

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
Katedra sociální a kulturní ekologie

Přínosy a problémy členství v zastřešující organizaci
Případová studie nevládní neziskové organizace Zelený kruh

Vypracovala: Bc. Veronika Schneidrová

Vedoucí magisterské práce: Mgr. Tereza Pospíšilová, PhD.

Praha 2006

Poděkování

Autorka magisterské práce děkuje všem, kteří přispěli k jejímu vzniku. Zvláště děkuji za laskavou a svědomitou pomoc vedoucí magisterské práce Mgr. Tereze Pospíšilové PhD. a vedoucímu Katedry sociální a kulturní ekologie PhDr. Ivanu Ryndovi, za možnost studovat na Karlově univerzitě tak zajímavý obor, kterým Sociální a kulturní ekologie je. Dále děkuji všem respondentům, kteří si udělali čas na rozhovor a umožnili mi tak poskytnout cenné informace.

Veronika Schneidrová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci vypracovala samostatně, s využitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze, dne 20.6.2006

Veronika Schneidrová

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1. Cíl práce.....	8
1.2. Struktura práce.....	9
2. Literární přehled.....	10
2.1. Neziskový sektor.....	10
2.2. Role neziskových organizací.....	14
2.3. Problémy neziskových organizací.....	19
2.4. Spolupráce neziskových organizací formou zastřešování/sít'ování....	22
2.4.1. Vymezení pojmů střecha, síť.....	22
2.4.2. Výhody zastřešování/sít'ování.....	25
2.4.3. Problematika zastřešování/sít'ování.....	26
2.4.4. Aktivity zastřešujících organizací.....	26
2.4.5. Cíle zastřešujících organizací.....	27
2.4.6. Role zastřešujících organizací.....	29
3. Metodika.....	32
4. Současná situace a kontext Zeleného kruhu.....	35
4.A. Vznik a historie Zeleného kruhu.....	35
4.A.1. Činnosti Zeleného kruhu.....	35
4.A.2. Vedení a partneři Zeleného kruhu.....	40
4.A.3. Členové Zeleného kruhu.....	42
4.B. Prezentace Zeleného kruhu v médiích.....	48
4.B.1. Úvod k analýze článků v novinách.....	49
4.B.2. Prezentace Zeleného kruhu v MF Dnes a v Lidových novinách.....	49
5. Navržení hypotéz.....	57

6. Analýza rozhovorů.....	58
6.1. Vyhodnocení platnosti hypotéz.....	58
6.2. Analýza odpovědí podle jednotlivých otázek.....	64
6.3. Klíčová témata.....	71
6.4. Shrnutí.....	77
7. Závěr.....	82
8. Přehled použité literatury.....	86
9. Přílohy.....	92
9.1. Seznam použitých zkratk.....	92
9.2. Osnova otázek rozhovoru se Z. Drhovou, ředitelkou Zeleného kruhu.....	93
9.3. Osnova otázek rozhovorů s vybranými členskými organizacemi Zeleného kruhu.....	94
9.4. Seznam respondentů.....	95
9.5. Popis vybraných zastřešujících organizací.....	96
9.6. Popis členských organizací Zeleného kruhu.....	98
9.7. Databáze členských organizací Zeleného kruhu.....	105
10. Summary.....	106

1. Úvod

Téma mé magisterské práce vychází z širšího výzkumu „Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR“, který probíhal v roce 2005 na Fakultě humanitních studií na katedře Sociální a kulturní ekologie a katedře Občanského sektoru (FHS SKE a KOS) a který měl za cíl zmapovat počet a typy zastřešujících organizací v ČR. (Pospíšilová, 2005) V mé práci jsem se rozhodla zaměřit na oblast ochrany přírody, kde existuje řada velmi aktivních sdružení, která se kromě ochrany přírody zastávají také práv občanů a hrají roli tzv. „hlídacích psů demokracie“; v této oblasti také existují funkční střechy.

Můžeme dokonce tvrdit, že organizace, působící v oblasti ochrany životního prostředí, patří k neaktivnějším v české občanské společnosti. Advokační činnosti environmentální organizace významně přispívají ke změnám v legislativě, týkající se zákonů na ochranu životního prostředí a právě ochrana životního prostředí byla hlavička, pod kterou se v období komunismu formovala částečná politická opozice.

Toto téma úzce souvisí se situací v postkomunistických zemích, kde se stabilizuje nová občanská společnost, která podle mnoha názorů souvisí s kvalitou demokracie. Občanská společnost má v českých zemích dlouholetou tradici a sehrála svou roli v historii národa (např. při vzniku ČSR roku 1918, či při sametové revoluci v roce 1989). Minulost komunistického režimu (1948-1989) tuto tradici ale zpřetrhal a stal se jakýmsi specifickým, který silně ovlivnil českou občanskou společnost. Dědictví komunistického režimu způsobilo, že v ČR, stejně jako v ostatních postkomunistických zemích, je bohužel velmi nízká míra interpersonální důvěry i důvěry vůči institucím. Průzkum Česká občanská společnost 2004 uvádí, že jen necelá pětina českých občanů se domnívá, že většině lidí se dá věřit. (Vajdová, 2005b:41) Dlouhé období komunistického režimu zanechalo tedy hluboké stopy na důvěře obyvatel.

V porovnání se západní Evropou je neziskový sektor v České Republice na méně rozvinuté úrovni, ale v porovnání se střední Evropou je relativně rozvinutý. Mansfeldová a Brokl (2005) uvádí, že určitým specifickým znakem středoevropského sektoru je poměrně vysoký stupeň centralizace a byrokratizace a tradiční vymezování se vůči státu. Tato skutečnost je v postkomunistických zemích ještě posílena zkušenostmi z opozičních a

disidentských hnutí. Právě neziskové organizace svou činností pomáhají působit jako určitá protiváha centralistické pozice státu, která má v naší zemi dlouholetou tradici.

Existence zastřešujících organizací se obvykle považuje za jeden z indikátorů dobře fungující a silné občanské společnosti, na což poukazuje např. výzkum Index občanské společnosti. (Vajdová, 2005b) Vznik a fungování zastřešujících organizací je založeno na důvěře a na druhou stranu spolupráce ve střeších může dále důvěru, respektive sociální kapitál (Putnam 1993, 1995) rozvíjet. Podle Putnama je hustota asociací důležitým předpokladem občanské společnosti a sítě občanské angažovanosti podporují vznik sociální důvěry. (Stachová, 2002:55-57) Beck upozorňuje na skutečnost, že zážitky všeobecné nedůvěry v politické a ekonomické systémy ve východní a střední Evropě a jejich definitivní zhroucení na konci 80. let nejspíš přispěly k převládajícímu názoru, že důvěra představuje velmi křehkou součást moderních společností. (Beck, 1992 in: Dohnalová, Müller, Malina, 2003:122) Důvěra tvoří základ pro dobrovolné sdružování jako takové a spočívá ve sdílených hodnotách. Existuje přirovnání, že v dobrovolnickém sektoru je důvěra s dobrovolnictvím spojena tak úzce, jako je ve světě obchodu provázán zájem s úsilím o zisk.

Spolupráce v občanském sektoru formou zastřešování (sítování) je důležitou formou spolupráce, jelikož nestátní neziskové organizace (NNO) společně bez rozdílu řeší některé společné problémy, jako je oblast financování, daňová povinnost a vztah organizací ke státu. Uvedené problémy pomáhá řešit vrcholový orgán, kterým je právě zastřešující organizace. Téma zastřešování/sítování neziskových organizací je v postkomunistické zemi, kterou ČR je, určitou specifickou záležitostí, protože s sebou nese vzpomínky násilného sdružování z předrevoluční doby. Frič (2000b) tvrdí, že i když představitelé neziskových organizací uznávají výhody sdružování, přiznávají, že se do něj pouštějí jen v případě nezbytnosti. Hlavním důvodem takových obav je Fričem zmiňovaný syndrom Národní fronty, který již v zárodku napadá jakékoliv snahy o sdružování jako o návrat starých časů, druhým důvodem je tzv. imperativ reprezentativy, projevující se budováním „takových organizačních struktur, které by zastupovaly všechny neziskové organizace z různých oblastí a na různých úrovních.“ (Frič, 2000b:82)

1.1. Cíl práce

Zastřešující organizace mohou mít řadu přínosů, mimo jiné spojují členské organizace a dávají jim tím větší váhu při jednání s dalšími subjekty, například při lobbování a advokační činnosti. To je zvláště důležité v kontextu ekologických organizací, z nichž mnohé jsou aktivní advokační organizace. Na zastřešující organizace také můžeme pohlížet jako na doklad schopnosti nevládních sdružení spolupracovat a důvěřovat, vytvářet sociální kapitál. Proto může být jejich samotná existence považována za indikátor rozvinuté občanské společnosti. Na druhou stranu, jak naznačuje Frič (viz výše), může být fungování střech spojeno s řadou problémů.

Ve své práci se proto chci zaměřit na přínosy a problémy fungování střech. Tomuto tématu se přitom budu věnovat z perspektivy členů zastřešující organizace – jednotlivých ekologických sdružení. Je zřejmé, že spolupráce ve střeše nebo síti má řadu výhod, ale dá se předpokládat, že představuje i řadu problémů a nemusí být pro členské organizace vůbec jednoduchá. Abych mohla tuto problematiku prozkoumat v dostatečném detailu, volím kvalitativní přístup a zaměřuji se na jednu konkrétní ekologickou střechu, Zelený kruh. V oblasti ekologie v občanském sektoru v ČR pravděpodobně neexistuje jiná střecha, která by měla podobný význam a fungovala tak dlouho.

Cílem magisterské práce, kromě ověření hypotéz, je zejména provést hloubkovou sondu do způsobu vzniku a významu jedné konkrétní zastřešující organizace pro její členy. Zastřešování je téma poměrně nové a téměř neprobádané. Výjimkou je několik prací nebo seznamů zastřešujících organizací (Frič 2000, Zahradníčková 2003, Pospíšilová 2005). Ve své práci se také zaměřím na mediální obraz Zeleného kruhu s cílem dozvědět se, jak Zelený kruh vnímají média, zda si všímají jeho zastřešující role, či zda si všímají dalších rolí, které Zelený kruh plní.

1.2. Struktura práce

V úvodní části seznamuji čtenáře s tím, o čem ve své práci píši a s hlavními cíli této práce.

V části 2 na základě teoretické odborné rešerše popisuji oblast neziskového sektoru, roli občanských sdružení, dále poukazuji na problémy neziskových organizací, spolupráci neziskových organizací formou zastřešování/síťování a v neposlední řadě seznamuji s cíly a rolmi zastřešujících organizací.

Třetí část je částí metodickou, kde popisuji metody, které jsem pro svou práci využila.

Část 4 Současná situace a kontext Zeleného kruhu sestává ze dvou hlavních částí: A a B. V části A popisuji historii Zeleného kruhu, partnery, organizační a řídicí strukturu, dále pokračuji přehledem činností Zeleného kruhu, který mi umožňuje vytvořit určitou typologii občanských sdružení, kteří jsou členy Zeleného kruhu. Na základě této typologie navrhuji hlavní hypotézy, které jsou obsahem části 5.

V části B seznamuji s mediálním obrázkem Zeleného kruhu, tak jak o něm píše naše nejčtenější noviny MF Dnes a Lidové noviny.

V části šesté předkládám analýzu rozhovorů s respondenty členských organizací Zeleného kruhu, dále se pokouším o vyhodnocení platnosti hypotéz, o analýzu odpovědí podle jednotlivých otázek a předkládám zde klíčová témata, která se v jednotlivých rozhovorech často objevovala. Nakonec shrnuji poznatky celé šesté části.

Část sedmá tvoří závěr diplomové práce. Zde propojuji teoretickou část s částí výzkumnou, shrnuji hlavní přínosy a problémy členství v zastřešující organizaci, dále poukazuji na hlavní problémy, s kterými se Zelený kruh a respondenti členských organizací v současné době potýkají.

2. Literární přehled

2.1. Neziskový sektor

Terminologie v oblasti neziskového sektoru, kam spadá i téma zastřešování a téma občanských sdružení, se vyznačuje přinejmenším značnou variabilitou. Neziskový sektor bývá nazýván i „třetím sektorem“, tímto termínem se totiž označuje, že jde o sektor působící mezi státem a trhem. Také se můžeme setkat s termínem dobrovolnický – ukazující na dobrovolnickou činnost, nevládní či nezávislý – tzn. na státu či vládě nezávislé či v poslední době používaný termín občanský sektor – poukazující na propojenost s občanskou společností. Richard Holloway rozděluje občanskou společnost celkem na tři sektory: první sektor je soukromý (The Private sector), do kterého můžeme zařadit trh (Market), druhý sektor je veřejný (The Public Sector), pod kterým si můžeme představit stát (State) a třetím sektorem je občanský sektor (The Citizen Sector), který zahrnuje právě občanskou společnost (Civil Society). (Holloway, 2001) Podle socioložky Marie Dohnalové je z těchto tří sektorů nejlépe chápána role sektoru veřejného. „Je to sektor, který vládne a řídí. Kontroluje legitimní používání donucení.“ (Dohnalová, 2004:33) Ani se soukromým sektorem nejsou problémy, ty nastávají s chápáním sektoru třetího, nazývaného jako občanská společnost. Dle Dohnalové nemají organizace, které byly vytvořeny občany, jako hlavní cíl vládnout občanům, ani není v jejich hlavním zájmu dosahování zisku, proto bývá tento sektor nejméně chápán. Sociologové Pavol Frič a Rochdi Goulli poukazují, že „organizace, které jsou běžně zahrnovány do neziskového sektoru se vyznačují všemi uvedenými atributy najednou“ (viz výše) „a proto není možné opírat jejich definici jenom o některý z nich.“ (Frič, Goulli, 2001:11) Tito autoři odkazují na definici amerického sociologa a předního teoretika neziskového sektoru Lestera Salamona, podle které se organizace působící v oblasti neziskového sektoru vyznačují určitými společnými rysy:

- jedná se o organizace, které jsou v určité míře institucionalizovány – tam, kde institucionalizovaná podoba organizací neexistuje, bývá vyjádřena i jiným způsobem, např. pravidelnými schůzemi, zaměstnanými pracovníky atd...

- organizace se vyznačují soukromou povahou – tzn. jsou institucionálně oddělené od státní správy
- organizace nerozdělují své zisky mezi vlastníky nebo vedení organizace, tzn. že jejich posláním není dosahování zisku
- organizace jsou samosprávné, autonomní – mají svá vlastní interní pravidla a nejsou řízeny zvenčí
- organizace jsou dobrovolného charakteru – dobrovolnost se vyznačuje např. ve formě vedení organizace či formou různých aktivit

Frič a Goulli (2001) také rozdělují neziskové organizace podle typu převládající činnosti organizací na servisní a advokační, kde servisní organizace se zaměřují hlavně na oblast poskytování služeb různého druhu. Oproti tomu advokační organizace zaměřují svou činnost na obhajobu práv a zájmů různých skupin lidí. Alan Hudson (2002) uvádí, že v minulosti se NNO staly silně se rozvíjejícími a cílevědomými organizacemi, které bývají zapojovány do advokacie ve snaze ovlivnit chování a politiku spotřebitelů, korporací, vlád a mezinárodních organizací. Advokacie slouží těmto NNO proto, aby mimo jiné debatovaly o úloze veřejné politiky a třetího sektoru a aby rozšířily svůj vliv. Dohnalová (2004) neziskové organizace rozlišuje podle jejich hlavního poslání na organizace veřejně prospěšné, jež jsou založeny za účelem jejich hlavního poslání, kterým je produkce veřejných a smíšených statků, které uspokojují potřeby veřejnosti. Na druhé straně existují vzájemně prospěšné organizace, jejichž hlavním posláním je uspokojování jejich vlastních zájmů.

Z hlediska právní formy můžeme mezi neziskové organizace zahrnout: občanská sdružení (spolky, společnosti, svazy, kluby); obecně prospěšné organizace; nadace a nadační fondy a církevní zařízení.

V ČR neexistuje žádný samostatný zákon, který by upravoval všechny typy neziskových organizací. Objevují se zde ale názory, že by bylo účelné přijmout jediný, tzv. střešní zákon pro neziskové organizace. Právní úprava jednotlivých typů organizací zůstává relativně roztříštěná. Podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO) můžeme vycházet jen z dílčích zákonů, například se jedná o¹ .:

¹ Zdroj: Pospíšilová, 2005b – jedná se o materiál, který vzala vláda na vědomí usnesením ze dne 5.1.2005

- zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností

V mé diplomové práci se zaměřuji pouze na nestátní neziskové organizace, jejichž hlavním cílem je ochrana životního prostředí a ochrana práv občanů. Tyto organizace mají, z hlediska právní formy nejčastěji formu občanských sdružení, jako zastřešující organizace Zelený kruh a většina jeho členských organizací.

Podle sociologů Zdenky Mansfeldové a Aleše Kroupy (2005) jsou občanská sdružení nejrozšířenějším typem organizací, ve kterých se lidé sdružují za účelem reprezentace nejrozmanitějších zájmů. Počet NNO se po listopadu 1989 začal prudce zvyšovat. V roce 1990 zde existovalo 3 800 občanských sdružení a v roce 1993 jich bylo již 21 700.² Brokl (1997) uvádí, že největší početní nárůst občanských sdružení nastal v letech 1991 až 1993 a později začala aktivita opadávat, anebo byla organizační potřeba z větší části nasycena. „Ke dni 30. 4. 2003 je na Ministerstvu vnitra ČR registrováno 52 013 občanských sdružení.“ (Dohnalová, 2004:74) Tento údaj ale není úplně směrodatný, protože občanská sdružení nemají povinnost se u Ministerstva vnitra odhlašovat, takže se předpokládá, že až 2/3 tvoří již zaniklá sdružení. Podle ČSÚ je v roce 2003 evidováno celkem 30 872 občanských sdružení. (Vajdová, 2005a)

Můžeme tedy vidět, že nárůst od několika set až po několik desítek tisíc občanských sdružení v rozmezí let 1989 až 2003 je opravdu velký. Tento nárůst si lze v případě ekologických neziskových organizací vysvětlit několika okolnostmi: především je to zhoršující se stav životního prostředí, proto dochází ke vzniku mnohých sdružení, jejichž hlavní náplní je právě ochrana životního prostředí; dále je to nedůvěra občanů ve vládní řešení. Dohnalová vidí vysvětlení ve skutečnosti, že „dobrovolnické organizace umějí nalézat vhodné prostředky jak ovlivňovat veřejnost. Od velkých celosvětových organizací typu

² Zdroj: ČSÚ in: Pospíšilová 2005b

Greenpeace, přes velké národní (u nás Zelený kruh) až po místní aktivity.“ (Dohnalová 2004:104)

Frič (1998) ale poznamenává, že sice prudký nárůst počtu neziskových organizací v ČR po listopadu 1989 je obecně přijímaným faktem, ale že kvantitativní rozvoj není doprovázen rozvojem poznání charakteru jejich aktivit a potřeb. Podle něj zůstává postavení neziskových organizací v české společnosti nejasné a chybí zde alespoň relativně reprezentativní pohled na neziskové organizace jako celek. Od té doby se ale povedlo realizovat několik výzkumů, které si vytýčily za cíl zmapovat situaci v oblasti neziskového sektoru a posunout tak tuto oblast více do centra povědomí.³

Také zahraniční autoři, jako například David Brown a Archana Kalegaonkar poukazují na zvyšující se zájem o neziskový sektor a dodávají, že rozvoj neziskového sektoru je předmětem určité souhry politických, ekonomických a sociálních sil. Z ekonomického hlediska je vývoj tohoto sektoru odpovědí na neuspokojivou poptávku či selhání trhu. (Hansmann, Weisbrod, in:Brown, Kalegaonkar, 2002) Podle autorů lze v zemích, kde neziskové organizace mají již dlouhou tradici, očekávat značnou podporu veřejnosti pro jejich aktivity. Na druhou stranu v zemích, kde je občanská společnost vyořivším se fenoménem, může nedostatek veřejné podpory zvyšovat zranitelnost neziskového sektoru. To je případ i České Republiky, kde statisticky důvěra občanů v neziskové a dobročinné organizace činí 40%. (Vajdová, 2005b:63) NNO to zde jistě nemají tak snadné, jako v zemích, kde je role demokracie a občanské společnosti podporována a uznávána již mnoho let.

Tito autoři se ve své práci zmiňují o tzv. „support organisations“, (podpůrné, podporující organizace) a zaměřují se na jejich důležitou, někdy až centrální roli, kterou v neziskovém sektoru plní. Definují je jako podpůrné organizace občanské společnosti, agentury založené na určitých hodnotách, či zásadách, jejichž primárním úkolem je poskytování služeb a zdrojů, které posilují kapacity svých složek, či částí, ke splnění svých poslání. (Brown, Kalegaonkar, 2002:239) Tato definice odlišuje tyto organizace od komerčních organizací, poskytujících určité služby, jejichž podpora je založena spíše na ekonomické výměně než na sdílené ideologii. Poskytováním služeb a zdrojů mají autoři na

³ Viz Zpráva o neziskovém sektoru Rady vlády pro neziskový sektor, či Výzkum Česká občanská společnost 2004 aj.

myslí poskytování školení a služeb pro své zaměstnance. Dále mohou tyto podpůrné organizace poskytovat výzkumné a informační zdroje, síťování a podporu v budování aliancí, finanční zdroje či politické analýzy a podporu advokacie, přičemž podpůrné organizace ve většině případů poskytují více než jednu ze svých služeb.

2.2. Role/funkce neziskových organizací

Neziskový sektor (a tedy i občanská sdružení) hraje ve společnosti nezastupitelnou roli společenského aktéra, plnícího určité funkce. K tomu, aby mohl neziskový sektor vystupovat v této roli, jsou podle Friče nezbytné dva předpoklady. Za prvé musí neziskový sektor umět řešit problémy, kvůli kterým vznikl a za druhé musí umět posilovat svůj vnitřní rozvojový potenciál. To znamená, že musí umět „konceptně připravovat, facilitovat, koordinovat a moderovat změny uvnitř sebe sama a přitom je ještě potřeba sladit snahy mnoha jednotlivých neziskových organizací tak, aby došlo k jejich synergickému efektu.“ (Frič, 2000a:55) Pokud by neziskový sektor tyto předpoklady nesplňoval, nelze si asi představit, jak by mohl hrát roli silného a rovnocenného společenského aktéra vůči státu.

Participační role neziskového sektoru souvisí s poskytováním prostoru občanům účastnit se problémů, které se dotýkají občanských zájmů. Snaží se o mobilizaci veřejnosti s cílem podpořit správná řešení nebo naopak zabránit řešením, která občanské zájmy nerespektují.

Podle mezinárodní nevládní organizace CIVICUS je občanská společnost definována jako „prostor mezi rodinou, státem a trhem, kde se lidé sdružují za účelem sledování svých zájmů.“ (CIVICUS 2003 in: Vajdová, 2005b:17) Podle této definice je participační funkce obsažena již v samém jádru občanské společnosti. Bez možnosti se sdružovat by nemohla existovat žádná občanská společnost, žádné občanské sdružení. Sdružováním v neziskových organizacích se občané mohou aktivně podílet na spolurozhodování např. obce, kraje či státu a zároveň tak přebírají jistý díl odpovědnosti za rozhodnutí učiněná orgány veřejné moci. Podle Mansfeldové a Brokla (2005) je takováto spolupráce mezi

neziskovým sektorem a státní správou či samosprávou prospěšná pro obě strany, jelikož neziskové organizace disponují mnohými odborníky, kteří svými znalostmi při veřejném projednávání určitého problému přispívají k jejich efektivnímu řešení.

Podle Friče (1998) se většina neziskových organizací přiklání spíše k plnění servisní funkce než participační. Tento jev si lze vysvětlit tím, že velkou část neziskového sektoru v zahraničí tvoří neziskové organizace, které poskytují sociální a zdravotní služby (např. Rakousko, Německo, Francie, Španělsko, Nizozemí, Spojené státy). Pro tyto organizace je servisní role klíčová a participační roli téměř nerozvíjí. U nás je situace taková, že nejvíce neziskových organizací existuje v oblasti sportu, kultury a volného času. U těchto typů organizací také předpokládám převahu servisní role nad participační. Pro postkomunistické země je tato situace charakteristická. (Vajdová, 2005a)

Servisní role tedy souvisí s poskytováním širokého souboru služeb, pod kterými si můžeme představit např. přímou ochranu životního prostředí, jakou je výsadba veřejné zeleně, nových porostů, obnova mokřadů, revitalizace vodních toků a dlouhá řada dalších aktivit obnovujících devastované prostředí. Dalším typem servisní činnosti může být environmentální výchova, vzdělávání a osvěta (EVVO), kde pracovníci neziskových organizací spolupracují se školami a snaží se vést děti k zodpovědnému chování a kladnému vztahu k životnímu prostředí v podobě ekologických zájmových kroužků. Častá je ale i spolupráce s pedagogickými vysokými školami, kde se snaží dát studentům příležitost získat přímé zkušenosti s vedením dětí a jejich budoucích žáků. (Rynda, 2003)

Mansfeldová a Kroupa (2005) uvádí, že servisní rolí vyplňují neziskové organizace mezeru v nabídce služeb, které většinou poskytuje stát. Podle autorů bývají poskytované služby neziskovými organizacemi zpravidla velice efektivní, protože účelem neziskových organizací není dosahování zisku; „tyto služby bývají také mnohem cílenější, protože většinou vycházejí ze skutečných potřeb klientů.“ (Mansfeldová a Kroupa, 2005:83)

V této oblasti je důležité si uvědomit, jak může převaha servisní role ovlivňovat občanskou společnost. Podle výzkumu Česká občanská společnost 2004 jsou organizace v oblasti sociálních a zdravotních služeb potencionálně závislé na státu a nezbývá jim již prostor pro lobbování a prosazování změn ve veřejné politice. Dalším důvodem převahy servisní role je podle výzkumu

neschopnost mobilizovat a aktivizovat veřejnost, což souvisí s nedostatkem sebedůvěry a schopnosti jít do konfliktů. Důsledkem takového jednání bývá neschopnost v dostatečné míře ovlivnit společenské prostředí. (Vajdová, 2005b) Co se týká lobbování, jsou na tom environmentální organizace velmi dobře. Podle výzkumu jsou téměř jediní v občanské společnosti, komu se daří angažovat v kontrolování státu a firem na národní úrovni. Ekologické organizace tak zastávají roli tzv. "hlídacích psů demokracie" a plní tak zároveň roli *monitorační*. Neziskové organizace monitorují problémová pole společnosti, identifikují ty problémy, které považují za závažné a mobilizují tlak na stát/vládu. Tímto jejich tlakem přispívají k tomu, že se stát o problémy začíná zajímat a ve většině případů se i snaží navrhnout určitou strategii, jak problémy řešit.

Věřím, že zmobilizovat veřejnost není v mnoha případech jednoduchá věc, lidé bývají často apatičtí, domnívají se, že oni sami přece nemůžou nic dělat, nic dokázat a často se právem domnívají, že politici dostatečně nereprezentují jejich zájmy a proto jim také nedůvěřují. Statisticky důvěra občanů ke vládě činí 31%. (Vajdová, 2005b:63) Je jistě pozitivní situací, že až 74% občanů důvěřuje ekologickým organizacím, co se týče informací o znečištění životního prostředí. (Vajdová, 2005b:56) Důležitost organizací pracujících na ochranu životního prostředí je tedy více než zřejmá.

Frič poukazuje na další 3 funkce neziskových organizací. Za prvé se jedná o funkci *inovační*, kde neziskové organizace často svým přístupem přispívají k inovativním způsobům řešení nových situací, slouží vlastně jako tzv. „pionýři“ a vnášejí tak do servisní činnosti, ale i do participačních aktivit občanů různé inovace.

Jak už sám název napovídá, funkce *ochrany práv a sociální změny*, slouží k ochraně občanů jednak proti „přesile státního aparátu, privátních organizací a majoritních skupin, stejně jako proti individuálním narušitelům platného normativního pořádku“ (Frič, 2000a:53) a také přispívají k prosazování společenských změn.

Třetí funkcí je funkce *expresivní a školící*. V tomto případě poskytují neziskové organizace potřebný prostor pro sebevyjádření svých členů. Respektují a poukazují na diverzitu kulturní, ideologickou, globální, regionální, lokální atd.

Brown a Kalegaonkar poukazují na pět funkcí/rolí, které mohou podpůrné organizace plnit. Autoři se ve své práci zaměřují hlavně na NNO v rozvojových zemích, ale tyto základní role tzv. podpůrných organizací (mezi něž patří i zastřešující organizace) lze využít i obecněji. Poznávám, že Česká Republika do skupiny rozvojových zemí patřila ještě na počátku roku 2006, poté ale odborníci usoudili, že míra HDP naší země je tak vysoká, že nyní spadáme do skupiny zemí rozvinutých.

První funkcí, o které se autoři zmiňují, je *posilování individuálních a organizačních kapacit*, mezi něž patří např. strategické myšlení, dovednosti týkající se vedoucích funkcí, vzdělávání dospělých, finanční management, budování a posilování kapacit a další. Organizace, zaměřující se na tento typ služeb, jsou často určitými katalyzátory, vnášejícími do neziskového sektoru různé inovace.

Druhou funkcí, kterou tyto podpůrné organizace plní, je *mobilizace materiálních (finančních) zdrojů*. Závislost mnoha NNO na vnějších materiálních zdrojích, pravidelné hrozby vládních omezení na vnějších zdrojích a zvyšující se skepticismus o udržitelnosti místních iniciativ, to vše svědčí o důležitosti mobilizace místních materiálních zdrojů k zachování a rozšíření programů NNO. Jelikož mnoho organizací, poskytujících finanční zdroje, mobilizují tyto zdroje od státu (veřejný sektor) či od sektoru soukromého, stávají se tak důležitým mostem mezi těmito sektory. Jejich fundraising může tak pomoci stanovit legitimitu občanského sektoru a rozvíjet podporu pro aktivity NNO mezi privilegovanými vrstvami i běžnou veřejností. (Brown, Kalegaonkar, 2002:242)

Třetí rolí, kterou podpůrné organizace hrají, je *poskytování informací a intelektuálních zdrojů*. Pod touto rolí si lze představit poskytování různých nápadů, nástrojů, perspektiv či hledisek, založených na hodnotách občanské společnosti. Tyto výzkumné a informační organizace mohou být kritickými hráči neziskového sektoru, vytvářejícími a rozšiřujícími informace a nápady, dostupné informace o úspěších a nezdarech jak uvnitř státu, tak také přinášející nejmodernější nápady a názory zvenčí. Jelikož NNO bývají často skeptické, co se týče různých analýz, prováděných ostatními sektory či mezinárodními institucemi, mohou být výzkumné a informační organizace, vycházející z hodnot občanské společnosti, kritickým zdrojem nových nápadů či měnících

se pojetí o rolích občanského sektoru. Tyto organizace bývají často v pozici, kdy objasňují důležitost a význam tradičního vědění, založeného na místní znalosti rozvoje. (Brown, Kalegaonkar, 2002:243)

Čtvrtou rolí, o které se autoři zmiňují, je *budování aliancí/spojenectví za účelem oboustranné podpory*. Tuto roli bych obzvlášť zdůraznila, jelikož se týká důležitosti zesíťování neziskového sektoru, o čemž ve své práci také pojednávám. Síť, aliance či koalice se podílejí na poskytování struktur, usnadňující diskusi, podporují sdílet znalosti, týkající se otázky rozvoje a v neposlední řadě umožňují koordinaci tam, kde je vzájemná spolupráce nezbytná a potřebná.

Poslední, pátou rolí, vyplývající z práce zmiňovaných autorů, je *spojení s ostatními sektory*. Některé podpůrné organizace se chovají jako mosty mezi neziskovými organizacemi a ostatními aktéry, jako např.: vládními agenturami, podnikateli, dárci – sponzory, mezinárodními agenturami a dalšími aktéry, hrajícími důležitou roli v oblasti rozvoje. Organizace, plnící roli určitého spojovatele, mohou být rozhodujícími aktéry, přispívajícími k efektivnímu jednání. Vztahy mezi neziskovými organizacemi a státem bývají často kritické k mnoha rozvojovým iniciativám, tudíž podpůrné organizace, rozvíjející spojení mezi těmito dvěma sektory, bývají klíčové. Brown a Kalegaonkar (2002) upozorňují na skutečnost, že tím, jak roste vzájemná závislost mezi organizacemi občanské společnosti, vládními agenturami a podnikatelskou sférou, tím roste i důležitost podpůrných organizací, podílejících se na koordinování iniciativ napříč sektory.

Z přehledu rolí/funkcí, které uvádějí zahraniční autoři, vyplývá, že i v okolním světě hrají neziskové organizace důležité role, které se více méně podobají rolím, uváděným českými autory. Některé z nich se liší svou terminologií, ale obsah bývá často podobný. Není tudíž až tak důležitý název role, kterou neziskové organizace hrají, ale její náplň.

2.3. Problémy neziskových organizací

Jako nejvýznamnější problém v neziskovém sektoru stojí finanční problémy. Neziskové organizace bývají často podrobovány kritice rozvrstvení svých finančních zdrojů a tudíž přílišnou spjatostí neziskového sektoru se státní správou. Důsledkem této situace může podle některých představitelů neziskového sektoru být určitá konformnost, či dokonce krotkost neziskových organizací, což představuje negativní odraz na řešení společenských problémů, snížení nároků na veřejnou správu ohledně řešení těchto problémů a v neposlední řadě i snížení možnosti neziskových organizací ovlivňovat veřejnou politiku. (Frič, 2000a)

Jako východisko považují představitelé neziskových organizací hlavně decentralizaci, tzn. přechod na financování neziskových organizací přes regiony a obce, kde jsou vztahy průhlednější. Tato situace se podle mne změnila po roce 2000, kdy byla ČR rozdělena na kraje, které se také podílejí na financování neziskových organizací. Zůstává zde ale otázka, zda kraje své peníze opravdu použijí na financování neziskových organizací, či ne. Stát totiž nemůže zasahovat do samosprávné kompetence krajů.

Jako závažný problém se také jeví získávání finančních prostředků na chod a správu neziskových organizací. Většina financí je totiž směřována na konkrétní projekty a cíle a jen málo z nich je směřováno na samotný chod organizace. Mansfeldová a Kroupa (2005) poukazují na pravděpodobně nejzávažnější problém v této oblasti, kterým je stále výraznější rozevírání nůžek mezi úspěšnými neziskovými organizacemi, které zároveň hospodaří s většinou všech prostředků a ostatními organizacemi, které bývají závislé na dobrovolné práci svých členů.

Vstupem do EU se ČR otevřely nové možnosti získávání finančních prostředků. To s sebou kromě mnohých výhod přináší ale i možné negativní dopady, související se skončením mnohých předvstupních programů (např. Phare), ze kterých mnohé neziskové organizace čerpaly finanční prostředky. Sice zde vznikla možnost čerpat finance ze strukturálních fondů, ale získání takových peněz bývá mnohem složitější.⁴ (Mansfeldová a Kroupa, 2005) Jako další závažný problém se jeví odchod významných zahraničních investorů dále na

⁴Projekty, kterých se strukturální fondy týkají, se pohybují v řádech milionů eur a jsou hrazeny z 50 – 70%, zbytek musí dodat realizátor projektu.

východ. Podle názorů těchto investorů, vstupem do EU ČR totiž prokázala určitou úroveň demokratizace a investoři se obracejí na státy, kde je jich více potřeba. Autoři vidí jádro problému u organizací, jejichž hlavní náplní je advokační a monitorovací činnost a které se zabývají nezávislou demokratickou kontrolou (např. Transparency International, Amnesty International). Tyto organizace nejsou placeny ze státních prostředků, ale fungovaly díky podpoře zahraničních dárců. Jejich odchodem přišly tyto organizace o zdroj svých prostředků a ze strukturálních fondů čerpat nemohou, jelikož fondy tento druh činnosti nepodporují. Existují zde ale již určité podněty k založení fondu, který by tyto organizace v členských zemích EU nějakou dobu podporoval.

Jako další závažný problém se jeví nekoncepčnost vládní politiky, nedostatek právních předpisů a nedostatečná morální podpora ze strany vlády. Z výsledků Fričova výzkumu se dá zjistit, že „bývalý předseda vlády“ a současný prezident Václav Klaus „nikdy nevystoupil na obhajobu neziskového sektoru, neupozornil na to, že kromě „zločineckých neziskových organizací“ jsou tady i jiné, které jsou pro společnost užitečné a výrazně převažují nad těmi druhými. Nikdy nevyzdvihl specifickou a vysoce důležitou roli neziskového sektoru v procesu transformace společnosti a nikdy nevyzval veřejnost k jeho podpoře.“ (Frič, 1998:7) V ČR, považované za demokratický stát, tedy dál vládne prezident, který svůj názor do dnešní doby nezměnil a dokonce ve svých projevech haní neziskové organizace jako překážku k demokracii.

Nikde na světě nejsou asi vztahy mezi státem a neziskovým sektorem právě idilické. K jeho harmonizaci nepřispívá ani existence „státního ziskového sektoru“ (tzn. rozpočtových a příspěvkových organizací – ROPO), který je podle Friče (2000b) vzhledem k neziskovým organizacím v konkurenčním postavení. Představitelé veřejné politiky tedy musí řešit, komu dát přednost. Zatím to bohužel vypadá, že ochrana státních organizací vítězí a neziskové organizace se tak mohou dostávat do nejrůznějších konfliktů, když poukazují na zkorumpovanost státních organizací, protože jsou to právě neziskové organizace, které často přicházejí s novými, inovativními způsoby řešení různých situací a jistě je netěší, když je stát nebere za legitimní a dokonce vidí přítomnost neziskového sektoru jako problém a neziskové organizace mnohdy dostávají nálepky ideologického charakteru.

Brown a Kalegaonkar poukazují na další problém a tím je amatérství. Amatérství se týká hlavně dobrovolníků, jejichž technické kompetence se ne vždy shodují s požadavky NNO. Rozvíjející se NNO nejsou vždy schopny přitáhnout profesionály, kteří mají dostatečnou kvalifikaci na to, aby splňovali technicky náročné aktivity. (Brown, Kalegaonkar, 2002:235) Tento fakt se potvrdil i u nás, Monika Valentová ze sdružení Pražské matky se domnívá, že to, jestli nevládní organizace mají stabilní profesionální zaměstnance a jsou schopny je kontinuálně uživit hraje velkou roli. Jelikož organizace, které takové stále zaměstnance nemají, tak nemají ani čas účastnit se např. práce ve střešové organizaci Zelený kruh.⁵

Frič také klade důraz na vnitřní organizovanost občanského sektoru, která je nutným předpokladem pro „čitelnost“ sektoru zvenku a pro získání důvěryhodnosti v očích partnerů. Tím míní především zkvalitňování a rozšiřování sítě servisních organizací, aktivit, mechanismů a platform, které představují nástroj umožňující neziskovému sektoru stát se respektovaným společenským aktérem a partnerem pro ostatní. Podle autora je tedy proces zesíťování neziskového sektoru tím správným krokem k upevnění vlivu neziskového sektoru ve společnosti a ke zkvalitnění poskytovaných služeb. Právě proto je zdůrazňována role střech/sítí, které se v této práci věnuji.

Na důležitost důvěry také poukazují dva američtí autoři Keith Snavely a Martin B. Tracy, (2002) když upozorňují na to, že důvěra se v neziskovém sektoru objevuje hlavně kvůli procesu závazku mezi partnery, ať už se jedná o samotné neziskové organizace, či veřejný sektor jako důležitého partnera. Podle autorů je důležité, aby byly v procesu spolupráce a důvěry zavedeny monitorační mechanismy a vyjednávací procedury, kdy partneři diskutují, každý má možnost mluvit s každým, každý má respekt ale také je každý zodpovědný. Důvěra ale může přestat fungovat, pokud se neziskové organizace vyznačují určitými typy chování, jako např.:

- územní protekce – neziskové organizace jsou neochotné ke skutečným kompromisům a namísto toho sledují svůj vlastní zájem a prospěch
- shrábnutí slávy – organizace se snaží převzít zodpovědnost za úspěch a zapřít ostatní partnery, kteří by mohli sdílet slávu s nimi

⁵ Z rozhovoru s Monikou Valentovou, 16.3. 2006

- postoj „já namísto my“ – v tomto případě si partner při spolupráci neuvědomuje, že spolupráce neslouží výhradně pro individuální dobro organizace, ale pro všechny, kteří se na spolupráci podílí
- postoj „osamělého správce obory“ – tento případ nastává, když partner při spolupráci dělá důležitá rozhodnutí a „zapomene“ na své partnery

Domnívám se, že nekorektní chování, uvedené výše, může v procesu důvěry a spolupráce představovat velký problém uvnitř neziskového sektoru, ale i problém při pohledu na neziskový sektor zvenčí. Jelikož čím průhlednější a bezproblémovější bude spolupráce v neziskovém sektoru, tím více důvěry si získá i ze strany veřejnosti.

2.4. Spolupráce neziskových organizací formou zastřešování/síťování

2.4.1. Vymezení pojmů střecha, síť, zdrojové centrum:

Ve výzkumech tzv. infrastruktury neziskového sektoru (kam patří sítě a střechy) si autoři stěžují na obtížnost nebo dokonce nemožnost vytvořit jasnou definici a oblast síťování je považována za složitou. Skutečnost, zda se sama organizace označí za střechu nebo síť, také nepovažují za spolehlivý indikátor. Proto se ve své práci nebudu soustřeďovat pouze na jednu možnou definici. Ani členské organizace Zeleného kruhu zcela nesouhlasí s názvem zastřešující organizace, spíše se přiklání k tomu, že Zelený kruh je určitou platformou.

V literatuře se můžeme setkat s pojmy síť, (network) střecha (umbrella) a zdrojové centrum (resource body). Rozdíl mezi nimi najít můžeme (viz níže), ale žádný neplatí úplně stoprocentně.

Střecha: Podle výzkumu „Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR“, jehož vedoucí je Tereza Pospíšilová a jež realizovala Nadace rozvoje občanské společnosti a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy střecha je organizace, která má své členské organizace, kterým poskytuje určité služby.

Existuje databáze dobrovolných organizací NCVO⁶, která používá pojem „umbrella organisation“ a rozlišuje je na všeobecné a oborové.

Střecha se vyznačuje určitými charakteristikami, podle kterých se lze řídit: (Vajdová, 2005a)

- Střecha je nezisková nevládní organizace
- Střecha nemusí mít žádnou právní formu, nicméně obvykle má právní formu občanského sdružení
- Střecha je sdružení organizací (členských organizací), nikoli jen jednotlivců (fyzických osob), a obvykle to jasně deklaruje ve stanovách nebo jiném dokumentu vyjadřujícím její poslání
- Střecha sdružuje především nevládní neziskové organizace a mezi členy nepřevládají státní nebo podnikatelské subjekty
- Organizace, sdružené pod jednou střechem, musí být autonomní organizace, nikoli organizační složky nebo pobočky založené střechem

Sít': Oproti tomu síť je obvykle méně formální než střecha. Síť může mít členy i statut, ale může to být i prostý adresář e-mailových adres. Častým příkladem sítě je diskusní fórum (takové „sítě“ k různým tématům často zakládají zdrojové organizace nebo střechy). Vyměňování si informací, učení se, navazování kontaktů a vztahů patří mezi hlavní cíle takových sítí. (Pospíšilová, 2005)

Podle studie NICVA⁷ je síť jakákoliv formální organizace, jejímž hlavním předmětem zájmu je podpora a rozvoj sektoru jako takového, seskupování, formulované členství, nebo takovým předmětem zájmu může být konkrétní specifická záležitost. (McCarron, 2003:4)

George Giarchi (2001) se zmiňuje o pojmech síť a síťování a poukazuje na to, že náleží ke vztahům uvnitř formálních organizací, tudíž se netýkají neformálních vztahů a organizací. Podle autora síťování náleží do organizovaného světa, např. sem kromě dobrovolnických organizací můžeme

⁶ National Council for Voluntary Organisations (Národní rada dobrovolných organizací) je britská celonárodní střecha.

⁷ Northern Ireland Council for Voluntary Action (Severoírská rada dobrovolných aktivit) je severoírská národní střecha.

zařadit různé podnikatelské korporace, právnické služby, profesní entity atd. Formální v tomto případě znamená zavedený, etablovaný a bývá obvykle vysoce strukturovaný. Oproti tomu neformální náleží do spontánních ad hoc sfér života, bývají zde tedy zahrnuty vztahy mezi členy rodiny, či mezi příbuznými, kamarády, sousedy, známými, náhodnými setkáními či svépomocnými skupinami. Formální a neformální vztahy mohou být propleteny či propojeny, ale nemohou si dovolit stát se úplně zapletenými. (Giarchi, 2001:67) Spoléhání se na sociální sítě je také jedním z dědictví komunistického režimu. Sítě přátel a známých jsou brány jako soukromá sféra, která bývá rezistentní vůči veřejné mobilizaci. Ta je ale právě důležitou aktivitou i z důvodu posilování interpersonálních vztahů, které se podílí na posilování důvěry institucionální.

Zdrojové centrum: Jde o organizace, které nejsou primárně organizované na členském principu (i když mohou mít až mnoho set členů) a především poskytují technickou, odbornou a informační oporu širšímu okruhu organizací neziskového sektoru.

Téma zastřešujících organizací je v občanském sektoru již několik let aktuální, což dokládá i snaha o rozšiřování různých forem spolupráce neziskových organizací s jinými neziskovými organizacemi, nebo s partnery z jiných sektorů. Spolupráce v občanském sektoru formou síťování je důležitá z důvodů, jako jsou oblast financování, postavení institucí vůči státu, daňová povinnost. Tyto uvedené problémy pomáhají řešit právě zastřešující organizace. Koncem 90. let se síťování a zastřešování stalo důležitým tématem zejména v souvislosti se síťováním v regionech. Od roku 1998 v ČR probíhala příprava regionální politiky a právě tehdy byla nastolena otázka reprezentativnosti zástupců neziskového sektoru a rozbíhají se první snahy síťovat NNO v krajích. (Pospíšilová, 2005) ⁸

⁸ Podle autorky vznikají v tomto období střechy jako např.: Oborová konference aktivit místních, regionálních a komunitních (OKAMRK) v roce 1998, v témže roce se také začalo jednat o ustavení celorepublikové Rady neziskových organizací (RANO), od roku 1999 funguje pracovní skupina - respektive síť – „NNO a regionální rozvoj“ a v témže roce se v Senátu koná seminář „Zapojení NNO do přípravy a posuzování regionálních rozvojových strategií“.

2.4.2. Výhody zastřešování/sítování

Jistě největší výhodou zastřešování je jeho synergický efekt, což znamená, že více organizací má určitě větší vliv a váhu při řešení problémů s veřejnou správou, než individualismus, který podle zástupců neziskových organizací, s kterými Frič (2000b) realizoval svůj výzkum, vede k roztříštěnosti. Čili víc hlasů je víc slyšet. Mezi další výhody sdružování lze uvést např.: zlepšení komunikace mezi jednotlivými neziskovými organizacemi, ale také mezi nimi a veřejnou správou; zastřešování také přináší jeho členům určitý pocit solidarity, organizace se necítí se svými problémy tak sami a mohou se vzájemně podporovat a o daných problémech diskutovat; především ale sdružování “zvyšuje váhu neziskových organizací v očích představitelů veřejné správy.” (Frič, 2000b:80)

Na obdobné výhody, které přináší proces zesítování neziskového sektoru poukazuje studie RCN. (RCN, 2001 in: McCaron, 2003) Proces zesítování tedy:

- vytváří příležitosti pro častý, či pravidelný kontakt a komunikaci mezi členy
- buduje vzájemné vztahy mezi členy tak, že kvalita výměny informací bývá posílena
- má jasně daná pravidla, jasný účel a jasné vyjádření principů, které členové schvalují a podporují
- přijímá, prosazuje a povzbuzuje diverzitu a je přístupný pro všechna společenství, která schvalují jeho principy
- umožňuje svým členům udržet si svou vlastní identitu a přesto pracovat společně i skrze rozdílné organizační a identické hranice

2.4.3. Problematika zastřešování/síťování

V ČR existuje zhruba 80 střech a sítí, které fungují na oborovém či regionálním principu. Většina z nich poskytuje svým členům odbornou a technickou podporu a poskytuje svým členům určitý servis a služby. Tyto střechy a sítě fungují na základě určitých pravidel, která vyžadují plnit i od svých členských organizací. Na druhou stranu ale existuje mnoho střech, které se potýkají se slabou členskou základnou a nedostatečnou důvěrou ostatních občanských organizací. Přesto se staví do role mluvčího občanského sektoru, což může být ze strany občanských organizací vnímáno jako nelegitimní. Lze si klást otázku, nakolik byly snahy o zastřešování negativně poznamenány právě tím, že hlavním cílem bylo najít reprezentativní struktury, které by umožnily nominaci zástupců neziskového sektoru do důležitých funkcí. (Vajdová, 2004) Hlavní náplní oborových střech je poskytování určitých služeb a členské organizace za tímto účelem také do střech vstupují. Jejich prvotním zájmem tudíž není najít v této oblasti konkrétního reprezentanta/mluvčího. Proto tyto střechy také tak úspěšně fungují i na celorepublikové úrovni, zatímco fungování všeoborové celonárodní Asociace nestátních neziskových organizací (ANNO ČR) je podle mnoha názorů stále problematické.

Proces sdružování provází také jistý negativní nádech z doby předrevoluční, tzv. "syndrom Národní fronty, který již v zárodku napadá jakékoliv snahy o sdružování jako úsilí o návrat starých časů." (Frič, 2000b:82) Na otázku, zda by zastřešující organizace měly hrát roli reprezentanta neziskového sektoru, se budu snažit najít odpověď z rozhovorů s vybranými členskými organizacemi Zeleného Kruhu.

2.4.4. Aktivity zastřešujících organizací

Střechové organizace se zabývají mnoha aktivitami, například Dohnalová rozděljuje síťovací aktivity podle několika hledisek, a to: hledisko principu, na jehož základě se partneři sdružují, zejména se jedná o princip spolupráce. V praxi to znamená, že se „NNO sdružují kolem věci společného zájmu, kterou

může být nejčastěji práce v konkrétním oboru nebo působnost v určité geografické oblasti.“ (Dohnalová, 2004:84)

Druhým hlediskem je členství, na jehož základě sítě umožňují spolupráci pouze neziskovým organizacím, ale i dalším partnerům, především z oblasti veřejné správy a to buď na oborovém, či regionálním principu. Tito zástupci veřejných orgánů se s neziskovými organizacemi setkávají na půdě mezisektorových platforem (např. Rada vlády pro nestátní neziskové organizace).

Třetím hlediskem rozlišení síťovacích aktivit je podle Dohnalové úroveň formalizace. V tomto případě může být spolupráce neformální a fungovat například v podobě pracovních skupin. Formalizované sítě existují v podobě občanských sdružení nebo zájmových sdružení právnických osob (např. Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina).

2.4.5.Cíle zastřešujících organizací

Co se týče tematiky cílů, které si zastřešující organizace stanovují, vycházím zde jednak z cílů, které uvádí Dohnalová a také z výzkumu, který realizovala NROS. Své cíle si organizace stanovily při svém vzniku.

Dohnalová (2004) uvádí hlavní cíle zastřešujících organizací, které se snaží svou existencí a činností tyto cíle naplnit. Autorka vychází hlavně ze stanov některých zastřešujících organizací:

- mezi obecné a specifické cíle patří podpora rozvoje občanského sektoru, který je považován za součást občanské společnosti; prezentace, obhajoba a prosazování společných zájmů; prosazování podmínek pro práci neziskových organizací; provádění veřejné kontroly a navrhování legislativních opatření; práce na dlouhodobých koncepcích a podíl na tvorbě politik s ohledem na hájení zájmů členů
- cíle, zaměřené na vnější vztahy, zahrnují především zprostředkování informací veřejnosti; obhajobu, prosazování a naplňování zájmů a potřeb členů vůči ústředním orgánům státní správy, k partnerským organizacím, k dárcům a sponzorům v ČR i zahraničí; koordinace společného postupu

členských organizací vůči veřejné správě; rozvíjení spolupráce s ostatními neziskovými organizacemi (domácími i zahraničními); zvyšování prestiže členů na veřejnosti

- cíle, směřované ke členům asociace zahrnují nejrozsáhlejší škálu aktivit, mezi které patří hlavně ochrana práv a zájmů členů; podpora činnosti členů a jejich rozvoje; podpora vzájemné spolupráce, informování, výměna zkušeností a koordinace mezi členskými organizacemi; vytvoření platformy pro debaty a diskuse o věcech společného zájmu; zajištění informačních, poradenských a dalších servisních služeb pro členy; příprava členů na budoucí podmínky činnosti NNO v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie; posilování vědomí společných hodnot a identity, snižování izolovanosti organizací; napomáhání pospolitosti a poskytování vzájemné podpory mezi členy; přijímání vnitřních pravidel a standardů (např. etických standardů) pro činnost členů, a tím zvyšování kvality činnosti a důvěryhodnosti členů; zprostředkování odborné komunikace mezi členy, organizace vzdělávání a odborných akcí, publikační činnost; vytváření předpokladů pro finanční nezávislost členů a v poslední řadě vytváření podmínek pro vstup nových členů

Z výsledků výzkumu oborových střežů vyplývá, že u nejstarších organizací převládajícím cílem byly finanční důvody (např. finanční osamostatnění); dalším častým cílem byla servisní činnost.

U ostatních organizací převládají 2 hlavní cíle a to: vystupování vůči veřejné správě a rozvoj daného oboru.

Zelený kruh je jednou z organizací, která vidí svůj cíl i ve vystupování vůči veřejnosti, konkrétně v podpoře zapojování široké veřejnosti do daných témat. Autorka zprávy z výzkumu Tereza Pospíšilová (2005) poukazuje na zajímavý fakt, že tradiční pozornost široké veřejnosti věnují právě ekologické organizace.

2.4.6. Role/funkce zastřešujících organizací

Zastřešující organizace jsou svou povahou řazeny mezi nevládní neziskové organizace, to znamená, že role, které jsem popsala v části 2.2. platí i pro zastřešující organizace. Nicméně zastřešující organizace mohou hrát ve společnosti určité specifické role, které zde uvádím a z kterých budu (kromě rolí v části 2.2.) v mé práci také vycházet.

Také zde vycházím z výzkumu NROS o oborových střeších, kde jsou role/funkce střeš rozděleny podle cílové skupiny, které střeška poskytuje svůj servis. Takovými cílovými skupinami jsou: (a) vlastní členové zastřešující organizace, (b) neziskový sektor, (c) veřejnost a veřejná správa.

Střeška může pro své členy vykonávat řadu funkcí, např.:

- Informační (informační bulletin, e-mail)
- Výměna zkušeností a sdílení know-how
- Vzdělávací (pořádání školení)
- Odborná pomoc (zpracování analýz, odborná rada z hlediska legislativy nebo financí)
- Finanční pomoc (zprostředkování přístupu k financím nebo poskytování grantů)
- Aktivní zastupování zájmů a lobbování v jednání s veřejnou správou (připomínkování zákonů, práce v poradních komisích)
- Regulatorní (předpisy, pravidla, standardy, certifikace, etický kodex)
- Aktivní zastupování zájmů a lobbování v jednání s jinými aktéry (vůči firmám, zahraničním institucím, parlamentu, médiím, jiným NNO)

Na prvním místě jako nejdůležitější funkce střechy pro členy byla nejčastěji uvedena jednak informační funkce a jednak aktivní zastupování zájmů a lobbování vůči veřejné správě. V oblasti ekologie a ochrany přírody bylo lobbování a zastupování zájmů členů vůči veřejné správě na prvním místě jen v případě Zeleného kruhu (společně s informační rolí).

Pro neziskový sektor vykonávají zastřešující organizace nejčastěji tyto služby:

- Metodická práce v oboru (např. dobrovolnictví, sociální služby)
- Konkrétní služby nejen pro členy (např. pojištění v oblasti práce s dětmi)
- Pořádání seminářů a konferencí v oboru (např. rozvojová spolupráce, spotřebitelské a ekologické aktivity)
- Prosazování zájmů neziskového sektoru jako celku (působení v RNNO, výborech EU fondů)
- Organizace akcí pro široké publikum v oboru
- Rozvoj a propagace dané oblasti činnosti (např. ekologická výchova)
- Poskytování informací
- Celková osvěta a práce pro společnost

Pro veřejnost a veřejnou správu vykonávají zastřešující organizace nejčastěji tyto činnosti:

- Připomínkování zákonů
- Příprava odborných analýz, posudků, koncepcí
- Účast ve správním řízení
- Účast v poradních orgánech
- Pořádání konferencí, seminářů, besed, slyšení ve spolupráci s veřejnou správou
- Pořádání vzdělávacích akcí pro veřejnou správu (jako zakázka)
- Poskytování a rozesílání informací, vedení databází apod.
- Levnější servis v daném oboru (např. servis volnočasových aktivit – sport)
- Osvěta a rozvoj v daném oboru činnosti
- Celkově pozitivní působení na společnost

Nejčastěji uváděnými funkcemi střech pro veřejnost a veřejnou správu byly uváděny funkce typu: připomínkování zákonů; příprava odborných analýz, posudků, koncepcí; účast ve správním řízení; účast v poradních orgánech;

pořádání konferencí, seminářů, besed; slyšení ve spolupráci s veřejnou správou; pořádání vzdělávacích akcí pro veřejnou správu (jako zakázka); poskytování a rozesílání informací, vedení databází apod.; osvěta a rozvoj v daném oboru; celkově pozitivní působení na společnost (např. prevence negativních jevů mezi mládeží) (Pospíšilová, 2005:34)

3. Metodika

Původním záměrem mé diplomové práce bylo, že budu vycházet z výsledků výzkumu NROS o oborových a regionálních střeších. Hlavní zdroj, z kterého jsem měla vycházet, měly tvořit dotazníky, posílané formou e-mailu členským organizacím oborových střeš, mezi které patřilo i 26 členských organizací Zeleného kruhu. Návratnost dotazníků byla bohužel velmi nízká, v případě členů Zeleného kruhu se z celkového počtu 26 obeslaných členských organizací vrátily pouze 3 dotazníky, které byly pro téma mé práce nedostatečné a proto jsem od tohoto zdroje ustoupila.

Ve své práci jsem se zaměřila na případovou studii, což je metodologický přístup, z kterého hlavně vycházím. To znamená, že provádím podrobný popis a analýzu jednoho případu (tj. Zelený kruh). Jde tedy o zachycení co nejvíce informací o jednom případě, namísto sbírání kusých informací o mnoha případech.

- Případová studie bývá definována jako určitá strategie pro provádění výzkumu, který se týká empirického zkoumání předem určeného fenoménu přítomnosti v rámci jeho reálného kontextu, především, když hranice mezi fenoménem a kontextem nejsou zcela jasné. (Yin in: Hendl, 1997:38) Termínem empirické zkoumání má autor na mysli určité zaměření se na shromažďování evidence o tom, co se děje. Případové studie jsou nejvýhodnější strategií, pokud nás zajímají otázky typu “proč” a “jak” pro určitý problém, “přičemž nemáme kontrolu na průběh událostí a zaměřujeme se na přítomný fenomén v rámci jeho reálných kontextů.” (Hendl, 1997:40)

Případová studie využívá mnohonásobné zdroje evidence, snaží se o využití teoretických tvrzení, která by usměrnila sběr dat a jejich následnou analýzu. V případové studii jde především o zachycení složitosti případu a popis vztahů v jejich celistvosti.

Podle toho, co chce daný výzkumník právě zkoumat, se využívají určité typy případových studií, jako např.: osobní případová studie, studie komunity, studium sociálních skupin, **studium organizací** a institucí,

zkoumání událostí, rolí a vztahů. Podle přístupu výzkumníka můžeme případové studie rozlišit na: exploratorní – jejím hl. cílem je definovat hypotézy, případně navrhnout teorii; deskriptivní – jejím hl. cílem je dodání kompletního popisu určitého fenoménu; explanatorní – rozvádí jednotlivé příčinné řetězce, které se dají u případu identifikovat, využívajíc přitom určitou teorii; testovací – hl. důraz je kladen na testování adekvátnosti teorie.

Podstatné u případové studie je to, že se drží určitého plánu, kdy se stanoví důležité body, kterých by se měl výzkumník držet, ale plán nemusí být zpracován do všech podrobností, některé případové studie mohou mít pevnější a jiné volnější strukturu výzkumného plánu, přičemž tento plán se během studie může doplňovat, upřesňovat či měnit. Takovými důležitými body jsou: výzkumná otázka – definice výzkumné otázky patří mezi nejdůležitější kroky, přičemž otázky typu “jak” a “proč” mají v případové studii největší význam; definice případu – případová studie totiž může být buďto mnohonásobná, zkoumající více podobných případů, nebo se může jednat o holistickou případovou studii, kde se zkoumá pouze jeden případ; dalšími kroky jsou strategie výběru; metody sběru dat, přičemž platí, že se využívají všechny možné zdroje dat; logika spojení dat; kritéria interpretace výsledků a posledním bodem bývá návrh zprávy. (Hendl, 1997)

Abych mohla získat informace o způsobu vzniku, fungování, činnosti a přehledu členů Zeleného kruhu, vycházela jsem hlavně z polostandardizovaného rozhovoru s ředitelkou Zeleného kruhu. Dále jsem pro získání informací použila analýzu dokumentů a analýzu novinových článků Lidových novin a MF Dnes. Tyto noviny jsem použila hlavně ke dvěma účelům: 1. jako zdroj dat a faktů o Zeleném kruhu a 2. pro zjištění mediálního obrázku Zeleného kruhu.

Pro získání informací a ověření hypotéz od mnou vybraných členských organizací Zeleného kruhu jsem použila také polostandardizované rozhovory s představiteli občanských sdružení. Celkem jsem uskutečnila 9 rozhovorů s hlavními představiteli členských organizací.

- Polostandardizovaný rozhovor nebo také polostrukturovaný je “typ rozhovoru, v němž je tazateli předepsána kostra (schéma) otázek, jejich formulace a sled a na vyznačených místech použití volného rozhovoru.” (Geist, 1992:356-357) Jiný zdroj uvádí, že návod rozhovoru se konstruuje podle tematických oblastí, které se vždy uvedou otevřenou otázkou, na kterou by měl dotazovaný odpovědět na základě svých znalostí. (Hendl, 1997)

- Analýza dokumentů může sloužit jako zdroj porozumění lidskému chování a používá se tehdy, jestliže není možný přístup k informacím pomocí pozorování, dotazování či měření. Za dokumenty se pokládají záznamy písemné, obrazové nebo zvukové povahy. Já jsem k analýze dokumentů použila novinové články a internetové stránky Zeleného kruhu. Analýza dokumentů bývá důležitá tehdy, když se jedná o časově vzdálené a historické události a co se týče poznávací ceny dokumentů, tak zde existují určitá kritéria, podle kterých se lze řídit a jimi jsou: typ dokumentu, obsah, blízkost dokumentu k předmětu zkoumání a původ dokumentu. (Hendl, 1997:51-52)

Tím, že ve své práci kombinuji různé metody sběru dat – rozhovor, studium dokumentů a analýzu novinových článků, vycházím z více různých zdrojů dat o Zeleném kruhu a získávám tak nejen detailnější popis, ale také popis z různých úhlů pohledu, což vede k věrnějšímu popisu reality. Tomuto přístupu se říká triangulace.

- Pod pojmem triangulace Hendl rozumí “kombinaci různých metod, různých výzkumníků, různých zkoumaných skupin nebo osob, různých lokálních a časových okolností a teoretických perspektiv, které se uplatňují při zkoumání nějakého fenoménu.” (Hendl, 1997:66) Dodává, že jen tehdy, když se využívá celá široká paleta výzkumných kvalitativních přístupů, je možné mluvit o obohacení výzkumu kvalitativními technikami.

4. Současná situace a kontext Zeleného kruhu

4.A.Vznik a historie Zeleného kruhu

Zelený kruh jako asociace ekologických nevládních neziskových organizací vznikl 21.listopadu 1989 v Praze z podnětu Josefa Vavrouška a Ivana Dejmalu. Podle Zuzany Drhové, která od roku 1996 zastává funkci výkonné ředitelky, hlavním důvodem vzniku Zeleného kruhu byla skutečnost, že lidé, kteří se do té doby nějakým způsobem o ekologii zajímali, měli potřebu se sdružit a moci se vyjadřovat k veřejnému dění.⁹ Pro NNO zajišťuje Zelený kruh organizační zázemí oborové platformy. Cílem takové oborové platformy je vytváření partnerského vztahu mezi NNO a veřejnou správou. Oborová platforma sleduje témata ochrany životního prostředí, udržitelného rozvoje a neziskového sektoru. Dlouhodobým cílem programu je zahrnout do platformy podstatnou část organizací, které se zabývají ochranou životního prostředí a které budou jejími aktivními členy. K takovým aktivitám patří zejména účast na oborových setkáních, v pracovních skupinách aj. (Zelený kruh, 2005)

Hlavním posláním Zeleného kruhu je snaha působit a ovlivňovat myšlení lidí tak, aby si uvědomovali důležitost ochrany přírody a životního prostředí. Tím, že Zelený kruh vytváří legislativní a finanční podmínky, přispívá tak ke vzniku a činnosti občanských sdružení v oblasti ochrany životního prostředí a také k vytváření prostoru pro účast veřejnosti na rozhodování ve všech úrovních. Důležitým cílem Zeleného kruhu je široké zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů a také včasná informovanost obyvatel. (Zelený kruh, 2005)

V roce 2003 měl Zelený kruh celkem 21 členů významných nevládních organizací z celé ČR. Počet členů oborové platformy a členských organizací nebyl vždy věcí statickou, ale v průběhu let se neustále měnil, přičemž nejvíce členských organizací bylo na počátku 90. let, kdy jejich počet dosáhl zhruba 40. V tomto období ale organizace velmi rychle vznikaly a stejně tak i zanikaly. „V pol. 90. let bylo období, kdy docházelo k výměně lidí, vznikaly nové organizace a ty se učily pracovat jako profesionální organizace, začaly si hledat svá témata, profilaci a to bylo období, kdy vlastně neměly kapacitu a síly na to

⁹ Z rozhovoru se Z. Drhovou, 15.4.2005

věnovat se Zelenému kruhu a využívat jeho služeb.“¹⁰ Kritické bylo období let 1996 –1997, kdy se Zelený kruh ocitl v určité krizi, členských organizací bylo pouze 7 – 8 a Zelený kruh se dokonce rozdělil na 2 organizace: Agenturu GAIA a Zelený kruh, který se přitom přeorientoval spíše na legislativní centrum. V dnešní době se počet členů ustálil na 26, k čemuž podle Drhové zajisté dopomohla profilace Zeleného kruhu, s níž dochází i k profilaci členských organizací, které jsou již profesionálně fungujícími organizacemi.

Jinak je tomu v případě členů oborové platformy, jejichž počet neustále stoupal z původních 40 na dnešních 60 – 70 členů. Situace se má tak, že členem oborové platformy se automaticky stává každý člen Zeleného kruhu a navíc ještě další organizace, které o členství v platformě mají zájem. Pokud jste jen členem platformy, tak máte právo dostávat elektronický zpravodaj o právě aktuálních tématech a činnosti Zeleného kruhu, již ale nemáte právo zasahovat do dění v organizaci, také nemáte povinnost platit členský příspěvek. Jak dodává Drhová, „řadě organizacím to tak stačí, nic víc nechtějí, než být v kontaktu.“(Drhová,2005)

4.A.1. Činnosti Zeleného kruhu

V oblasti ochrany životního prostředí fungují kromě Zeleného kruhu i jiné zastřešující organizace, které se liší svým zaměřením a počtem členů. Zelený kruh, narozdíl od úzce zaměřených střeš, jako jsou např. Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina (SSEV), či Síť ekologických poraden (STEP), které jsou zaměřené hlavně na oblast ekologické výchovy a ekologického poradenství, se zaměřuje na pestrou škálu aktivit. Zastřešující organizace mohou poskytovat své služby podle toho, jaká je jejich cílová skupina, o čemž pojednávám v části 2.4.6. Role zastřešujících organizací a také v části 2.2. Role občanských sdružení.

¹⁰ Z rozhovoru se Z. Drhovou, 15.4.2005

Takovými cílovými skupinami mohou být buď členové zastřešující organizace, nebo veřejnost.

Informační role (pro členské organizace)

Mezi informační aktivity patří např. zasílání elektronického zpravodaje členům oborové platformy, který obsahuje novinky z vlády, parlamentu, ministerstev, ze zahraničí i nevládních organizací. Mimoto je Zelený kruh průběžně informuje o probíhajících připomínkových řízeních a možnostech delegovat zástupce do poradních výborů a komisí.

Členstvím v EU se otevírají nové příležitosti pro Zelený kruh. Je to zejména poskytování informací o činnosti evropských ekologických organizací sídlících v Bruselu, jejich kampaních a stanoviscích a organizování toho, aby se dle potřeb české organizace k těmto aktivitám připojily. Zelený kruh je i nadále členem Národního komitétu UNEP a informuje o činnosti tohoto programu Organizaci spojených národů pro životní prostředí. Dlouhodobým cílem je zvýšit obecné povědomí o tématech politiky životního prostředí UNEP, EU, stanoviscích ekologických nevládních organizací a posilovat zapojení českých nevládních organizací do kampaní jejich evropských protějšků. (Zelený kruh, 2005) Aktivity na úrovni EU mohou být pro členy velkým přínosem, protože na této úrovni je již velmi obtížné sledovat dění a mít přehled. Zelený kruh tedy tuto službu vykonává za své členské organizace a umožňuje jim tak sledovat dění na evropské úrovni, učit se od zahraničních nevládních organizací a využívat jejich zkušeností.

Informační role (pro veřejnost)

Zelený kruh provozuje tzv. Informační centrum, jehož specifikem je provozování telefonické poradenské Ekolinky, která je pro občany k dispozici každý všední den. Obyvatelé se tak mohou pomocí telefonu a nyní nově i internetu obrátit se svými dotazy na zkušené pracovníky. Informační centrum vydalo informační listy

k tématům odpadů, pracích prášků, biopotravin a spravedlivého obchodu (fair trade) s rozvojovými zeměmi. K těmto tématům připravilo i besedy pro veřejnost. Zelený kruh se také zapojil do projektu besed pro středoškoláky koordinovaného organizací Člověk v tísni „Jeden svět – Vzdělávání o lidských právech s použitím dokumentárních filmů“. V rámci tohoto projektu Zelený kruh představil činnost ekologických organizací na středních školách.

Publikační centrum je spojeno s projektem virtuálního „think tanku“ Zeleného kruhu. Virtuální „think tank“¹¹ tvoří spolupracovníci z nevládních organizací, kteří řídí ediční řadu veřejnosti a politikům srozumitelných studií na aktuální a doposud nedostatečně analyticky zpracovaná témata. Dlouhodobým cílem programu je ustavit stabilní skupinu spolupracovníků a vydávat 1-2 studie ročně, které budou úspěšně otevírat veřejnou debatu na daná témata. (Zelený kruh, 2005)

Zelený kruh se již dlouhodobě věnuje praktickému naplňování principů Aarhuské úmluvy, a to především ve smyslu šíření informací, posilování spolupráce NNO a veřejné správy při přípravě návrhů zákonů, dokumentů pro strukturální fondy a dalších programů a plánů v resortu životního prostředí. Hlavním cílem ZK je zvýšení informovanosti poslanců a senátorů o důvodech a přínosech účasti veřejnosti v rozhodovacích procesech. Mezi další důležité cíle patří zachování demokratických prvků v zákonech, které řeší účast veřejnosti v rozhodovacích procesech, které se dotýkají problematiky ochrany životního prostředí, zefektivnění spolupráce NNO, které pracují v ochraně životního prostředí při prosazování společných zájmů a to zejména při ovlivňování legislativy ve prospěch životního prostředí; zvýšení informovanosti o závazcích vyplývajících z Aarhuské úmluvy; z hlediska transparentnosti a účasti veřejnosti zlepšit přípravu zákonů, programů a politik na národní a krajských úrovních; zvýšení informovanosti široké veřejnosti o možnostech aktivní účasti při rozhodování o otázkách ochrany životního prostředí a v neposlední řadě zvýšení zájmu médií o

¹¹ think tanks – “jedná se o volné, zato však trvalejší struktury, spojující zainteresované jednotlivce či celé neziskové organizace v občanských sdruženích, klubech anebo jen na základě neformálních vztahů. Jejich smyslem je zejména vytvářet fórum pro konfrontaci myšlenek a názorů, zpracovávat koncepce pro řešení dílčích problémů, budovat myšlenkový fond občanské společnosti a zajišťovat pružnou reakci sektoru na náhle se vynořivší otázky.”(Frič, 2000:57)

problematiku ochrany životního prostředí a účasti veřejnosti v rozhodovacích procesech. (Zelený kruh, 2005)

Servisní role (pro členy)

V roce 2003 proběhla v rámci platformy volba zástupců např. do Rady vlády pro udržitelný rozvoj či do monitorovacích výborů k sektorovým operačním programům strukturálních fondů. Při rozhovoru se Zuzanou Drhovou mne zajímalo, v jakých dalších poradních orgánech jsou ještě zástupci Zeleného kruhu přítomni jako zástupci ekologických NNO, kde plní tzv. reprezentační roli. Dozvěděla jsem se, že organizace typu Zelený kruh by neměly být reprezentanty, ale měly by být určitou službou. Jak říká Drhová: „my poskytujeme určitý servis, nedá se to vždy oddělit, ale je to takový základní postoj, že třeba já jako ředitelka Zeleného kruhu nereprezentuji ekologické organizace, já reprezentuji Zelený kruh jako určitou servisní organizaci. Co nabízíme jsou kontakty a třeba zprostředkování volby, nominace lidí atd., nebo přípravy nějakých společně konsultovaných stanovisek.“ (Drhová, 2005) Zuzana Drhová zde tedy přímo odmítá reprezentační roli Zeleného kruhu. Uvidím, jak se tato skutečnost projeví v analýze rozhovorů členských organizací Zeleného kruhu.

Servisní role (pro členy i veřejnost)

V rámci Zeleného kruhu existuje legislativní centrum, jehož hlavním posláním je vyvíjet spolupráci a komunikaci mezi environmentálními organizacemi při tvorbě a prosazování politiky ŽP. Členským organizacím tato činnost umožňuje koordinovat svoji činnost na tomto poli, dává jim to silnější společný hlas, zmiňovaný Fričem v části 2.4.2. Přínosy zastřešování. Pro organizace, které zaměřují svou činnost na advokacii, by tato role měla být jednou z nejdůležitějších. To se pokusím zjistit z rozhovorů s vybranými členskými organizacemi Zeleného kruhu. Cílem tohoto centra je prosazování připomínek členských organizací a veřejnosti k připravovaným zákonům a spolupráce veřejné

správy a odborné veřejnosti. Sám Zelený kruh například připomínkoval Státní politiku životního prostředí či návrh Státní energetické koncepce. Ve spolupráci s AŽP, EPS, Arnikou a dalšími organizacemi průběžně sledoval a připomínkoval přípravu novel zákona o ochraně přírody a krajiny, zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, zákona o vnitrozemské plavbě či zákona o geneticky modifikovaných organismech a zprostředkoval názory svých členských organizací poslancům a senátorům.

Při legislativním centru pracuje legislativní skupina Zeleného kruhu, kterou tvoří: AŽP, EPS, Hnutí Duha, Arnika, Calla, Jihočeské matky. (Zelený kruh, 2005)

Jednou z mnoha legislativních činností byla akce Hnutí Duha, Arniky a Zeleného kruhu, které společně zaslaly dopis tehdejšímu premiérovi Stanislavu Grossovi, týkající se návrhu českého příspěvku k soustavě chráněných území Natura 2000. Ohradily se v něm proti snahám omezit rozsah chráněných území a vyjímát některá z nich z ochrany z ekonomických nebo politických důvodů. Podle Zuzany Drhové Zelený kruh jistou měrou přispěl k tomu, že zákon v parlamentu prošel a NATURA byla vyhlášena.

Monitorační role (pro veřejnost)

Pro hodnocení činnosti Poslanecké sněmovny Zelený kruh monitoruje hlasování o pozměňovacích návrzích, případně hlasování o návrzích zákonů jako celku. Touto činností dohlíží nad činností Poslanecké sněmovny. Sleduje taková hlasování, u nichž lze jednoznačně určit, jaký postoj (hlas pro či proti) je prospěšný či škodlivý pro životní prostředí, případně zda postoj pro nebo proti omezí, umožní nebo rozšíří účast veřejnosti v rozhodovacích procesech nebo právo na přístup k informacím o životním prostředí. (Zelený kruh, 2005) S touto činností Zelený kruh začal v roce 1996 a byla to jedna z prvních činností, kterou legislativní centrum dělalo, přičemž velký důraz na činnost politiků je samozřejmě kladen vždy před volbami. Nyní organizace vydává určitý informační list, který má

charakter parlamentního zpravodaje, ten je ale hlavně zajímavý spíše pro lidi, kteří se v této oblasti pohybují.¹²

Z přehledu činnosti na mne Zelený kruh působí jako organizace, která má velmi široký profil své činnosti. Domnívám se, že většina činností je stejně důležitá pro všechny členské organizace. Tím mám na mysli např. rovný přístup k informacím zasíláním elektronického zpravodaje s novinkami z vlády a informování o možnostech delegování svých zástupců do poradních výborů a komisí. Také zapojování Zeleného kruhu do připomínkových řízení a zprostředkovávání názorů svých členských organizací poslancům a senátorům je jednou z činností, která by měla být stejně důležitá pro všechny členské organizace co se týká možnosti předložit své názory ke zprostředkování, zřejmě ale tato činnost bude důležitější pro ty organizace, které se více zabývají advokací. Organizace, zaměřené např. na environmentální výchovu a osvětu tuto možnost nejspíš budou využívat méně často. Je zřejmé, že uvedené aktivity Zeleného kruhu, aby mohly efektivně fungovat, vyžadují od členských organizací určitou zpětnou vazbu. Lze se domnívat, že by organizace, které se zaměřují spíše na advokacii, mohly být určitým způsobem zvýhodněné, jelikož Zelený kruh je organizací, která se také spíše orientuje na advokacii. Proto by mohla být spolupráce na aktivitách Zeleného kruhu pro tyto organizace jednodušší a ostatní organizace by mohly být nějakým způsobem znevýhodněné. Na druhou stranu je ale možné, že některé menší organizace, či organizace, které nedisponují dostatečnými kapacitami na to, aby se mohly zabývat advokací, by se mohly spolehnout na svou zastřešující organizaci (v tomto případě Zelený kruh) a vědět, že tuto práci vykoná za ně. Tyto organizace by se poté mohly věnovat tomu, na co mají kapacity. Na tuto hypotézu se budu snažit najít odpověď z rozhovorů s představiteli vybraných členských organizací Zeleného kruhu.

¹² Z rozhovoru se Z. Drhovou, 15.4. 2005

4.A.2. Vedení a partneři Zeleného kruhu

Kontrolní složkou organizace je Rada Zeleného kruhu, zasedá asi čtyřikrát za rok a má sedm členů:

- Pavel Příbyl, Hnutí Duha, Praha, předseda
- Alena Mejstříková, Econnect, Praha
- Monika Wittingerová, Jihočeské matky, České Budějovice
- Jiří Kulich, Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER, Horní Maršov
- Jan Bouchal, Oživení, Praha ¹³
- Vlastimil Karlík, Arnika, Praha
- Pavel Černohous, Ateliér pro životní prostředí, Praha

Kancelář je výkonnou složkou Zeleného kruhu, má 4 členy:

- Zuzana Drhová – ředitelka, Legislativní centrum Zeleného kruhu
- Eva Tylová – Legislativní centrum Zeleného kruhu – parlamentní zpravodajka
- Miloslava Stejskalová - vedoucí kanceláře
- Linda Klvaňová – koordinátorka platformy a redaktorka zpravodaje

Nejvyšším kontrolním orgánem je Valná hromada, která zasedá jednou za rok a je složena zástupci všech členských organizací.

Je zajímavé, že aktivně zapojené do chodu a činnosti Zeleného kruhu jsou jen ty organizace, které sedí v Radě a ještě další 3 členské organizace.¹⁴ Pravděpodobně to tedy znamená, že aktivní účast na chodu zastřešující organizace je pro ostatní členy náročná, zejména z časového hlediska.

¹³ Jan Bouchal tragicky zemřel v lednu 2006.

¹⁴ Z rozhovoru se Z. Drhovou, 15.4.2005

Zelený kruh je členem Sítě ekologických poraden (STEP) a Koalice spotřebitelských aktivit. Na evropské úrovni je hlavním partnerem Evropská environmentální kancelář.¹⁵ Nadále Zelený kruh působí jako kontaktní místo pro Český národní komitét UNEP (United Nations Environmental Program), jehož je zakládajícím členem.

4.A.3. Členové Zeleného kruhu¹⁶

V současnosti je členy Zeleného kruhu 26 organizací, jejichž přehled uvádí tabulka č. 1

Na členské organizace se můžeme dívat z různých úhlů pohledu, avšak z hlediska přínosů a případných problémů členství – tedy z hlediska tématu této diplomové práce – považuji za důležitý aspekt rok zapojení do Zeleného kruhu a typ činnosti členské organizace. Podle těchto kritérií můžeme členy Zeleného kruhu rozdělit do několika kategorií, ze kterých budu také následně vycházet při rozhodování, na které členské organizace se více zaměřit ve výzkumu.

¹⁵ Internetová adresa Evropské environmentální kanceláře: (www.eeb.org)

¹⁶ Údaje o členských organizacích jsou z roku 2006

Rok zapojení členské organizace do Zeleného kruhu

Rok zapojení členských organizací do Zeleného kruhu shrnuje tabulka č. 1

Tab. č.1 Rok zapojení členských organizací do Zeleného kruhu

Název	Rok zapojení do Zeleného kruhu
Arnika	2001
Ateliér pro ŽP	2000
Beskydčan	2002
Brontosaurus Praha 7	2000
Calla	1998
Centrum pro dopravu a energetiku	*
Centrum SOS Praha	2004
Děti Země	1989
Econnect	2001
Ekologická společnost	1989
EPS Tábor	1998
Greenpeace CZ	2004
Hnutí Brontosaurus	2003
Hnutí Duha	1990
Konopa	2005
Liga ekologických alternativ	1993
Oživení – Bohemian Greenways	1997
Pražské matky	1990
Přátelé Jeseníků - SOJKA	2004
PRO – BIO Svaz ekol. zemědělců	2001
Rosa – o.p.s.	1991
Sdružení jihočeské matky	1998
Sdružení krajina	2005
SEVER	1995
STUŽ	1990
Společnost pro zvířata	2002

* údaj se mi nepodařilo dohledat

Na základě zjištěných údajů jsem rozdělila členské organizace podle roku zapojení do tří kategorií.

V první skupině jsou organizace, které Zelený kruh spoluzakládaly, nebo se k němu připojovaly v počátečních letech jeho působení (1989-1993). Patří sem asi čtvrtina členů Zeleného kruhu, celkem sedm organizací.

Ve druhé skupině jsou organizace, které se do činnosti Zeleného kruhu připojily v druhé polovině 90. let (1995-1998). Tato skupina je nejmenší, patří sem pět organizací. Tato skutečnost souvisí se slovy Z. Drhové o tom, že Zelený kruh procházel v tomto období určitou krizí a dokonce se rozpadl na dvě organizace.¹⁷

Třetí a největší skupinu tvoří organizace, které se staly členy Zeleného kruhu od roku 2000 do současnosti. Můžeme sem zahrnout třináct organizací, což je přesně polovina členů Zeleného kruhu.

Dá se předpokládat, že rok zapojení do činnosti Zeleného kruhu – nebo jinými slovy délka působení v této střešní organizaci, bude souviset s tím, jak členské organizace vnímají roli Zeleného kruhu, kde vidí jeho přínos a případně kde spatřují problémy a náklady svého členství. U organizací, které Zelený kruh spoluzakládaly, nebo se k němu připojovaly v počátečních letech jeho působení, bychom mohli očekávat velké ztotožnění s posláním střechy, ale na druhou stranu možná také jisté vyčerpání či „únavu“ z dlouhého zapojení. Naopak u organizací, které se staly členy Zeleného kruhu od roku 2000 do současnosti bychom mohli čekat snahu ovlivnit směřování Zeleného kruhu novým směrem.

Pro další analýzu se zaměřím právě na tyto dvě krajní kategorie, protože představují vyhraněné případy, které bude možné dobře srovnávat. Pro další zkoumání jsem se zaměřila na organizace: Pražské matky, LEA (zakládající organizace) a na druhé straně organizace: Arnika a Sdružení krajina (zapojení po roce 2000).

¹⁷ Z rozhovoru se Z. Drhovou 15.4. 2005

Charakter činnosti členských organizací

Na základě údajů o charakteru činnosti členských organizací, které jsem měla možnost prostudovat, lze rozdělit členské organizace do 2 kategorií a to na organizace advokační a servisní. V příloze 9.6. uvádím stručný přehled o charakteru činnosti jednotlivých členských organizací, z které jsem následně vycházela.

Do první kategorie patří organizace, jejichž převládajícím typem činnosti je advokacie. Pod pojmem advokační činnost si lze představit možnost neziskového sektoru ovlivňovat veřejnou politiku např. cestou příležitosti podílet se na tvorbě územního plánu města, na formulování dotační politiky, podílení se na návrhu přípravy zákona, ale i účast neziskových organizací v expertních komisích, v poradních orgánech, v koordinačních orgánech, ve správním řízení, účast v připomínkovacím procesu aj. (Frič, 2000b) Z této skupiny jsem následně vybrala 3 organizace: AŽP, EPS Tábor a Hnutí Duha.

Do druhé skupiny jsem zařadila organizace, jejichž převažující činností je EVVO, což v praxi znamená, že předmětem činnosti takových sdružení je snaha o působení na nejmladší kategorii obyvatel a to buďto organizováním a pořádáním zájmových kroužků, orientujících se na ekologii, ochranu životního prostředí, pořádání akcí v přírodě, kde se děti přímým kontaktem učí jak správně se mají v přírodě chovat, čeho si mají vážit, děti jsou tak vedeny k trvale udržitelnému způsobu života, nebo se EVVO zaměřuje na vzdělávání pedagogů, kteří poté působí v oblasti ekologie.

Z této kategorie jsem následně vybrala 2 organizace: Brontosaurus Praha 7 a SEVER.

Tento přehled (uváděný v příloze) činností jednotlivých členských organizací mi umožnil udělat si obrázek o tom, jakými hlavními aktivitami se organizace zabývají, zda deklarují advokační činnost jako klíčovou či se naopak zabývají jinými aktivitami, jako např. ekologickou výchovou. Lze totiž předpokládat, že organizace, které preferují advokační činnost jako klíčovou, budou určitým

způsobem zvýhodněny, jelikož Zelený kruh se také spíše orientuje na advokační činnost. Pro další analýzu jsem si proto vybrala 5 organizací, z čehož každá z nich se orientuje na jiný typ činnosti a to organizace: AŽP, EPS Tábor a Hnutí Duha (advokační činnost) a organizace: Brontosaurus Praha 7 a SEVER – středisko ekologické výchovy a etiky (EVVO).

Vybrané členské organizace pro rozhovory:

1. Podle roku zapojení:

1a. Organizace zapojené již na samém počátku vzniku Zeleného kruhu: Pražské matky, LEA

1b. Organizace zapojené až po roce 2000: Arnika, Sdružení krajina

2. Podle charakteru činnosti:

2a. Organizace, kde převažuje advokační činnost: AŽP, EPS Tábor, Hnutí Duha

2b. Organizace, kde převažující činností je EVVO: Brontosaurus Praha 7, SEVER – středisko ekologické výchovy a etiky

Celkem jsem se tedy rozhodla oslovit 9 organizací, z čehož 6 je pražských a 3 jsou mimopražské. Toto rozčlenění členských organizací do určité typologie mi pomohlo při následném sestavování hypotéz v kapitole 5, které se budu snažit na základě rozhovorů buďto potvrdit či vyvrátit.

4.B. Prezentace Zeleného kruhu v médiích

4.B.1. Úvod k analýze článků v novinách

Pro mou práci jsem využila možnosti prostudovat si internetové stránky různých českých novin s cílem dozvědět se, jak o Zeleném kruhu smýšlí a píše média, jaký je jejich mediální obraz navenek, jak jsou příslušné informace prezentovány veřejnosti a s jakou četností se o činnosti Zeleného kruhu noviny zmiňují. To, jak je činnost Zeleného kruhu prezentována v médiích, je velmi důležitou skutečností, protože takový obrázek si o sdružení udělá veřejnost. Většina české veřejnosti odvozuje svůj úsudek z toho, co jim prezentují média jako jsou noviny, televize a rozhlas, s nimiž se setkávají každý den a bývají pro ně tedy nejčastějším zdrojem informací.

Prostudovala jsem archivy tří hlavních deníků celonárodního rozsahu: Práva, Mladé fronty Dnes a Lidových novin (LN).¹⁸

V archivu Práva, kde jsem měla na výběr časové období 1 den až vše, jsem zadala kolonku „vše“ a po zadání klíčových slov „Zelený kruh“ jsem nenašla jediný záznam. V archivu MF Dnes jsem zadala časové období rok 1996, což je doba, kdy deník začal poskytovat informace z archivu pomocí internetových stránek až po současnost – rok 2006 a stejná klíčová slova jako v archivu Práva. Z celkového počtu 45 článků, kde se vyskytovalo spojení Zelený kruh bylo 29 článků relevantních, tzn. týkajících se organizace Zelený kruh. V Lidových novinách jsem po zadání položky ve vyhledávači „vybrat vše“ až po rok 2006 a po zadání příslušných klíčových slov objevila obrovské množství článků, které obsahují tato slova jednotlivě a nikoli jako celek. Článků o Zeleném kruhu bylo nakonec 5. Relevantnost článků byla celkem snadná, jelikož pokud vyhledávač nenašel článek, který by obsahoval slova Zelený a kruh jako větné spojení, tak se články Zeleného kruhu vůbec netýkaly a můj výběr relevantních článků byl tedy velmi zúžen.

¹⁸odkaz na stránky archivu LN: www.lidovenoviny.cz,

MFDnes: www.mfdnes.cz

Právo: www.pravo.cz

Archiv Hospodářských novin je placený, takže jsem ho neprozkoumala.

Sledované období, počet článků a počet relevantních článků tří sledovaných novin shrnuje následující tabulka:

Tabulka č. 2

Noviny	Sledované období nebo zadání hesla	Počet nalezených článků	Počet relevantních článků
Právo	„vše“	0	0
MF Dnes	1996 - 2006	45	29
Lidové noviny	„vybrat vše“	Cca. 100	5

Z dostupných zdrojů jsem načerpala role, které NNO plní. Pro analýzu novinových článků jsem se rozhodla vycházet z rolí, které uvádím v části 2.2. Role občanských sdružení a ne z části 2.4.6. Role zastřešujících organizací, protože předpokládám, že média mají povědomí o Zeleném kruhu spíše jako o NNO, než jako o zastřešující organizaci. Zde uvádím pouze stručnou charakteristiku těchto rolí:

mobilizační – mobilizační rolí se NNO ve jménu ochrany veřejného statku, či zájmu snaží o vyburcování veřejného mínění. K tomu využívají i sdělovacích prostředků, nebo organizují různé akce

participační/státotvorná - tato role souvisí s poskytováním prostoru občanům účastnit se problémů, které se dotýkají občanských zájmů. Snaží se o mobilizaci veřejnosti s cílem podpořit správná řešení nebo naopak zabránit řešením, která občanské zájmy nerespektují.

servisní – servisní funkce souvisí s poskytováním širokého souboru služeb. Od přímé ochrany životního prostředí počínaje, po poskytování odborného poradenství a ekologickou výchovou konče

monitorační – monitorační role spočívá ve společenské kontrole, trvalým dohledem nad všemi aktivitami státu, které občan ani nemůže (a mnohdy ani

nechce) sledovat, neziskové organizace tuto službu vykonávají za něj a stávají se tak tzv. „hlídacími psy demokracie“

Poté jsem pročetla články, které jsem našla a sledovala jsem, v jaké roli se v nich Zelený kruh objevuje. Zjistila jsem, že v některých článcích se Zelený kruh objevuje jen v jedné roli a v některých článcích se objevuje ve více rolích zároveň. Dále jsem si všimla toho, zda je Zelený kruh prezentován jako sdružení více organizací (tedy jako střecha/síť), či jako jedna organizace.

Vzhledem k tomu, že MF Dnes a LN jsou noviny s celostátní distribucí a bez vyhraněného politického ražení a dále vzhledem k tomu, že v LN jsem našla pouze 5 článků o Zeleném kruhu, tak jsem se rozhodla analyzovat články z obou periodik dohromady. Výsledky proto také prezentuji pro obě periodika dohromady.

4.B.2. Prezentace Zeleného kruhu v MF Dnes a v Lidových novinách

Participační role

V participační roli se Zelený kruh objevil celkem v 6 článcích. Tak například v článku „*Kolik lidí podepsalo petici proti jezům?*“ se Zelený kruh podílí na přípravě zákonů, které mohou mít potenciální negativní vliv na životní prostředí. „Proto navrhl petici proti připravovanému zákonu o výstavbě jezů na řece Labi, jehož schválením by došlo k významnému narušení ekosystémů a k velkým zásahům do přírody a života labské fauny a flory.“ (Páleník, 2004) V článcích „*Aktivisté nechtějí domy na Cibulce*“ a „*Ekologové a petice*“ se píše, že Zelený kruh, Děti Země a občanské sdružení Cibulka uspořádali petiční akci proti plánované výstavbě nových obytných domů v lokalitě Cibulka v Praze 5. Organizátoři petice poukázali na to, že zástavba poškodí místní ekosystémy a že zde byla bez povolení vykácena řada stromů. V článku „*Vždyť tunelovat by mohlo jen ministerstvo,*“ který je svou formou dopisem napsaným zástupci některých

občanských sdružení, včetně Zeleného kruhu a adresovaným tehdejšímu ministru životního prostředí Petru Kužvartovi, se autoři dožadují zprůhlednění hospodaření v Národním parku Šumava. V těchto případech zde Zelený kruh plní tzv. participační či státotvornou funkci, to znamená, že NNO poskytují občanům prostor pro účast na rozhodování a řešení problémů, které se dotýkají jejich zájmů.“ (Frič, 1998) Nebo se NNO stávají prostředníkem mezi občanem a státem. Tím, že vykonávají dozor nad konkrétními postupy státu, vyjadřují se k jednotlivým zákonům a projektům, tím se podílejí na budování společenské důvěry. Občan se mnohdy nemůže starat o vše a hlavně v mnoha případech nemá ani chuť, zájem a čas sledovat všechny důležité státní postupy, proto NNO tuto funkci vykonávají za něj. Tak je tomu i v článku „*Ministr Skalický chce vyslechnout názory ekologů*“, kde se Zelený kruh má stát místem pro připomínkování zákonů, týkajících se resortu životního prostředí. Podle článku: „*Čeští ochránci přírody jsou zdatní lobbisté*“ jsou ekologická sdružení brána jako „partička nadšenců, kteří pořád proti něčemu protestují, ale přitom jejich vliv posiluje. Lidé je začínají vyhledávat až tehdy, když například někdo vykácí stromy, ale jinak si jejich práce moc nevšímají.“ (Machálková, 2004) ČIŽP se domnívá, že ekologická sdružení určitě mají své místo ve společnosti, ale problém je, že se mnohdy nemohou dohodnout ani mezi sebou, což zrovna ve společnosti nebudí velkou důvěru. „Ale na druhou stranu, dodává ČIŽP, to jsou právě ekologická sdružení, která se podílí na přípravě zákonů a řadu norem si ekologové připravili a následně prolobbovali sami.“ Jedním z úspěšných počínů Zeleného kruhu je například to, že se do českých spaloven nebudou moci dovážet odpady ze zahraničí.

Monitorační role

V těsném propojení s participační rolí je často role monitorační. V této roli se Zelený kruh objevil celkem v 15 článcích. V již výše zmíněných článcích „*Kolik lidí podepsalo petici proti jezům?*“, „*Aktivisté nechtějí domy na Cibulce*“, „*Ekologové a petice*“ a „*Ministr Skalický chce vyslechnout názory ekologů*.“ Další články „*Radní neudělili některé granty*“ a „*Radní tají, proč některým ekologům odmítli dát granty*“ se zabývají případem, který se týkal udělování

grantů Radnicí hl. m. Prahy. Není pochyb o tom, že NNO nedisponují velkými finančními prostředky a proto právě přidělování grantů na konkrétní projekty je jednou z možností, jak peníze získat. Zelenému kruhu spolu s dalšími třemi organizacemi¹⁹ byl grant Radnicí zamítnut, i když Komise, která má na starosti posuzování vhodnosti projektů žádosti o grant vyhověla. Radnice na dotaz, proč grant Zelenému kruhu zamítla, nedokázala odpovědět. Martin Bursík, který v době kauzy (r.1999) byl opozičním poslancem, tvrdí, že hlavní důvod odmítnutí grantu spočívá v osobní zášti, jelikož ekologické organizace, kterým byl grant odmítnut, ostře vystupovali proti městu kvůli přípravě územního plánu a i některým stavbám. (Bartoníček, Janík, 1999) Článek „*Lokomotivy střídá světový hokej*“ informuje občany o situaci kolem výstavby nové hokejové haly. Zelený kruh zde upozorňuje na to, aby byly kvalitně provedeny sanační práce, které musí být udělány v krátkém časovém limitu. Článek „*Výskyt chráněné ropuchy komplikuje stavbu sportovního areálu*“, informuje o sporu, který vznikl mezi zastánci stavby nového fotbalového areálu pro mládež a mezi ochránci přírody, kteří upozorňují na to, že v místě, kde by měl areál stát, žije naše nejvzácnější žába ropucha krátkonohá, která je přísně chráněná. (Peláková, 1998)

Tím, že Zelený kruh dohlíží na aktivity státu, ať již legální či zákonem postižitelné, vytváří tak důležitou funkci, jež můžeme nazvat monitorační. NNO se tak vlastně stávají tzv. „hlídacím psem demokracie“, který dohlíží na to, aby demokracie byla vedena tím správným směrem. Sledování sněmovního hlasování, kde Zelený kruh monitoruje tzv. nejzelenějšího poslance, který nejčastěji zvedne ruku pro příznivé ekologické zákony či vyhlašování Ropáka roku patří mezi další z mnoha aktivit Zeleného kruhu uvedených v článcích „*Nejzelenější poslanec je Pelc*“, „*Nejzelenější poslanec? Pelc*“, „*Nejzelenější je Fischerová*“, „*Podblanický ropák patří energetikům*“ či „*Podblanický ropák se blíží, loňský vítěz si cenu nevezal*“, kterými monitorují vládní rozhodnutí a informují veřejnost o tom, co se v naší zemi pro ekologii dělá či naopak nedělá. Článek „*Ekologové chtějí veřejnou diskusi o územním plánu*“ poukazuje na to, že ekologická sdružení, včetně Zeleného kruhu, sdružená do občanského sdružení S.O.S. Praha žádají přezkoumání územního plánu, který navrhuje a prosazuje město a který by

¹⁹ Z celkem 83 žádostí byl grant zamítnut těmito organizacím: kromě již zmíněného Zeleného kruhu to jsou Děti Země, STUŽ – společnost pro trvale udržitelný život a O. S. Tao-cesta (Bartoníček, 1999).

značně zasáhl do kvality ovzduší v Praze. Stejně je tomu i v článku „*Sdružení bojuje proti územnímu plánu*,“ kdy se mnohá občanská sdružení, včetně Zeleného kruhu bouří proti schválení územního plánu, který navrhuje město a který by zničil ekologicky hodnotná území v hl. m. Také to, že připomínky občanských sdružení jsou brány pouze formálně, značně znepokojuje odpůrce schválení územního plánu.

Servisní role

V servisní roli se Zelený kruh objevil celkem v 11 článcích. Tak například v článku „*Aby se vlk nažral...*,“ se Zelený kruh angažoval v akci boje proti hluku z letiště v Pardubicích. Právě Zelený kruh byl ze všech organizací nejaktivnější a nejvíce se v tomto problému inicioval, čímž dosáhl úspěchu a hlučná letadla, která místním lidem znepříjemňovala život, byla vyměněna za stroje méně hlučné. Článek pod názvem „*Ekologové připomněli Den Země*“ píše o Zeleném kruhu jako o organizaci, která pořádá různé veřejné akce. Například 22.4., kdy se slaví Den Země, uspořádal Zelený kruh pouliční happening, jehož cílem bylo ukázat lidem, jakými způsoby se dá pomoci jejich okolí, aby vypadalo lépe. Kampaň Hra o zemi, o které se zmiňují články „*Ekologové zaplnili Náměstí Míru*“ a „*Zelený kruh hraje o zemi*,“ probíhala v roce 2002, což je rok, kdy se v jihoafrickém Johannesburgu konala konference o trvale udržitelném rozvoji. Hlavním posláním kampaně bylo informovat společnost o tom, co znamená „trvale udržitelný rozvoj“ a jaké jsou jeho hlavní cíle. Dalším důležitým bodem bylo poskytnutí informací o tom, jak NNO fungují a čím se zabývají. Takovými veřejnými setkáními plní NNO tzv. servisní funkci, kdy lidem poskytují kvalifikované poradenství, nejširší osvětu a informace o ekologických problémech a tím poukazují na to, že problémy se dají řešit hlavně tím, že se lidé o ně budou aktivně zajímat a budou se chtít podílet na aktivitách, které pomohou zachovávat, chránit a zlepšovat stav životního prostředí v místě svého bydliště - ve městě, či na vesnici. Článek „*Peníze, které vydělala sbírka, na nový inkubátor pro kojenecký ústav nestačí*“ informuje o tom, že v budově Zeleného kruhu je možné vidět výstavu fotografií, jejichž koupí mohou lidé přispět na konto kojeneckého ústavu. V dalším článku pod názvem *Vědci: „Šest milionů lidí v ČR je navíc“* se

Kateřina Kociánová z legislativního centra Zeleného kruhu vyjadřuje k ekologické stopě v ČR, jaká je její optimální hodnota a jak je v jednotlivých zemích překračována. (Machálková, 2004) V článku „*Přezimuji asi u kamaráda, říká projektant stanového městečka*“ se výrobce stanů rozhodl vybudovat zázemí na stadionu Sparta pro odpůrce a protestanty proti globalizaci při setkání MMF v Praze v roce 2000. Přes různá občanská sdružení, včetně Zeleného kruhu, se dozvěděl o lidech, kteří mají protesty v Praze organizovat a nabídl jim zajištění ubytování pro demonstranty. Ve dvou článcích vystupuje Zelený kruh jako organizace, která poskytla prostory pro konání prospěšné výstavy nebo přednášky „*Putovní výstava Lesy v hodině dvanácté upozorňuje zejména na špatný stav lesů*“ a „*Kandidát nezávislosti.*“ Článek „*Kdo jezdí na kole, neznečišťuje prostředí*“ se zmiňuje o Zeleném kruhu pouze v souvislosti s tím, že text byl připraven ve spolupráci s tímto občanským sdružením a je zde uveden kontakt na Zelený kruh.

Poslední dva články poukazují na to, že Zelený kruh je sdružení, poskytující obyvatelům určitý informační servis, kterého mohou využít a na tuto organizaci se mohou v případě nějakých problémů, týkajících se tematiky ekologie obrátit. Článek „*Inspekce radí zákazníkům: obraťte se na soud*“ informuje o tom, že nespokojení spotřebitelé mají možnost obrátit se na sdružení – mimo jiné i na Zelený kruh, kam mohou buďto napsat, zavolat či zajít a zdarma se poradit o svých spotřebitelských problémech.

Mobilizační role

V mobilizační roli se Zelený kruh objevil celkem ve 3 článcích. V již výše zmíněných článcích „*Peníze, které vydělala sbírka, na nový inkubátor pro kojenecký ústav nestačí*“ a „*Putovní výstava Lesy v hodině dvanácté.*“ Mobilizační funkcí se NNO snaží o vzbuzení zájmu lidí o okolní svět, snaží se dosáhnout toho, aby se lidé nebáli zapojovat do veřejného dění, do politiky a do rozhodovacích procesů, jako tomu je v článku „*Obyvatelé regionu mohou dávat připomínky k Národnímu rozvojovému plánu,*“ kde „Zelený kruh vyzývá obyvatele středních Čech, aby zasílali své připomínky k materiálům, které slouží jako podklad pro zpracování NRP – národního rozvojového plánu České

Republiky na r. 2000-2006.“ (Pecák, 1999) Všechny významné investorské skupiny, které v konkrétním ekonomickém prostředí působí, jsou ve srovnání s jednotlivým občanem bohaté, mocné, vlivné a většinou disponují výkonným aparátem. Proto je nezbytné se sdružit, společně získat provozní prostředky, rozdělit si práci a podobně. Teprve pak je určitá společenská skupina, zorganizovaná buď dlouhodobě k ochraně životního prostředí, ale i třeba k protestu proti jedinému konkrétnímu investičnímu záměru, schopna různé lobby vyvážit. (Rynda, 2003)

Zelený kruh jako zastřešující organizace

V 5 člancích se Zelený kruh objevuje jako *sdružení více organizací*. Článek pod názvem „*Ekologická hnutí v ČR jsou chudá, jejich vliv však roste*“ nás informuje, jaká nevládní ekologická sdružení u nás působí, kdy vznikla a co je jejich hlavní náplní. O Zeleném kruhu je zmínka pouze v tom smyslu, že tyto NNO zastřešuje. (Drv 2004) Článek „*Ekologové chtějí, aby soudy stíhaly lidi, kteří prosazují silniční okruh*“ informuje o zastřešující roli Zeleného kruhu. Píše o skupině „několika ekologických sdružení seskupené okolo organizace Zelený kruh“ a to konkrétně v souvislosti s bráněním vzniku frekventované komunikace mezi Strahovským tunelem a Barrandovským mostem. (Nik 1998) Ke stejnému tématu se pojí článek v rubrice „*Události týdne*“, který informuje o tom, že „skupina několika ekologických sdružení seskupená okolo organizace Zelený kruh nechce, aby Strahovský tunel a Barrandovský most pojila široká komunikace. Podali proto trestní oznámení na osoby, které stavbu silničního okruhu v této části města prosazují.“ (1998) V článku „*Ekologové přijali etický kodex*“ je Zelený kruh prezentován jako asociace, jejíž členové přijali etický kodex, kterým se ekologické organizace zavazují plnit určitá pravidla, jako např. posilování důvěryhodnosti, profesionality, spolupráce, otevřenosti a transparentnosti. Organizace se také zavázaly, že budou spolupracovat pouze s firmami, které se hlásí k odpovědnosti za dopad své činnosti na životní prostředí. (2005) Článek „*Nejzelenější je Fischerová*“ informuje o Zeleném kruhu jako o asociaci environmentálních nevládních sdružení. (2006)

Podle analýzy novinových článků je Zelený kruh v převážné většině případů prezentován jako nevládní nezisková organizace, aniž se zdůrazňuje fakt, že zastupuje další občanská sdružení (jen 5 článků na to upozorňuje). Je tedy vidět, že role zastřešujících organizací není pro média dost zajímavá, nebo nemají dostatek informací, co pojem zastřešující organizace znamená. Může to také souviset s tím, že Zelený kruh se nechce prezentovat jako “zastřešující organizace” a v mnoha kauzách vystupují jeho členové samostatně nebo vystupují za sebe společně se Zeleným kruhem.

Celkově lze ale říci, že prezentace Zeleného kruhu médií je převážně kladná. Nejčastěji je Zelený kruh prezentován jako organizace, která plní několik funkcí/rolí najednou. Nejvíce se Zelený kruh objevuje v roli monitorační (celkem v 15 článcích) a v roli servisní (11 článků). Již méně se Zelený kruh objevuje v participační (6 článků) a mobilizační roli (3 články). Potvrdila se tedy slova Z. Drhové, podle níž by Zelený kruh a jemu podobné organizace měli být brány hlavně jako organizace, které v neziskovém sektoru hrají určitou servisní roli.²⁰

Také se potvrdila slova o tom, že environmentální organizace jsou téměř jediní v občanské společnosti, komu se daří angažovat v kontrolování státu a firem na národní úrovni a zastávají tak roli “hlídacích psů demokracie“.

5. Navržení hypotéz

Na základě studia aktivit Zeleného kruhu a zjištění informací o jednotlivých členských organizacích (viz kapitola 4) jsem formulovala několik hypotéz. Podle nich jsem poté strukturovala rozhovory s vybranými členskými organizacemi Zeleného kruhu.

1.a. Pro členy, kteří deklarují advokační činnost jako klíčovou, je členství v Zeleném kruhu větším přínosem, než pro organizace, které jsou jinak zaměřené.

1.b. Pro členy, kteří se zabývají hlavně EVVO, je členství v Zeleném kruhu menším přínosem, než pro organizace, jejichž převažující činností je advokacie.

Důvodem pro tyto hypotézy je to, že Zelený kruh se hodně zaměřuje na jednání s veřejnou správou, sledování legislativy, lobbying ap., což je činnost přirozená spíše pro advocacy organizace a proto je pro ně jednodušší se podílet na aktivitách Zeleného kruhu.

2.a. Pro organizace, které stály od počátku u zrodu Zeleného kruhu, představuje členství menší problém (respektive je přínosnější), než pro organizace, které se zapojily po roce 2000.

2.b. Pro organizace, které se zapojily až po roce 2000, představuje členství větší problém, respektive je méně přínosné, než pro organizace, které stály u zrodu Zeleného kruhu.

Důvod pro tyto hypotézy je to, že prvně zmíněné organizace mohly od počátku utvářet zaměření a obsah činnosti Zeleného kruhu, takže si ho “vytvarovaly” podle svých potřeb.

3. Pro členy je reprezentační funkce Zeleného kruhu potencionálním problémem, protože se bojí zneužití delegované pravomoci.

Důvod pro tuto hypotézu jsou obavy NNO ze ztráty autonomie a zneužití delegované pravomoci vzhledem k minulosti před rokem 1989, tzv. syndrom Národní fronty, popsany Fričem. (Frič, 2000b:82) Také z rozhovoru s představitelkou Zeleného kruhu bylo možno zaznamenat rezervovaný postoj k tomu, že by Zelený kruh měl reprezentovat své členské organizace.

6. Analýza rozhovorů

Rozhovory byly vedeny podle osnovy, kterou uvádím v příloze 9.3.

Hypotézy vytvořené v části 5 byly základem pro konkrétní otázky (např. otázka č. 7 na výhodnost možnosti ovlivňovat Zelený kruh od počátku, nebo otázka č. 10 na potencionální obavu ze zneužití delegované pravomoci Zeleným kruhem). Kromě toho rozhovor obsahoval i další otázky na přínosy a problémy členství v Zeleném kruhu.

Při analýze rozhovorů jsem postupovala ve třech krocích. Nejprve jsem v rozhovoru analyzovala jen otázky, které se přímo týkaly hypotéz a zkoumala jsem, zda byly či nebyly potvrzeny hypotézy. Ve druhém kroku jsem analyzovala odpovědi respondentů na jednotlivé otázky. Ve třetím kroku jsem poté zkoumala výpovědi respondentů „napříč“ jednotlivými otázkami a sledovala, zda se v rozhovorech objevila klíčová témata, významná pro více respondentů. Na závěr shrnuji hlavní poznatky z analýzy. Tento třístupňový postup mi umožnil rozhovory přehledně analyzovat a zajistit, že nedojde ke ztrátě informací a že budou zachyceny všechny důležité vzorce a souvislosti ve výpovědích respondentů.

6.1. Vyhodnocení platnosti hypotéz

Hypotézy v kvalitativním výzkumu hrají jinou roli, než ve výzkumu kvantitativním. Jedná se spíše o „předpoklady“, které zkoumám na omezeném vzorku organizací. To mi neumožňuje zobecnění. Nemožnost širšího zobecnění je zabudovaná již v samotné volbě případové studie – tedy zkoumání jednoho konkrétního případu. To mi však na druhou stranu umožnilo jít více do hloubky a nechat hovořit respondenty vlastními slovy a zkoumat jejich výpovědi v kontextu, který oni sami považují za relevantní. Pokud tedy píšou o ověřování platnosti hypotéz, jsou to hypotézy, které se vztahují jen k vybraným organizacím. Na druhou stranu můžeme předpokládat, že další členské organizace, které by sdílely

podobné charakteristiky jako zkoumané organizace (např. délka působení v Zeleném kruhu nebo typ činnosti), by mohly sdílet i podobné názory na přínosy a problémy členství.

1.a. Pro členy, kteří deklarují advokační činnost jako klíčovou, je členství v Zeleném kruhu větším přínosem, než pro organizace, které jsou jinak zaměřené.

Tato hypotéza se přímo týkala 3 organizací: EPS Tábor, AŽP a Hnutí Duha.

Šárka Nekudová ze sdružení EPS Tábor se domnívá, že členství v Zeleném kruhu není pro jejich organizaci nějakým způsobem výhodnější či přínosnější, než pro organizace, které se zabývají jiným typem činnosti, protože tyto organizace se dle jejich slov zase podílejí na jiných typech činnosti, pracují v jiných pracovních skupinách a pomáhají tak Zelenému kruhu prosazovat jiné věci, kterými se EPS Tábor nezabývá. Proto se domnívá, že členství v Zeleném kruhu je rovnocenné jak pro advokační organizace, tak i pro organizace, zabývajícími se např. EVVO.²¹

Pavel Černohous z AŽP si také nemyslí, že by pro jejich organizaci, zabývající se hlavně advokační činností, bylo členství přínosnější. Jako vysvětlení předložil fakt, že Zelený kruh je organizace, která mimo jiné zprostředkovává kontakty na Radu vlády, nebo na nějaké další státní orgány a členské organizace, zabývající se EVVO, mají také zájem na tom, aby se konsultovala podoba vypsání grantových řízení ministerstvem, či aby se konsultovalo s ostatními nevládními organizacemi třeba programování pro Evropské fondy na další období, apod., jelikož členské organizace, zabývající se EVVO, jsou také příjemci nějakých dotací a tím pádem budou mít snahu na ovlivňování legislativy, což jsou věci, které Zelený kruh dělá a v tomto případě je jedno, zda se jedná o advokační organizace, či o EVVO. Hlavním úkolem Zeleného kruhu není totiž zprostředkovávání konektorů na advokační činnost, ale spíše jde o to, že Zelený kruh se snaží o vyvíjení a komunikaci se státními orgány tak, aby zde existovalo určité příznivé prostředí pro činnost nevládních organizací a zde je opravdu jedno, jestli mají snahu o advokacii, či vzdělávání, dodává Černohous.²²

Pavel Příbyl z Hnutí Duha se domnívá, že členské organizace, které mají jiné priority, než zrovna advokacii, tak nemají dostatečné kapacity na to, aby se

²¹ Z e-mailového rozhovoru se Šárkou Nekudovou, 4.5.2006

advokační činností zabývaly a tudíž je dobře, že je zde vytvořena kapacita kanceláře Zeleného kruhu, která pracuje na věcech, na kterých se členské organizace shodnou a tudíž tomu již organizace nemusí věnovat tolika času, který mohou investovat tam, kde je to pro ně prioritní.²³

Tato hypotéza se tedy nepotvrdila. Ani jeden z představitelů vybraných členských organizací Zeleného kruhu si nemyslí, že by členství bylo pro organizace, zabývající se převážně advokací, nějakým způsobem přínosnější. Spíše se většina respondentů domnívá, že rozdělení práce, kterou nemohou vykonávat všechny členské organizace (převážně z nedostatku kapacit), je výhodné a usnadňuje to fungování a činnost Zeleného kruhu. Diverzita činnosti členských organizací je tedy jen ku prospěchu věci.

1.b. Pro členy, kteří se zabývají hlavně EVVO, je členství v Zeleném kruhu menším přínosem, než pro organizace, jejichž převažující činností je advokacie.

Hypotéza se týkala 2 organizací: Brontosaurus Praha 7 a SEVER – středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory.

Pavel Činčera z organizace Brontosaurus Praha 7 tvrdí, že jeho organizaci to více méně žádný větší problém nedělá. Spíše se domnívá, že by to mohlo dělat problém Zelenému kruhu, jelikož si nedovede představit, že by se měl třeba Brontosaurus sejít a něco odhlasovat, jelikož všichni pracovníci Brontosauru jsou externími pracovníky, tudíž vidí tuto skutečnost jako nerealizovatelnou. Souhlasí s tím, že aktivnější organizace mají v Zeleném kruhu větší hlas, což jsou především lobbistické a advokační organizace a může to znamenat, že se prosazují zájmy určité části organizací, ale na druhou stranu je to logické, dodává Činčera, a udržuje se to v určité rozumné míře. Dále poukazuje na fakt, že Brontosaurus, jehož hlavní prioritou je EVVO, moc nemá zájem účastnit se nějakých advokačních akcí a tudíž se může stát, že někdy bývá pod nějakou takovou akcí připodepsán. Jako velký problém to ale nevidí.²⁴

Jiří Kulich z organizace SEVER ani nepřipouští, že by někdy uvažoval o nějakém problematičtějším postavení výchovných organizací oproti advocacy organizacím.

²² Z rozhovoru s Pavlem Černohousem, 16.3.2006

²³ Z rozhovoru s Pavlem Příbylem, 26.4.2006

²⁴ Z rozhovoru s Pavlem Činčerou, 3.5.2006

Spíše se domnívá, že organizace, zabývající se EVVO, mají i jiné možnosti (Pavučina, STEP) a členství v nich je pro ně z bezprostředního hlediska užitečnější než v Zeleném kruhu.²⁵

Tato hypotéza se spíše nepotvrdila. Jeden respondent sice uznává, že aktivnější organizace, zabývající se lobbingem a advokací mají v Zeleném kruhu větší hlas, ale nevidí v tom větší problém.

2.a. Pro organizace, které stály od počátku u zrodu Zeleného kruhu, představuje členství menší problém (respektive je přínosnější), než pro organizace, které se zapojily po roce 2000.

Tato hypotéza se týkala 2 organizací: Pražské matky a LEA

Michaela Valentová z Pražských matek mi sdělila, že rozdíl mezi starými a novými organizacemi nevidí. Spíše se domnívá, že pokud zde nějaký rozdíl mezi členskými organizacemi je, tak je v úrovni profesionalizace a vysvětluje, že ty organizace, které mají možnost uživit své zaměstnance, jsou schopny kontinuálního financování, mají stabilní účetní, sekretářku a člověka, který určitým způsobem koordinuje chod organizace, tak tento člověk pak také má čas se aktivně zapojovat do činnosti Zeleného kruhu. Tyto profesionální nevládní organizace budou tudíž mít určitou výhodu nad organizacemi, jejichž zaměstnanci vykonávají práci v neziskové organizaci vedle svého zaměstnání a tudíž nemají tolik času.

Karel Merhaut z organizace LEA nesouhlasí s tím, že by z toho měla jeho organizace nějaké výhody, “jelikož dnes jsou ve vedení Zeleného kruhu jiní lidé, kteří dělají práci jinak a zaměření činnosti se mění podle toho, kdo a jak prosazuje zaměření a charakter činnosti Zeleného kruhu.” (Merhaut, 2006)

Tato hypotéza se tudíž nepotvrdila. Spíše než spoluzakládající organizace, jsou důležitější profesionální organizace, které se mohou aktivněji podílet na činnosti a zaměření Zeleného kruhu. Také hodně záleží na personálním obsazení vedení Zeleného kruhu, které určuje charakter činnosti a zaměření organizace.

²⁵Z e-mailového rozhovoru s Jiřím Kulichem, 25.5.2006

2.b. Pro organizace, které se zapojily až po roce 2000, představuje členství větší problém, respektive je méně přínosné, než pro organizace, které stály u zrodu Zeleného kruhu.

Tato hypotéza se týkala 2 organizací: Arnika a Sdružení Krajina

Lenka Petrlíková ze sdružení Arnika má na tuto hypotézu podobný názor jako Karel Merhaut na hypotézu předešlou a říká, že to, že se Arnika zapojila do Zeleného kruhu až po roce 2000, není nějakým způsobem znevýhodňující skutečností, “jelikož účel, charakter a předmět činnosti Zeleného kruhu se kontinuálně upravovali a upravují a výsledkem je, že Zelený kruh je takový, jaký si ho přejí mít jeho členské organizace.” (Petrlíková, 2006) Z tohoto rozhovoru vyplývá, že charakter činnosti není věcí statickou, který by byl na začátku vzniku Zeleného kruhu dán a již se neměnil, ale tvaruje se podle potřeb členských organizací.

Pan Dařourek ze sdružení Krajina si také nemyslí, že by byla jeho organizace znevýhodněna tím, že se zapojila až po roce 2000 a dodává, že „Zelený kruh byl alespoň již ustálený a věděli jsme tedy co čekat.“ (Dařourek, 2006) Z této odpovědi je možné se domnívat, že pro organizace, které se zapojily až po roce 2000, bylo rozhodnutí, zda se do Zeleného kruhu zapojit usnadněno tím, že již věděly, čím se Zelený kruh zabývá a jaká jsou hlavní témata jeho působení. Pokud by organizace cítily, že pro ně členství nebude výhodné, nemusely by se do Zeleného kruhu zapojovat.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Záleží hlavně na aktivní účasti členských organizací, které měly a mají možnost se na činnosti Zeleného kruhu podílet. To znamená, že Zelený kruh nevznikl tak, že by spoluzakládající organizace ustanovily přesný řád toho, jaký Zelený kruh bude, ale v čase se vyvíjel podle potřeb přistupujících organizací.

3. Pro členy je reprezentační funkce Zeleného kruhu potencionálním problémem, protože se bojí zneužití delegované pravomoci.

Tato hypotéza se týkala všech 9 organizací, které jsem si pro rozhovor vybrala: Arnika, AŽP, Pražské matky, Brontosaurus Praha 7, LEA, Hnutí Duha, Sdružení Krajina, SEVER a EPS Tábor.

Na tuto otázku jsem chtěla znát odpověď od všech dotazovaných členských organizací Zeleného kruhu, jelikož se domnívám, že se také všech týká a každý má jiný pohled na věc, který může přispět k potvrzení či vyvrácení hypotézy. K tomuto tématu se ještě vracím podrobněji v části 6.1. Analýza odpovědí.

Lenka Petrlíková z Arniky se domnívá, že Zelený kruh je určitou platformou organizací, zabývajících se ochranou životního prostředí a neměl by hrát roli reprezentanta neziskových organizací. A dodává, že “Zelený kruh může reprezentovat své členské organizace pouze ve vymezených a delegovaných aktivitách, na kterých se členské organizace dohodnou.” (Petrlíková, 2006) Její názor podporuje hypotézu 3, protože zdůrazňuje význam přesného vymezení pravomocí Zeleného kruhu a mechanismů delegace. Tyto pravidla a mechanismy jsou prevencí proti zneužití pravomocí.

Pavel Černohous z AŽP tvrdí, že o delegování pravomocí se v Zeleném kruhu nikdy neuvažovalo, jelikož Zelený kruh není zastřešující organizací, která by reprezentovala své členy a členské organizace se tomu také brání, jelikož nechtějí, aby zde existovala střešová organizace, která by se tvářila např. jako SSM či Národní fronta, které mají jednoho reprezentanta. Jeho slova podporují hypotézu 3, protože Černohous popírá vůbec roli Zeleného kruhu jako zastřešující organizace a popírá reprezentační roli Zeleného kruhu. Jeho výpověď dokládá, že členové Zeleného kruhu se obávají syndromu Národní fronty a proto Zelený kruh vůbec do reprezentační roviny neposunuli.

Michaela Valentová ze sdružení Pražské matky, která se účastnila setkání na ANNO, kde se zrovna o tomto tématu diskutovalo, se dívá na situaci i z pozice veřejné správy, která by podle ní ráda měla jednoho mluvčího za všechny neziskové organizace a nejraději by veřejná správa vytvořila Národní frontu, o které se zmiňuje i Pavel Černohous z AŽP. To je ale podle názoru Valentové hrozně nebezpečné, “protože jak se ukázalo na debatách na ANNO, tak by mohlo dojít k paradoxní situaci, kdy početně větší nevládní organizace (např. sportovní

svazy, či svépomocné zájmové skupiny) by naprosto “převálcovaly” ty menší a došlo by tak k vytracení veřejného zájmu, který se dost často ocitá v konfliktu s politikou.“ (Valentová, 2006) Valentová potvrzuje hypotézu 3 a to tím, že hovoří o obavách ze zneužití delegovaných pravomocí, což bylo téma, které se hojně prodiskutovalo na ANNO.

Pavel Činčera z Brontosauru Praha 7 se zneužití delegované pravomoci neobává, protože zastává názor, že personální osazení Zeleného kruhu zaručuje rozumný přístup k věci a poznamenává, že neziskový sektor je oblast, kde nikdy nebudou fungovat standardní demokratická pravidla, tím má na mysli především pravidla demokratického zastoupení a rozhodování. Dle Činčery v tomto sektoru jsou samozřejmě snahy o co největší transparentnost a také snahy o to, aby se k daným věcem vyjádřil co největší počet organizací, ale na druhou stranu je práce v neziskovém sektoru určitým způsobem specifická a dobrovolná, nebo i profesionální, tak je technicky nemožné, aby se o důležitých rozhodnutích důsledně hlasovalo, nebo aby se dělaly příliš podrobné výběry kandidátů, takže ta práce funguje na trochu neformálnější úrovni, což se časem osvědčilo a členské organizace jsou s tím podle názoru Činčery smířené. Tato část rozhovoru hypotézu 3 nepotvrzuje.

Karel Merhaut z organizace LEA souhlasí s tím, že by Zelený kruh měl reprezentovat neziskové organizace v určitých klíčových rolích. Zneužití delegované pravomoci se také neobává. Merhaut hypotézu 3 nepotvrzuje.

Pavel Příbyl z Hnutí Duha připouští, že Zelený kruh hraje roli reprezentanta a podle jeho slov je to tak dobře, “protože větší a průraznější organizace si většinou svou cestu k reprezentování umějí najít, ale ty organizace, které jsou menší a nesídlí v Praze, pro ně je to pak samozřejmě složitější.” (Příbyl, 2006) Pro tyto organizace je tudíž podle Příbyla lepší, když prostřednictvím Zeleného kruhu byl do reprezentačních funkcí někdo delegován. Slova Příbyla hypotézu 3 také nepotvrzují.

Pan Daňourek ze sdružení Krajina se zneužití delegované pravomoci neobává, protože Zelený kruh má podle jeho slov za sebou určitou historii a chová k němu důvěru. O tom, zda by Zelený kruh měl hrát roli reprezentanta nepochybuje a dodává, že Zelený kruh reprezentanta hraje a jeho organizace s tím žádný problém nemá, protože síťování je v ČR potřeba. Riziko může nastat, tvrdí Daňourek,

pokud se zastřešující organizace snaží využít reprezentační role pro sebe. Zelený kruh je ale zcela transparentní organizací, tudíž se toho nebojí. Určitým způsobem Daďourek hypotézu 3 potvrzuje v tom, že obavy o zneužití delegované pravomoci by zde mohly být, ale Zeleného kruhu se to netýká, protože je to zcela transparentní organizace, která v minulosti zneužití delegované pravomoci nedopustila.

Jiří Kulich ze sdružení SEVER si myslí, že správná role Zeleného kruhu je určitý informační uzel a koordinační platforma. Roli reprezentanta neziskových organizací připadá jeho organizaci přijatelná, ale ze zkušenosti z vývoje (nejen Zeleného kruhu) ví, „že vždycky bude existovat část členů, kteří se budou obávat zneužití delegovaných pravomocí, tudíž je trvale vratká.“ (Kulich, 2006) Najít tu správnou polohu je v trvalém vybalancování. Slova Jiřího Daďourka H3 potvrzují.

Šárka Nekudová z EPS Tábor nesouhlasí s tím, že Zelený kruh by měl hrát roli reprezentanta neziskových organizací a dodává, že jako reprezentant nefunguje, pouze u lobbingu a dalších národních aktivit, které zajišťuje pro nevládní sektor. Debata o tom, jak moc se má Zelený kruh snažit vystupovat za nevládní organizace, proběhla prý několikrát. Podle jejích slov záleží na konkrétní akci a situaci, jaký postup je zrovna výhodnější, protože někdy je dobré, když za např. Otevřeným dopisem stojí takové množství nevládních organizací, apod. a na druhou stranu fungují stejné akce, které nevládní organizace zajišťují sami bez Zeleného kruhu. Obavu ze zneužití pravomoci naprosto nesdílí, jelikož „vedení Zeleného kruhu je velmi šetrné ke všem možným nesrovnalostem, které mohly kdy vzniknout a dokáže jim předcházet a také disponuje funkčními nástroji, které zajišťují, aby k žádným problémům nedocházelo.“ (Nekudová, 2006) Velmi si cení citlivosti a pochopení veškerých situací, které nastávají a jejich způsob řešení. Skutečnost, již Nekudová připouští, že téma o zneužívání delegované pravomoci několikrát v Zeleném kruhu proběhlo, dokazuje, že je to téma, které znepokojuje jak samo vedení Zeleného kruhu, tak i jeho členské organizace. To mou hypotézu podporuje.

Tato hypotéza se tedy spíše potvrdila. Většina respondentů se potencionálního zneužití delegované pravomoci obává. To dokazují debaty, které o tomto tématu v Zeleném kruhu a na ANNO několikrát probíhaly, jak dokládají slova Valentové z

Pražských matek a Nekudové z EPS. Avšak reálně v případě Zeleného kruhu zvolili jeho představitelé takové pojistky, jako jsou (a) přesná pravidla, (b) přesné vymezení pravomocí, (c) transparentnost organizace, (d) důvěryhodné vedení organizace, které tyto obavy ze zneužití delegované pravomoci zmenšují či je zcela eliminují. K tomu přispívá i historie úspěšných řešení citlivých situací Zeleným kruhem, na kterou upozorňují někteří respondenti. To vše jsou pojistky, které respondentům (členským organizacím) umožňují mít ve vedení Zeleného kruhu důvěru, že své pravomoci nezneužije.

6.2. Analýza odpovědí podle jednotlivých otázek

Na jednu z prvních otázek, na kterou jsem se jednotlivých respondentů ptala a která mne zajímala, byla otázka, **kdy a jak se jednotlivé členské organizace o Zeleném kruhu dozvěděli poprvé**. Je zajímavé, že všichni respondenti shodně odpověděli, že o Zeleném kruhu vědí již od jeho samotného počátku či založení. U organizací, které jsem si vybrala podle roku založení a které Zelený kruh spoluzakládaly, je odpověď jasná, ale překvapilo mne, že ostatní organizace, které se zapojily až v pozdějších letech, o Zeleném kruhu vědí také již od jeho raného působení. Nejčastěji uváděným prostředkem získání informací o Zeleném kruhu bylo úzké spojení s lidmi z ekologických organizací, či prostřednictvím médií. Je tedy vidět, že Zelený kruh je organizace, která je v oblasti ekologie a ochrany životního prostředí dobře známá a viditelná.

Druhá otázka byla, **jaké motivace měly organizace pro zapojení do Zeleného kruhu**. Odpovědi jednotlivých organizací se ve většině shodovaly. Nejčastěji uváděnými důvody pro zapojení byly uváděny: (a) být uvnitř struktury, která poskytuje informace, (b) podílení se na spolupráci s ostatními “zelenými” neziskovými organizacemi, (c) pocit sounáležitosti, (d) podílení se na chodu Zeleného kruhu, (e) využívání služeb, které Zelený kruh poskytuje, (f) podílení se na určitých prioritách a pomáhat při jejich prosazování, (g) účast na republikové úrovni, (h) podílení se na prosazování legislativních změn, (i) zviditelnění vlastní

organizace. Tyto hlavní důvody a motivace pro vstup do Zeleného kruhu jsem porovnávala se zprávou Oborové zastřešující organizace, kde jsou publikovány hlavní důvody pro vstup do zastřešujících organizací. Nejčastěji uváděnými důvody pro vstup jsou: (a) přístup k informacím, (b) spolupráce a sdílení zkušeností s ostatními členy, (c) zastupování zájmů a lobbování vůči veřejné správě. (Pospíšilová, 2005) Tyto výsledky se převážně shodují s výsledky, které jsem získala v této diplomové práci. Jistou odlišností v případě dotazovaných členů Zeleného kruhu vidím v tom, že jim jde i o zapojení na celorepublikové úrovni a také zde vidím větší snahu podílet se na ovlivňování legislativy. Tato odlišnost dle mého názoru pramení ze skutečnosti, že Zelený kruh je organizace, jejíž převažující činností je advokacie – tzn. prosazování legislativních změn, lobbying, připomínkování zákonů atd...

Další otázka logicky navazovala na předchozí a zajímalo mne, jestli **původní důvod, proč se jednotlivé organizace do Zeleného kruhu zapojily, byl naplněn a zda jsou s činností Zeleného kruhu spokojeni**. Téměř všichni dotazovaní shodně uvedli, že s činností Zeleného kruhu jsou spokojeni a původní důvod zapojení naplněn byl. Opět jsem výsledky respondentů porovnávala s obecnějšími výsledky o oborových střeších a zjistila jsem, že i zde byly v převážné většině důvody vstupu naplněny.

Má další otázka byla namířena na to, **zda se jednotlivé členské organizace aktivně zapojují do činnosti Zeleného kruhu**. Pokud ano, tak jak konkrétně a pokud ne, tak mne zajímalo, z jakého důvodu. Polovina respondentů se aktivně zapojuje do činnosti Zeleného kruhu. Nejčastěji uváděnými aktivitami jsou: členství v Radě Zeleného kruhu, účast na koordinačních schůzkách, účast na oborových setkáních, účast na schůzkách legislativní skupiny Zeleného kruhu, účast na schůzce skupiny pro EU. Druhá polovina respondentů se nepodílí aktivně na činnosti Zeleného kruhu a to hlavně z nedostatku kapacit, času, sil a financí. Jak dokládají slova Karla Merhauta z organizace LEA: “my se aktivně nepodílíme na činnosti Zeleného kruhu, jelikož nemáme čas někde schůzovat, my za to nejsme placení a utíká nám práce v naší organizaci.” (Merhaut, 2006) Podle názoru Zuzany Drhové se na aktivní činnosti Zeleného kruhu podílí jen ty organizace, které zasedají v Radě a aktivní jsou ještě další tři členské

organizace.²⁶ Potvrdila se tedy hypotéza z části 4.A.3., kde se domnívám, že pro členy je aktivní podílení se na činnosti Zeleného kruhu náročné převážně z důvodu nedostatku času. Lze se domnívat, že větší zpětná vazba a zapojení většího počtu nevládních organizací by bylo pro Zelený kruh určitým přínosem.

Má další otázka se týkala toho, **s jakými problémy se podle názorů respondentů Zelený kruh v současné době potýká.** Mezi nejčastěji uváděné odpovědi patřila tematika financování Zeleného kruhu. Například Michaela Valentová z Pražských matek se domnívá, že v ČR je neustálá tendence nedostatečné podpory ze strany státu, firem a institucí a podfinancování neziskového sektoru. Podle Valentové je nedostatkem financí postižen celý neziskový sektor, tím pádem neziskové organizace jsou slabé a i Zelený kruh, který je určitou nadstrukturou či metastrukturou, pokud má poskytovat svým členům určitý servis, tak na to také musí mít dostatečné finance. Tím, že finance nejsou, Zelený kruh musí vypisovat různé granty na to, aby se užíval. Další problém vidí v postoji státu vůči neziskovému sektoru, kdy stát je přesvědčen o tom, že to, co dělají neziskové organizace je vlastně dobrovolné a není to služba veřejnosti. Tím je podkopávána role neziskových organizací.

Podobně o tomto tématu smýšlí i Pavel Černošus z AŽP, který toto vidí jako jeden ze sporů mezi tím, co by Zelený kruh měl dělat a mezi tím, jaké představy o tom mají členské organizace. Podle jeho slov musí Zelený kruh dělat i konkrétnější témata, protože peníze z grantů jsou na řešení konkrétních projektů. To může být potencionálním konfliktem mezi členskými organizacemi a mezi vedením organizace.

Pan Daďourek ze sdružení Krajina se domnívá, že ne všechny organizace se cítí být na stejné lodi a chybí zde pocit vzájemné důvěry a solidarity.

Dva respondenti se domnívají, že bylo by žádoucí, kdyby se do dění v Zeleném kruhu zapojil větší počet členských organizací. Domnívám se, že pro Zelený kruh je velmi důležitá zpětná vazba, které se dá dosáhnout právě aktivnějším zapojením většího počtu členských organizací.

Další názory na problémy Zeleného kruhu se týkaly hlavně personální kapacity. Např. Pavel Příbyl z Hnutí Duha se domnívá, že “práce, která je potřeba udělat, je mnohem víc, než se dá stihnout, takže posílení lidské kapacity by bylo jen ku

²⁶ Z rozhovoru se Z. Drhovou, 15.4.2005

prospěchu věci.” (Příbyl, 2006) Problémy, s kterými se podle respondentů Zelený kruh potýká, jsem porovnála s výsledky již zmiňované zprávy o oborových střeších, kde se shodně uvádí, že téma financování střeš je velmi aktuální a shoda je i v tvrzení, kdy “veřejné finance jsou často zaměřeny na udělování dotací „za služby“ nikoli na uznání role střeš (advokační, připomínkováání legislativy, zpětná vazba, sociální konsensus) - proto mnohdy střešy předkládají i projekty na služby, a tak vlastně konkurují svým členským organizacím.” (Pospíšilová, 2005:24)

Má další otázka se týkala toho, **jaké výhody a přínosy plynou v současné době z členství v Zeleném kruhu pro jednotlivé organizace.** Nejčastěji uváděnou výhodou a přínosem byla možnost sdílení informací. Protože díky přísunu informací se člověk dozví, co se zrovna děje ve sněmovně – např. projednávání stavebního zákona, průběh správního řízení, atd., říká Michaela Valentová z Pražských matek a pokračuje, že “kromě přísunu informací, je velkým přínosem i zprostředkování kontaktů, kdy se díky Zelenému kruhu můžete dostat na nevládní organizace, které např. vidí kriticky určitá problematická témata.” (Valentová, 2006).

Pan Dařourek ze sdružení Krajina tvrdí, že díky informačnímu servisu, který Zelený kruh poskytuje, má jeho organizace možnost přesněji reagovat na chystané změny zákonů, o kterých je díky tomuto servisu informována. Tyto přínosy odpovídají informační roli, kterou Zelený kruh pro své členy plní a o které se zmiňuji v části 2.4.6. Role Zeleného kruhu.

Druhou nejčastěji uváděnou výhodou a přínosem byla skutečnost, že organizace, sdružené v Zeleném kruhu mají větší váhu, vliv a hlas. Zkrátka více organizací je víc vidět, než jedna. A jak vysvětluje Pavel Příbyl z Hnutí Duha, tak to funguje tak, že když je vidět, že se členské organizace na něčem dohodnou a mají nějaké priority, tak je to lepší, než když jednotlivá organizace vypadá, že si sama něco vymýšlí a není schopná to ani s nikým zkoordinovat. Jde tedy o to, že struktura o 26 členech má větší váhu než váhy jednotlivých organizací. To odpovídá tomu, o čem jsem psala v části 2.4.2. Výhody zastřešování. Synergický efekt více organizací je zde uváděn jako jedna z největších výhod zastřešování neziskových organizací.

Další přínosy a výhody byly uváděny méně často a patří mezi ně především: být v kontaktu s ostatními nevládními organizacemi a kontakt s představiteli těchto organizací; větší šance ovlivňovat činnost Zeleného kruhu než členové oborové platformy; lobbying, který Zelený kruh provozuje – tato činnost je hodně důležitá pro mimopražské organizace, např. Šárka Nekudová z EPS se domnívá, že je to obrovská pomoc pro celý nevládní sektor. EPS nemá kapacity na to, aby aktivně vyvíjel lobbying se zákonodárci a dalšími klíčovými osobami v Praze, se kterými je třeba intenzivně komunikovat, tudíž by legislativní činnost této organizace byla beze smyslu. Pro tuto organizaci je tudíž zajištění lobbingu Zeleným kruhem činností zcela nepostradatelnou. Tato činnost tedy odpovídá hypotéze, kterou jsem uvedla v části 4.A.2. Činnosti Zeleného kruhu a to konkrétně v souvislosti se servisní rolí, kdy legislativní centrum Zeleného kruhu se mimo jiné zabývá i lobbingem. Předpokládala jsem, že tato činnost bude nejdůležitějším přínosem pro advokačně zaměřené organizace, tudíž se hypotéza potvrdila.

Další výhodou bylo uvedeno zajišťování vzdělávacích akcí, které Zelený kruh pořádá; podpora při propagaci činnosti a chystaných akcí některých členských organizací na webu. Mezi přínosy členství v Zeleném kruhu se objevují stejné motivy jako byly důvody vstupu (informační servis, spolupráce na tématech a výměna zkušeností, morální podpora a pomoc, zastupování zájmů členů vůči veřejné správě). Také pokud srovnáme tyto výsledky s výsledky zprávy o oborových střeších, zjistíme, že i zde se motivace vstupu a přínosy členství v zastřešujících organizacích shodují.

A jaké jsou **nevýhody a problémy členství v Zeleném kruhu**? To byla má další otázka. Dva respondenti nevidí žádné nevýhody z toho, že jsou členy Zeleného kruhu. Jak říká Karel Merhaut, “já si myslím, že žádné nevýhody zde nejsou, spíše bych to nazval nevyužití možnosti.” (Merhaut, 2006) Další dva respondenti jsou přesvědčeni o tom, že přínosy jednoznačně převažují nad náklady. Nejčastěji uváděným nákladem byl členský příspěvek. Pro dva respondenty představuje členský příspěvek větší náklad, např. Monika Valentová z Pražských matek požádala minulý rok o prominutí členského příspěvku a dodává, že “pro organizace, které zrovna nemají granty, může tisíc korun být hodně.” (Valentová, 2006) Jako další nevýhody členství byly uváděny: časová náročnost a lidská kapacita členské organizace. Výsledky jsem opět porovnála a došla jsem k

závěru, že i zde dochází ke shodě, jelikož všeobecně nejčastěji uváděným nákladem ve zprávě o oborových střeších je členský příspěvek a jako další méně často uváděné nevýhody či náklady jsou shodně uváděny časová náročnost a lidská kapacita. Naprosto souhlasím s Terezou Pospíšilovou, která to shrnula tak, že vnímání nákladů bude “jistě souviset také s reálnou výší příspěvků a s finanční situací členů. Na druhou stranu členské příspěvky zaručují určitou míru nezávislosti a také povahu vztahů v síti – pokud si členské organizace příspěvky platí, mohou vyžadovat adekvátní službu a kontrolovat její kvalitu.” (Pospíšilová, 2006:27)

Má další otázka se týkala **reprezentativnosti Zeleného kruhu**, zda by měl neziskové organizace reprezentovat. Většina respondentů je přesvědčena o tom, že Zelený kruh není žádným reprezentantem neziskových organizací, nebo by tuto roli určitě hrát neměl. Dva respondenti se domnívají, že Zelený kruh by reprezentanta neziskových organizací měl hrát, ale pouze v určitých klíčových a vymezených rolích. Neziskové organizace odmítají roli jednoho reprezentanta/mluvčího za neziskové organizace, do které se například staví ANNO, s níž v principu většina členů Zeleného kruhu nesouhlasí. Právě ANNO se prezentuje jako zastřešující organizace a reprezentant neziskových organizací a podle slov Zuzany Drhové se dokonce staví do role mluvčího neziskového sektoru jako takového.²⁷ Jak dokládají odpovědi respondentů, většina z nich odmítá název „střecha“ pro Zelený kruh, protože “když člověk navolí nějakou střešní strukturu, tak ta je pak odtržená, funguje samostatně a dochází zde i k odtržení kontroly střechy.” (Příbyl, 2006)

Má další otázka se týkala **počtu profesionálních zaměstnanců** a zajímalo mne, zda ty organizace, které profesionálními zaměstnanci nedisponují, mají menší možnosti podílet se na činnosti Zeleného kruhu. Jeden respondent uvedl, že jeho organizace nemá žádné profesionální zaměstnance, jelikož všichni pracují jako externí pracovníci a domnívá se, že spíše než počet zaměstnanců jsou důležitější schopnosti profesionálních (i externích) pracovníků, kteří se mohou na činnosti Zeleného kruhu podílet. Tři respondenti uvádějí 2 až 3 profesionální zaměstnance

²⁷Z rozhovoru se Zuzanou Drhovou, 15.4.2005

a shodují se na tom, že bez těchto profesionálních zaměstnanců by pro ně bylo těžké zapojit se do činnosti Zeleného kruhu. Další respondent, jehož organizace má celkem 6 profesionálních zaměstnanců, se domnívá, že zapojení by bylo určitě těžší, ale neví, k čemu by takové zapojení bez zaměstnanců vlastně bylo. S tím se shoduje i odpověď dalšího respondenta, jehož organizace má celkem 30 zaměstnanců, ale také neví, k čemu by mu bylo zapojení bez profesionálních zaměstnanců. Další respondenti uvádějí 15 zaměstnanců – zapojení by bylo těžké a 17 zaměstnanců – respondent se domnívá, že to, kolik má organizace profesionálních zaměstnanců, není kritériem pro vstup do Zeleného kruhu. Lze tedy tvrdit, že nejvíce byla uváděna odpověď o těžším zapojení do činnosti Zeleného kruhu bez profesionálních zaměstnanců. Zároveň tuto odpověď uvedly organizace, které mají nejmenší počet zaměstnanců (2-3), z čehož lze usoudit, že to, jestli má organizace 3 či 15 zaměstnanců, nehraje až takovou roli při podílení se na činnosti Zeleného kruhu. Spíše jde tedy o samotné schopnosti jednotlivých zaměstnanců.

Má poslední otázka se týkala mimopražských organizací a zajímalo mne, zda je pro ně důležitým aspektem sídlo jejich organizace a **zda pro ně představuje vzdálenost od Prahy, kde Zelený kruh sídlí, nějaký problém**. Všichni představitelé mimopražských organizací se shodují na tom, že to určitý problém je, především z časových důvodů. Jak říká pan Daďourek ze sdružení Krajina, tak “např. debaty s politiky probíhají v Praze a já tam z časových důvodů nemohu. Za to ale nemůže Zelený kruh, ale určitý fenomén pragocentrismu.”²⁸ (Daďourek, 2006) Sídlo organizace tedy hraje roli v tom smyslu, že vyžaduje větší časovou náročnost a náročnost při dojíždění. Jiří Kulich ze sdružení SEVER přiznává, že pro mimopražské organizace to může být důležitý aspekt a významná bariéra. On sám s tím problémy nemá, jelikož mívá poměrně často jednání v Praze a podle jeho slov jde spíše o zvyk.

²⁸ Frič používá pojem pragocentrismus a uvádí, že neziskové organizace se v případě sdružování obávají přílišného centralismu. Tuto hrozbu podle nich nejvíce vyvolává tendence budovat na centrální úrovni střešovou organizaci pro celý neziskový sektor. V tomto případě musí v jejich očích vést forma střešové organizace nutně k pragocentrismu, protože Praha převládá vše a existují i domněnky, že silné pražské organizace mají nejvíc peněz a kvalifikovaných lidí a tudíž mohou využít svůj vliv k tomu, aby vznik zastřešující organizace využili ve svůj prospěch. (Frič, 2000:84)

6.3. Klíčová témata

Po přečtení a zhodnocení všech rozhovorů členských organizací Zeleného kruhu na mne vyvstanula 3 témata, která jsou respondenty nejčastěji zmiňována a jeví se jako potencionální problém. Těmito tématy jsou: (1) zapojení Zeleného kruhu do přípravy legislativy a jeho participační role, (2) reprezentační role Zeleného kruhu a pojem zastřešující organizace, (3) financování Zeleného kruhu.

1. Zapojení Zeleného kruhu do přípravy legislativy a jeho participační role

Dva z respondentů se domnívají, že Zelený kruh je stavěn do nerovnoprávné role. Karel Merhaut z organizace LEA vysvětluje, že ne vždy je legislativní proces čistý, protože se často stává, že lidé, pohybující se v politice, chtějí mít v legislativním procesu zástupce z NNO z důvodů, aby mohli říct, že se na tom neziskové organizace účastnily. Přitom je ale stavějí do nerovnoprávné role, kdy “jejich připomínky do určitého zákona tam stejně nezpracují, včas je nevyrozumějí a zákon, na kterém zrovna experti dělají týdny a měsíce, tak pak formálně hodějí neziskovým organizacím, aby to opřipomínkovaly. Ale termín na připomínkování je příliš krátký na to, aby se s tím stihlo něco udělat.” (Merhaut, 2006) Zelený kruh se podle jeho slov např. přehnaně zaměřuje na delegování zástupců do různých komisí a výborů. Sice nepopírá, že je to věc potřebná a důležitá a že je dobré vědět, že environmentální organizace mohou ovlivňovat legislativu, ale na druhou stranu je spousta zákonů, kde člověk z nevládní organizace být delegován nemusí, protože ten zákon týdny a měsíce připravují různí experti, za kterými je vidět třeba pár let v neziskovém sektoru a dá se jim důvěřovat. Velmi pozitivní na tom je, že osoby, které dříve působily v nevládních organizacích a dnes zastávají posty na ministerstvech nebo obráceně, tak tato skutečnost následně vede ke vzájemnému ovlivňování a učení. Problém vidí v tom, že člověk, který je delegován do různých komisí a výborů, tak ten prostě v té konkrétní neziskové organizaci chybí. Zelený kruh se dle jeho slov touto aktivitou vychýlil ze svých proporcí.

Podobný názor na věc má pan Daďourek ze sdružení Krajina, který se domnívá, že Zelený kruh nemá vytvořené rozhodovací procesy, co vybrat a jaké priority jsou důležité a snaží se stihnout připomínkování všech věcí. “Čas na to je ale

příliš krátký a Zelený kruh jako rovnoprávný partner by to měl otevřeně bojkotovat.” (Dad’ourek, 2006)

Lenka Petrlíková z Arniky uvádí jako jednu z nevýhod členství v Zeleném kruhu krátký čas na připomínkování určitých zákonů, což jen potvrzuje slova předešlých respondentů.

Názory těchto tří respondentů jasně ukazují, že participační role může mít i druhou tvář, kdy NNO jsou zapojovány do legislativních procesů jen proto, aby “posvětily” nějaké rozhodnutí, ale ve skutečnosti nemají možnost je ovlivnit. Pokud se vrátím do části 2.2 Role neziskových organizací, kde uvádím, že participační funkce/role neziskového sektoru souvisí s poskytováním prostoru občanům účastnit se problémů, které se dotýkají občanských zájmů a snaží se o mobilizaci veřejnosti s cílem podpořit správná řešení nebo naopak zabránit řešením, která občanské zájmy nerespektují, tak to znamená, že Zelený kruh, pokud by chtěl podporovat správná řešení, či naopak zabránit vzniku špatných, musí mít také dostatečný čas na vypracování odborných připomínek, které budou tvořit nedílnou součást našich zákonů a musí být veřejnou správou brán jako rovnocenný partner. Na druhou stranu by se Zelený kruh měl zaměřit na nutnost delegování svých zástupců do různých komisí a výborů, zvážit, kdy je přítomnost člověka z neziskové organizace při přípravě zákonů zcela nezbytná, či se neziskové organizace mohou spolehnout na konkrétní odborníky, kteří ten který zákon připravují a již delší dobu s neziskovým sektorem spolupracují.

2. Reprezentační role Zeleného kruhu a pojem zastřešující organizace

Ve výzkumu o oborových střeších byl důsledkem zvolené definice „zastřešující organizace“ brán Zelený kruh jako zastřešující organizace. Tato skutečnost ale naprosto nesouhlasí s odpověďmi respondentů členských organizací Zeleného kruhu. Jeho představitelé nepovažují Zelený kruh za „zastřešující organizaci“ z mnoha důvodů. Tato otázka úzce souvisí s tím, jestli by měl Zelený kruh hrát roli reprezentanta neziskových organizací. Část respondentů se domnívá, že Zelený kruh hraje reprezentanta neziskových organizací a že je to tak dobře, pokud reprezentuje pouze ve vymezených a delegovaných aktivitách. Většina

respondentů se ale domnívá, že Zelený kruh by reprezentanta neziskových organizací neměl hrát, či tuto roli vůbec nehraje.

Názory respondentů jasně prokazují, že Zelený kruh není klasickou zastřešující organizací, protože „nemá možnost nějakým způsobem zasahovat do činnosti svých členů a členské organizace se nemusí obracet na státní orgány skrz Zelený kruh.“ (Černohous, 2006) Zelený kruh je tedy podle něj určitou společnou platformou ekologických nevládních organizací pro tok informací někam dál.

Další respondenti také souhlasí s tím, že Zelený kruh je určitou platformou „zelených“ organizací, či asociací, sdružující určité organizace.

Rozdíl mezi Zeleným kruhem, jako určitou platformou a klasickou zastřešující organizací vidí respondenti v tom, že zastřešující organizace se dál dělí na své jednotky, nebo v případě, že by byla založena nějaká asociace, kde by její členové museli odsouhlasit, že tím, že vstupují, tak přenášejí nějakou pravomoc, či část své činnosti na asociaci a zavazují se, že pokaždé, když se budou chtít obrátit třeba na Radu vlády, tak že to budou muset se střešovací organizací konzultovat. To u Zeleného kruhu není, dodává Černohous.

Pavel Příbyl z Hnutí Duha popírá označení zastřešující organizace z toho důvodu, že Zelený kruh funguje na principu kooperace. A vysvětluje, že „pokud člověk navolí nějakou střešní strukturu, tak ta je pak odtržená, funguje samostatně a je zde omezená i kontrola.“ (Příbyl, 2006) V případě Zeleného kruhu, dodává, funguje určitá vzájemná interaktivita. Když chce např. jednotlivá členská organizace něčeho docílit, tak se na tom lidé z té organizace domluví a zadají to kanceláři Zeleného kruhu, která to zohledňuje a není to tak, že by Zelený kruh mluvil jménem všech ekologických organizací.

Většina respondentů také nesouhlasí s činností a fungováním ANNO. Podle Příbyla nesouhlasí Zelený kruh s touto střešou z toho důvodu, že jejich fungování je založeno na tom, že jednou za čtyři roky navolí výbor a ten potom samostatně funguje, takže dochází k tomu, že zde není moc dobře zajištěna zpětná vazba. Když Zelený kruh prezentuje názory svých členských organizací, tak vystupuje proti tomu, aby vznikla nějaká střecha jako např. ANNO a tvářila se jako třeba SSM či Národní fronta, která má jednoho reprezentanta, dodává Černohous.

Monika Valentová z Pražských matek vidí problém i na straně veřejné správy, která by nejraději měla jednoho reprezentanta, jednoho partnera neziskových

organizací, s kterým se bude bavit, protože se nebude bavit např. se stovkou nevládních organizací a nejráději by veřejná správa vytvořila Národní frontu. „To je ale velmi nebezpečné, jelikož co se týče životního prostředí, tak v případě Zeleného kruhu by se mohlo stát, že by byla jediná povinná platforma pro environmentální organizace, zde by početně převážili např. ČSOP, kteří by razili ryze ochránářský přístup, který by razil akce typu sbírání odpadků a další akce pasivního ochránářského přístupu, který neřeší příčiny, ale až následky.“ (Valentová, 2006) Tento přístup podle Valentové veřejné správě tolik nevdává, ale snaha ovlivňovat rozhodování a předcházení problémům, to je konfliktní pole.

O ČSOP mluví i Pavel Činčera z organizace Brontosaurus a dodává, že na ČSOP nelze prostě zapomínat, protože sdružuje 2/3 environmentálních hnutí v ČR a jejich členská základna zcela převyšuje nejenom jakoukoliv další organizaci, ale i součet členské základny valné většiny dalších organizací. Zelený kruh nemůže být klasickou zastřešující organizací už z toho důvodu, že zde nefungují přísná demokratická pravidla. Podle těch by totiž ČSOP svými hlasy naprosto „převálcoval“ ostatní organizace.

Reprezentační role Zeleného kruhu je tedy pro většinu respondentů přijatelná pouze pokud jsou vymezena určitá pravidla, kdy tuto roli může uplatňovat. Zaškatulkování Zeleného kruhu jako zastřešující organizace respondenti odmítají, jelikož již sám název střecha vypovídá o určité hierarchii, kterou ale členské organizace odmítají. Dalším důvodem jsou negativní zkušenosti s ANNO, která se staví do role reprezentanta neziskových organizací, ale jejíž struktura je příliš odtržená od svých členů a neexistuje zde zpětná vazba jako kontrola této struktury. Jako určité řešení lze považovat vytěsnění principu reprezentace z neziskového sektoru. Princip reprezentace totiž patří do oblasti demokratického jednání a ten nemůže a ani zcela nefunguje v neziskovém sektoru. Ten by se měl řídit vlastními principy participativní demokracie. Také dědictví komunistického režimu, kdy se organizace hojně sdružovaly, přispívá k tomu, že se členské organizace brání zastřešování. K příznivému klimatu nepřispívá ani veřejná správa, která by nejráději měla jednoho reprezentanta neziskových organizací. To připomíná představu Národní fronty, které se neziskové organizace brání.

3. Financování Zeleného kruhu

Problematika financování Zeleného kruhu a neziskových organizací se v odpovědích respondentů objevovala velmi často. Většinově převládá názor, že neziskový sektor je nedostatečně podporován a podfinancován. Zelený kruh, jehož členský poplatek činí tisíc Kč za rok, je podle slov většiny respondentů spíše symbolický. Některé členské organizace v tom vidí problém a členský příspěvek by podle nich měl být vyšší, jiným se to zdá správné. Skutečnost je taková, že členský poplatek je nízký z toho důvodu, že nevládní organizace jsou v naší zemi finančně slabé a spousta z nich by na vyšší členský příspěvek neměla, některé z nich na něj dokonce nemají ani teď. Tím, že členské příspěvky Zeleného kruhu tvoří jen malou část financí této metastruktury a tím, že finanční podpora ze strany institucí a firem je slabá, Zelený kruh musí generovat projekty, které ale nejsou určeny na chod organizace jako takové, ale slouží na konkrétní projekty. Tím se může Zelený kruh dostávat do problémů, jelikož, jak tvrdí Pavel Černohous z AŽP, představa členských organizací a kanceláře o tom, co by Zelený kruh měl dělat, se ne vždy musí shodovat. To dokládají i slova Karla Merhauta z LEA, který potvrzuje předchozí názor a domnívá se, že tím, že Zelený kruh musí vypisovat různé granty na to, aby se uživil, tak mu ubývá času, aby se dělalo víc pro lidi.

Merhaut nabízí i jistou představu o tom, jak by se dala tato situace řešit. „Jedním řešením jsou přímé dotace od ministerstev. Ideální by bylo, kdyby tu bylo klima, kdy by komerční sektor více doceňoval roli občanského sektoru. To by fungovalo formou nadačních úroků. Ty peníze leží v bance a organizace pouze rozdělují úroky, tak to funguje u všech velkých nadací v Evropě.“ (Merhaut, 2006) A za to, že nevládní organizace jsou finančně slabé, může kromě nedostatečné podpory ze strany státu podle Merhauta i skutečnost, že je jen minimum grantů, které jsou víceleté. Granty se musí vyčerpat do roka, pouze peníze z EU a z mezinárodních grantů dávají víceleté granty a jedině to dává nevládním organizacím perspektivu, jestli ta která organizace přežije. A dodává, že „je to začarovaný kruh – malá organizace – málo schopných lidí na to, aby psali granty, málo jich seženete a pořád se melete v tom, že na účtu je nula a když jich seženete víc, tak zas musíte zaplatit spoustu faktur...“ (Merhaut, 2006)

Z odpovědí respondentů tedy vyplývá, že role státu v oblasti financování neziskového sektoru, je nedostatečná. K řešení této situace by tedy přispělo

uvědomění státu, že role neziskového sektoru v ČR je nezastupitelná a slouží potřebám veřejnosti. Jak výstižně shrnula Monika Valentová z Pražských matek, tak „despekt k občanskému sektoru, spoléhání na stát a nesebevědomý postoj občana, je jedno z těch nejhorších dědictví, které máme.“ (Valentová, 2006)

6.4. Shrnutí analýzy rozhovorů

Nejprve shrňme, co jsme se dověděli o hypotézách.

Hypotézy, týkající se výhod advokačních činností a naopak nevýhod organizací, zabývajících se EVVO se nepotvrdily. Ani jeden z představitelů vybraných členských organizací si nemyslí, že by členství bylo pro organizace, zabývajících se převážně advokací, nějakým způsobem přínosnější. Spíše se většina respondentů domnívá, že rozdělení práce, kterou nemohou vykonávat všechny členské organizace (převážně z nedostatku kapacit), je výhodné a usnadňuje to fungování a činnost Zeleného kruhu. Diverzita činnosti členských organizací je tedy jen ku prospěchu věci. Jeden respondent sice uznává, že aktivnější organizace, zabývajících se lobbingem a advokací mají v Zeleném kruhu větší hlas, ale nevidí v tom větší problém.

Hypotézy, týkající se roku zapojení členské organizace do Zeleného kruhu a z toho vyplývající přínosy či naopak nevýhody z pozdějšího zapojení, se nepotvrdily. Spíše než spoluzakládající organizace jsou důležitější profesionální organizace, které se mohou aktivněji podílet na činnosti a zaměření Zeleného kruhu. Také hodně záleží na personálním obsazení vedení Zeleného kruhu, které určuje charakter činnosti a zaměření organizace.

Hypotéza.....Pro členy je reprezentační funkce Zeleného kruhu potencionálním problémem, protože se bojí zneužití delegované pravomoci se spíše potvrdila. Většina respondentů se potencionálního zneužití delegované pravomoci obává. To

dokazují debaty, které o tomto tématu v Zeleném kruhu a na ANNO několikrát probíhaly. Avšak reálně v případě Zeleného kruhu zvolili jeho představitelé takové pojistky, jako jsou (a) přesná pravidla, (b) přesné vymezení pravomocí, (c) transparentnost organizace, (d) důvěryhodné vedení organizace, (e) historie úspěšných řešení citlivých situací, které tyto obavy ze zneužití delegované pravomoci zmenšují či je zcela eliminují. To vše jsou pojistky, které respondentům (členským organizacím) umožňují mít ve vedení Zeleného kruhu důvěru, že své pravomoci nezneužije.

Všichni respondenti shodně odpověděli, že o Zeleném kruhu vědí již od jeho samotného počátku či založení. Nejčastěji uváděným prostředkem získání informací o Zeleném kruhu bylo úzké spojení s lidmi z ekologických organizací, či skrz média. Zelený kruh je tedy organizace, která je v oblasti ekologie a ochrany životního prostředí dobře známá a viditelná.

Nejčastěji uváděnými důvody pro zapojení do Zeleného kruhu byly uváděny: (a) být uvnitř struktury, která poskytuje informace, (b) podílení se na spolupráci s ostatními “zelenými” neziskovými organizacemi, (c) pocit sounáležitosti, (d) podílení se na chodu Zeleného kruhu, (e) využívání služeb, které Zelený kruh poskytuje, (f) podílení se na určitých prioritách a možnost pomáhat při jejich prosazování, (g) účast na republikové úrovni, (h) podílení se na prosazování legislativních změn. Výsledky se převážně shodují se zprávou o oborových zastřešujících organizacích, jen jsou v případě Zeleného kruhu rozšířeny o zapojení se na celorepublikové úrovni a větší snaze podílet se na ovlivňování legislativy. Tato odlišnost dle mého názoru pramení ze skutečnosti, že Zelený kruh je organizace, jejíž převažující činností je advokacie – tzn. prosazování legislativních změn, lobbying, připomínkování zákonů atd...

Téměř všichni dotazovaní shodně uvedli, že s činností Zeleného kruhu jsou spokojeni a původní důvod jejich zapojení byl naplněn. V porovnání se zprávou o oborových střeších, kde byly v převážné většině důvody vstupu také naplněny, se výsledky odpovědí shodují.

Polovina respondentů se aktivně nepodílí na činnosti Zeleného kruhu, převážně z časových, kapacitních a finančních důvodů. Druhá polovina respondentů se aktivně zapojuje, nejčastěji uváděnou aktivitou je účast v Radě Zeleného kruhu.

Nejčastěji uváděným problémem, s kterým se Zelený kruh potýká, je podle respondentů financování Zeleného kruhu a neziskových organizací. Z důvodu nedostatečné finanční podpory ze strany státu musí Zelený kruh žádat o granty na konkrétní projekty. Peníze spíše než na chod organizace jako takové jsou určeny na konkrétní projekty. To může být potencionálním konfliktem mezi členskými organizacemi a mezi vedením organizace. Z odpovědí respondentů vyplývá, že role státu v oblasti financování neziskového sektoru je nedostatečná. K řešení této situace by přispělo uvědomění státu, že role neziskového sektoru v ČR je nezastupitelná a slouží potřebám veřejnosti. Nejčastěji uváděným problémem ve zprávě o oborových střeších je také otázka financování.

Nejčastěji uváděnou výhodou a přínosem členství v Zeleném kruhu byla možnost sdílení informací (celkem 6 organizací). Druhou nejčastěji uváděnou výhodou a přínosem byla skutečnost, že organizace, sdružené v Zeleném kruhu mají větší váhu, vliv a hlas. Více organizací je víc vidět, než jedna a struktura o 26 členech má větší váhu než váhy jednotlivých organizací. Mezi další přínosy a výhody můžeme zahrnout: být v kontaktu s ostatními nevládními organizacemi a kontakt s představiteli těchto organizací; větší šance ovlivňovat činnost Zeleného kruhu než členové oborové platformy; lobbying, který Zelený kruh provozuje, zajišťování vzdělávacích akcí, které Zelený kruh pořádá; podpora při propagaci činnosti a chystaných akcí některých členských organizací na webu. Mezi přínosy členství v Zeleném kruhu se objevují stejné motivy jako byly důvody vstupu (informační servis, spolupráce na tématech a výměna zkušeností, morální podpora a pomoc, zastupování zájmů členů vůči veřejné správě). Také pokud srovnáme tyto výsledky s výsledky zprávy o oborových střeších, zjistíme, že i zde se motivace vstupu a přínosy členství v zastřešujících organizacích shodují.

Dva respondenti nevidí žádné nevýhody z toho, že jsou členy Zeleného kruhu. Další dva respondenti jsou přesvědčeni o tom, že přínosy jednoznačně převažují nad náklady. Nejčastěji uváděným nákladem byl členský příspěvek. Pro dva respondenty představuje členský příspěvek větší náklad, protože pro organizace, které zrovna nemají granty, může tisíc korun být hodně. Jako další náklady členství byly uváděny: časová náročnost a lidská kapacita členské organizace. Výsledky jsem opět porovnála a došla jsem k závěru, že i zde dochází ke shodě, jelikož všeobecně nejčastěji uváděným nákladem ve zprávě o oborových

střechách je členský příspěvek a jako další méně často uváděné nevýhody či náklady jsou shodně uváděny časová náročnost a lidská kapacita. Lze předpokládat, že výše příspěvků souvisí s finanční situací členů a “na druhou stranu členské příspěvky zaručují určitou míru nezávislosti a také povahu vztahů v síti – pokud si členské organizace příspěvky platí, mohou vyžadovat adekvátní službu a kontrolovat její kvalitu.” (Pospíšilová, 2005:27)

Většina respondentů je přesvědčena o tom, že Zelený kruh není reprezentantem neziskových organizací, nebo by tuto roli určitě hrát neměl. Dva respondenti se domnívají, že Zelený kruh by reprezentanta neziskových organizací měl hrát, ale pouze v určitých klíčových a vymezených rolích. Odmítání reprezentační role Zeleného kruhu do jisté míry souvisí se syndromem Národní fronty, kdy neziskové organizace odmítají roli jednoho reprezentanta/mluvčího za neziskové organizace, do které se například staví ANNO, s níž v principu většina členů Zeleného kruhu nesouhlasí. Právě ANNO se prezentuje jako zastřešující organizace a reprezentant neziskových organizací a dokonce se staví do role mluvčího neziskového sektoru jako takového. Většina respondentů odmítá označení „střecha“ pro Zelený kruh, protože nesouhlasí s vnitřním fungováním střechy, jakou je právě ANNO a která často bývá odtržena od svých členských organizací a je zde také omezena zpětná vazba a tudíž i kontrola zastřešující organizace. Na druhou stranu je zde ale tlak ze strany veřejné správy, která si přeje mít odpovídajícího partnera pro komunikaci mezi státem a neziskovými organizacemi. Situace v oblasti komunikace mezi těmito sektory není zcela rozvinutá. “Ze strany státu chybí odpovídající partner – například ministerstva by při naplňování vertikální úrovně principu Partnerství mohla do své agendy více zapojit neziskové organizace, ale pouze v případě, že by existovala sektorová zastřešující organizace.” (Global Analysis, 2003 in: Mansfeldová a Kroupa, 2005)

Z odpovědí některých respondentů vyplývá, že v legislativním procesu má Zelený kruh vůči veřejné správě nerovnoprávné postavení. Právě legislativní proces je možné chápat jako jednu z nejvýznamnějších forem zprostředkování zájmů mezi jedinci, různými skupinami a státem. (Mansfeldová a Kroupa, 2005) Participační

role neziskových organizací může mít i druhou tvář, kdy NNO jsou zapojovány do legislativních procesů jen proto, aby “posvětily” nějaké rozhodnutí, ale ve skutečnosti nemají možnost je ovlivnit. Hlavní náplní participační role je podporovat správná řešení nebo naopak zabránit řešením, která občanské zájmy nerespektují. To znamená, že Zelený kruh, pokud by chtěl podporovat správná řešení, či naopak zabránit vzniku špatných, musí mít také dostatečný čas na vypracování odborných připomínek, které budou tvořit nedílnou součást našich zákonů a musí být veřejnou správou brán jako rovnocenný partner. Na druhou stranu by se Zelený kruh měl zaměřit na nutnost delegování svých zástupců do různých komisí a výborů; zvážit, kdy je přítomnost člověka z neziskové organizace při přípravě zákonů zcela nezbytná, či se neziskové organizace mohou spolehnout na konkrétní odborníky, kteří ten který zákon připravují a již delší dobu s neziskovým sektorem spolupracují.

7. Závěr

Původním cílem mé magisterské práce byla snaha vycházet z širšího výzkumu „Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR“, který probíhal v roce 2005 na Fakultě humanitních studií na katedře Sociální a kulturní ekologie a katedře Občanského sektoru (FHS SKE a KOS) a který měl za cíl zmapovat počet a typy zastřešujících organizací v ČR. Přestože se zapojení do výzkumu moc nepodařilo, využila jsem ale jeho výsledky pro srovnání s výsledky mými.

Výzkum, který jsem prováděla je sondou do jedné jediné střechy a zkoumala jsem zhruba 1/3 jejich členských organizací. Ale domnívám se, že mé závěry by mohly být relevantní i pro další členy Zeleného kruhu a možná i pro další podobně založené oborové střechy.

Existence zastřešujících organizací se obvykle považuje za jeden z indikátorů dobře fungující a silné občanské společnosti. Minulost komunistického režimu (1948-1989) zpřetrhal tuto tradici a stal se jakýmsi specifíkem, který silně ovlivnil českou občanskou společnost. To dokazuje i jeden z výsledků mé práce, který poukazuje na skutečnost, že členové Zeleného kruhu se obávají syndromu Národní fronty, tedy určitého uspořádání, které bylo za komunismu vnucené. Z toho vyplývá, že dědictví komunismu se tedy stále ještě projevuje. Existuje zde obava, že veřejná správa by nejradyji jednala jen s jedním partnerem a mohla by nastat situace, kdy v oblasti životního prostředí by byla ustanovena jedna povinná platforma pro environmentální organizace. V tom případě by to převzal ČSOP, který sdružuje 2/3 environmentálních organizací v ČR, převážil by tudíž početně a prosadil by si svůj vlastní ryze ochránářský přístup který ale neřeší příčiny problémů, ale až následky. V tomto případě by se mohl vytratit moment veřejného zájmu. Z těchto důvodů je dobré zachovávat pluralitu a diverzitu environmentálních organizací sdružených v oborových střechách, s respektem k minoritním názorům, spíše než dávat prostor pro vznik další celorepublikové střechy, jakou je např. ANNO. Ta je podle představitelů Zeleného kruhu příliš odtržena od svých členských organizací a její kontrola a zpětná vazba je omezená. Vznik a existence zastřešujících organizací je založeno na důvěře a na druhou stranu spolupráce ve střechách může důvěru, respektive sociální kapitál rozvíjet. Celorepubliková střecha může ale svým špatným fungováním tuto důvěru a sociální kapitál podrážet.

Dědictví komunistického režimu mimo jiné způsobilo, že v ČR, stejně jako v ostatních postkomunistických zemích, je bohužel velmi nízká míra interpersonální důvěry i důvěry vůči institucím. Na zastřešující organizace můžeme pohlížet jako na doklad schopnosti nevládních sdružení spolupracovat a důvěřovat, vytvářet sociální kapitál. Proto je jejich fungování i v budoucnosti důležitým aspektem pro pozitivní vývoj české občanské společnosti. Z analýzy rozhovorů vybraných členských organizací vyplývá, že Zelenému kruhu důvěřují, i když je tato důvěra založena na jeho dlouhodobém a spolehlivém jednání a na řadě určitých pojistek, kterými jsou: (a) přesná pravidla, (b) přesné vymezení pravomocí, (c) transparentnost organizace, (d) důvěryhodné vedení organizace, (e) historie úspěšných řešení citlivých situací Zeleným kruhem.

Určitým specifickým znakem středoevropského neziskového sektoru je jeho poměrně vysoký stupeň centralizace, byrokratizace a tradiční vymezování se vůči státu. Právě neziskové organizace svou činností pomáhají působit jako určitá protiváha centralistické pozice státu, která má v naší zemi dlouholetou tradici. Tím, že Zelený kruh plní ve společnosti určité role, např. monitorační, když dohlíží na aktivity státu; advokační, když se snaží ovlivňovat legislativu, hraje protiváhu proti této centralistické státní moci. V legislativním procesu má ale Zelený kruh vůči veřejné správě určité nerovnoprávné postavení. To se ze strany veřejné správy vyznačuje nedostatečným časovým obdobím, poskytovaným členským organizacím Zeleného kruhu na připomínkování konkrétních zákonů. Negativní jsou ale i názory na chování Zeleného kruhu, který se dle názorů respondentů příliš snaží o připomínkování co nejvíce zákonů, místo toho, aby jako silný a rovnocenný partner své nerovnoprávné postavení vůči veřejné správě otevřeně bojkotoval.

Zastřešující organizace mohou mít řadu přínosů, mimo jiné spojují členské organizace a dávají jim větší váhu při jednání s dalšími subjekty, například při lobbování a advokační činnosti. To je zvláště důležité v kontextu ekologických organizací, z nichž mnohé jsou aktivní advokační organizace. V případě Zeleného kruhu se potvrdilo, že je pro své členy přínosný, přičemž jeho hlavní přínosy jsou: možnost sdílení informací, větší váha, vliv a hlas struktury o 26 členech – organizacích, být v kontaktu s ostatními nevládními organizacemi a kontakt s představiteli těchto organizací; větší šance ovlivňovat činnost Zeleného kruhu než

členové oborové platformy; lobbying; zajišťování vzdělávacích akcí; podpora při propagaci činnosti a chystaných akcí na webu.

Na druhou stranu může být fungování střech spojeno s řadou problémů. I tato skutečnost se potvrdila. Mezi nejdůležitější náklady a problémy, o kterých se vybrané členské organizace zmiňují, patří: členský příspěvek, časová náročnost a lidská kapacita členské organizace. Z analýzy odpovědí vyplývá, že největším problémem a překážkou pro další fungování organizací typu Zelený kruh je nedostatečná finanční podpora ze strany veřejné správy. Ministerstva a jiné orgány veřejné správy, které spolupracují se Zeleným kruhem jako platformou NNO, by měly zvážit možnost podpory činnosti těchto organizací. Tato podpora by mohla být jednak formou partnerství a rozvíjením důvěry mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem a také dostatečnou finanční podporou, která by byla určena přímo na podporu infrastruktury a sdružování občanského sektoru.

Podle doporučení zprávy Oborové zastřešující organizace by se cesta financí ze státní správy mohla ubírat směrem povinného uzákonění určitého procenta z projektů podávaných na orgány veřejné správy a tento podíl by byl určen konkrétně na síťování a pod.

8. Přehled použité literatury

Brokl, Lubomír (1997) *Reprezentace zájmů v politickém systému ČR*. Praha: Slon.

Brown, David L. a Archana Kalegaonkar (2002) „Support Organizations and the Evolution of the NGO Sector“, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31: 2, str. 231-258.

Dohnalová, Marie, Jaroslav Malina a Karel Müller (2003) *Občanská společnost: Minulost, současnost budoucnost*. Brno: Masarykova univerzita

Dohnalová, Marie (2004) *Antropologie občanské společnosti*. Brno: Masarykova univerzita.

Frič, Pavol (1998) *Aktivita a potřeby neziskových organizací v ČR*. Praha: Agnes/ICN.

Frič, Pavol a Rushdie Goulli (2001) *Neziskový sektor v ČR*. Praha: Eurolex Bohemia.

Frič, Pavol (2000a) *Strategie rozvoje neziskového sektoru*. Praha: Fórum dárců.

Frič, Pavol (2000b) *Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky*. Praha: Agnes.

Geist, B.(1992) *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing.

Giarchi, G. (2001) „Caught in the Nets: A Critical Examination of the Use of the Concept of „networks“ in Community Development Studies“, *Community Development Journal* 36:1, str. 63-71.

Hendl, Jan (1997) *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolínium.

Holloway, Richard (2001) *Using The Civil Society Index: Assessing the Health of Civil Society*. Canada: Civicus.

Hudson, Alan (2002) „Advocacy of UK-Based Development NGOs“, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31: 3, str. 402-418.

Mansfeldová a Kroupa (eds.) (2005) *Participace a zájmové organizace v České Republice*. Praha: Slon.

McCarron, J.J. (2003) Squaring the Circle: Defining networks in the voluntary and community sector. Discussion paper. Northern Ireland Council for Voluntary Action.

Pospíšilová, Tereza (2005) Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR 2005. Zpráva z výzkumu. Praha: Nadace rozvoje občanské společnosti a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

Putnam, Robert. D. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Putnam, Robert. D. 1995. „Bowling Alone: America’s Declining Social Capital“, *Journal of Democracy* 6 (1): 65-78.

Stachová, Jana (2002) „Občanská společnost a neziskový sektor v regionálním kontextu.“ Pp. 50- 68 in Tomáš Kostecký, Jana Stachová, Daniel Čermák. *Region a politika. Sociologické texty* SP 02:7. Praha: Sociologický ústav AVČR.

Vajdová, Tereza (2005a) Zpráva o neziskovém sektoru v České Republice, příloha k usnesení vlády č. 19/2005. Praha: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.

Vajdová, Tereza (2005b) Česká občanská společnost 2004: Po patnácti letech rozvoje Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou Republiku. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

Snavely, Keith, a Martin B. Tracy (2002) „Development of Trust in Rural Nonprofit Collaborations“, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31: 1, str. 62-83.

Novinové články:

Aku “Inspekce radí zákazníkům:Obraťte se na soud,” Mladá fronta Dnes, 5.1.2000, s.5

Bartoníček, Radek, Janík, Miloslav “Radní tají, proč některým ekologům odmítli dát granty,” Mladá fronta Dnes, 25.10. 1999, s.1

Bartoníček, Radek "Radní neudělili některé granty," Mladá fronta Dnes, 27.10.1999, s.1

Bílek, Vladimír "Aby se vlk nažral...", Mladá fronta Dnes, 26.9.2000, s.2

Dik "Politici podpořili ekologický měsíčník," Mladá fronta Dnes, 20.6.2004, s.4

Drv "Ekologická hnutí jsou chudá, jejich vliv však roste," Lidové noviny, 24.9.2004

"Ekologové přijali etický kodex," Lidové noviny, 6.12.2005

Freisler, Eduard "Aktivisté nechtějí domy na Cibulce," Mladá fronta Dnes, 26.2.2000, s.6

Fre "Ekologové a petice," Mladá fronta Dnes, 25.2.2000, s.2

Fre "Peníze, které vydělala sbírka, na nový inkubátor pro kojenecký ústav nestačí," Mladá fronta Dnes, 8.1.2000, s.2

Hul "Podblanický ropák se blíží, loňský vítěz si cenu nevezal," Mladá fronta Dnes, 19.4.1996, s.3

Hulínský, Milan "Přezimují asi u kamaráda, říká projektant stanového městečka" Mladá fronta Dnes, 5.8.2000, s.2

Janík, Miloslav "Ekologové chtějí veřejnou diskusi o územním plánu," Mladá fronta Dnes, 16.4.1999, s.2

"Kdo jezdí na kole, neznečišťuje prostředí," Mladá fronta Dnes, 16.9.2002, s.8

Kolářová, Karolína "Sdružení bojují proti územnímu plánu," Mladá fronta Dnes, 1.7.1998, s.1

Kož "Putovní výstava Lesy v hodině dvanácté upozorňuje na špatný stav lesů," Mladá fronta Dnes, 19.4.1997, s.3

Leh "Ekologové připomněli Den Země," Mladá fronta Dnes, 19.4.2000, s.1

Machálková, Jana "Šest milionů lidí v ČR je navíc," Lidové noviny, 24.4.2004

Machálková, Jana "Čeští ochránci přírody jsou zdatní lobbisté," Lidové noviny, 24.9.2004

"Ministr Skalický chce vyslechnout názory ekologů," Mladá fronta Dnes, 1.10.1996, s.3

"Nejzelenější poslanec je Pelc," Mladá fronta Dnes, 18.6.2004, s.2

"Nejzelenější je Fischerová," Lidové noviny, 16.5.2006

Nik "Ekologové chtějí, aby soudy stíhaly lidi, kteří prosazují silniční okruh," Mladá fronta Dnes, 5.9.1998, s.1

Páleník, Marián “Kolik lidí podepsalo petici proti jezům?,” Mladá fronta Dnes, 20.3.2004, s.3

Pecák, Radek “Obyvatelé regionu mohou dávat připomínky k Národnímu rozvojovému plánu,” Mladá fronta Dnes, 13.8.1999, s.2

Peláková, Lucie “Výskyt chráněné ropuchy komplikuje stavbu sportovního areálu,” Mladá fronta Dnes, 9.9.1998, s.2

Pha “ Události týdne,” Mladá fronta Dnes, 7.9.1998, s.2

Plavecký, Radek “Lokomotivy střídá světový hokej,” Mladá fronta Dnes, 29.11.2001, s.3

“Podblanický ropák patří energetikům,” Mladá fronta Dnes, 23.4.1996, s.3

Redakce MF Dnes a ZK “Zelený kruh hraje o Zemi,” Mladá fronta Dnes, 18.6.2002, s.6

Sol “Nejzelenější poslanec? Pelc,” Mladá fronta Dnes, 12.5.2006, s.1

Šálek, Marek “Kandidát nezávislosti,” Mladá fronta Dnes, 12.6.1997, s.8

Ver “Ekologové zaplnili Náměstí Míru,” Mladá fronta Dnes, 16.4.2002, s.1

“Vždyť tunelovat by mohlo jen ministerstvo,” Mladá fronta Dnes, 17.1.2002, s.2

Odkazy na internetu:

Arnika (2005). Prezentace občanského sdružení Arnika, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.sdruzeniarnika.cz

Ateliér pro životní prostředí (2005). Prezentace občanského sdružení Ateliér pro životní prostředí, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.atelier.ecn.cz

Beskydčan (2005). Prezentace občanského sdružení Beskydčan, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.zelenykruh.cz

Brontosaurus Praha 7 (2005). Prezentace občanského sdružení Brontosaurus Praha 7, Praha (cit. 15.12. 2005). Dostupné na www.brontosauri.cz

Calla (2005). Prezentace občanského sdružení Calla, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.calla.cz

Centrum pro dopravu a energetiku (2005). Prezentace občanského sdružení Centrum pro dopravu a energetiku, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.cde.ecn.cz

Centrum SOS Praha (2005). Prezentace občanského sdružení Centrum SOS Praha, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.sospraha.cz

Děti Země (2005). Prezentace občanského sdružení Děti Země, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.detizeme.cz

Econnect (2005). Prezentace občanského sdružení Econnect, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.ecn.cz

Ekologická společnost (2005). Prezentace občanského sdružení Ekologická společnost, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.zelenykruh.cz

Ekologický právní servis (2005). Prezentace občanského sdružení Ekologický právní servis, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.eps.cz

Hnutí Brontosaurus (2005). Prezentace občanského sdružení Hnutí Brontosaurus, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.hnutibrontosaurus.cz

Hnutí Duha (2005). Prezentace občanského sdružení Hnutí Duha, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.hnutiduha.cz

Konopa (2005). Prezentace občanského sdružení Konopa, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.konopa.cz

Liga ekologických alternativ (2005). Prezentace občanského sdružení Liga ekologických alternativ, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.lea.cz

Oživení – Bohemian Greenways (2005). Prezentace občanského sdružení Oživení – Bohemian Greenways, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.greenways.cz

Pražské matky (2005). Prezentace občanského sdružení Pražské matky, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.pmatky.cz

Přátelé Jeseníků SOJKA (2005). Prezentace občanského sdružení Přátelé Jeseníků SOJKA (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.pj-sojka.webzdarma.cz

PRO-BIO (2005). Prezentace občanského sdružení PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.pro-bio.cz

ROSA (2005). Prezentace obecně příspěvkové společnosti ROSA, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.zelenabrana.cz

Sdružení Jihočeské matky (2005). Prezentace občanského sdružení Sdružení Jihočeské matky, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.jihoceskematky.cz

Sever (2005). Prezentace občanského sdružení Sever – středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.sever.ecn.cz

Sdružení Krajina (2005). Prezentace občanského sdružení Krajina, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.sdruzenikrajina.cz

Společnost pro trvale udržitelný život (2005). Prezentace občanského sdružení STUŽ, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.stuz.cz

Společnost pro zvířata (2005). Prezentace občanského sdružení Společnost pro zvířata, Praha (cit. 15.12.2005). Dostupné na www.spolecnostprozvirata.cz

SSEV Pavučina (2005). Prezentace občanského sdružení SSEV Pavučina, Praha (cit. 17.12.2005). Dostupné na www.ekoporadna.cz

STEP (2005). Prezentace občanského sdružení STEP, Praha (cit. 17.12.2005). Dostupné na www.ekoporadna.cz

Unie pro řeku Moravu (2005). Prezentace občanského sdružení Unie pro řeku Moravu, Praha (cit. 17.12.2005). Dostupné na www.sweb.cz

Zelený kruh (2005). Prezentace občanského sdružení Zelený kruh, Praha (cit. 20.6.2005). Dostupné na www.zelenykruh.cz

9. Přílohy

9.1. Seznam použitých zkratk

AGNES	Agentura neziskového sektoru
ANNO	Asociace nestátních neziskových organizací
AŽP	Ateliér pro životní prostředí
CEPO	Centrum pro dopravu a energetiku
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČR	Česká Republika
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
EPS	Ekologický právní servis
EU	Evropská unie
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
FHS SKE	Fakulta humanitních studií katedra Sociální a kulturní ekologie
FORS	Fórum pro rozvojovou spolupráci
HDP	Hrubý domácí produkt
KOS	Katedra Občanského sektoru
LEA	Liga ekologických alternativ
LN	Lidové noviny
MHD	Městská hromadná doprava
MFDnes	Mladá fronta Dnes
MMF	Mezinárodní měnový fond
NCVO	National Council for Voluntary Organisations
NICVA	North Ireland Council for Voluntary Action
NNO	Nestátní neziskové organizace
NPP	Národní přírodní památka
NPR	Národní přírodní rezervace
NRP	Národní rozvojový plán
NROS	Nadace rozvoje občanské společnosti
OF	Občanské fórum
OKAMRK	Oborová konference aktivit místních, regionálních a komunitních
RANO	Rada neziskových organizací
RNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
ROPO	Rozpočtové a příspěvkové organizace

SSEV	Sdružení středisek ekologické výchovy
SSM	Socialistický svaz mládeže
STEP	Sít' ekologických poraden
STUŽ	Společnost pro trvale udržitelný život
UNEP	United Nations Environmental Program

9.2. Osnova otázek rozhovoru se Zuzanou Drhovou, ředitelkou Zeleného kruhu

1. Jak vznikla vaše organizace, jaké motivace mělo vedení střechy ke vzniku?
2. Jaké hlavní cíle, role má Zelený kruh a měnili se nějak v průběhu vaší existence?
3. Jak vaše střecha funguje, jaké jsou vaše úspěchy a problémy?
4. Jak vnímají své členství jednotlivé organizace?
5. Proč jsou členové oborové platformy jiní než členové Zeleného kruhu?
6. Jak se vyvíjel počet členů Zeleného kruhu a oborové platformy v posledních letech?
7. V jakých dalších poradních orgánech jsou zástupci Zeleného kruhu přítomni jako zástupci ekologických NNO, kde plníte reprezentační roli?
8. Členové oborové platformy dostávají elektronický zpravodaj, proč ho nedostávají členové?
9. Spolupracujete s jinými střechami, můžete to doložit konkrétním projektem?
10. Jak dopadly konkrétní legislativní činnosti?

11. Je hodnocení činnosti poslanecké sněmovny činností periodickou?
12. Jaká je vaše právní forma?
13. Odkud čerpáte vaše finanční zdroje – příspěvky, granty...?
14. A odkud pocházeli vaše finanční zdroje před vznikem Evropské Unie?
15. Kolik máte zaměstnanců a dobrovolníků?
16. Jaká je vaše výkonná a kontrolní složka?
17. Kolik % členských organizací se aktivně zapojuje do činnosti střechy?

Rozhovor s ředitelkou Zeleného kruhu Zuzanou Drhovou byl pořizen v pátek 15. dubna 2005 v kanceláři Zeleného kruhu v Praze v době mezi 10 – 11 hodinou.

9.3. Osnova otázek rozhovorů s vybranými členskými organizacemi Zeleného kruhu

1. Kdy se vaše organizace stala členem Zeleného kruhu?
2. Kdy a jak jste se o Zeleném kruhu dozvěděli poprvé?
3. Jaké motivace měla vaše organizace pro zapojení do Zeleného kruhu?
4. Jste spokojeni s činností Zeleného kruhu, domníváte se, že váš původní důvod, proč jste do Zeleného kruhu vstoupili, byl naplněn?
5. Podílíte se aktivně na chodu Zeleného kruhu? Pokud ano – jak, pokud ne – proč?
6. S jakými hlavními problémy se podle vás v současné době Zelený kruh potýká?

7. Domníváte se, že pro vás, jako organizaci, která se zapojila až po roce 2000, představuje členství větší problém, respektive je méně přínosné, než pro organizace, které Zelený kruh spoluzakládaly, či se zapojovaly v počátečních letech jeho působení?

Domníváte se, že pro vás, jako spoluzakládající organizaci, představuje členství menší problém, respektive je přínosnější, než pro organizace, které se zapojily až po roce 2000?

Domníváte se, že pro vás, jako organizaci, jejíž hlavní činností je advokacie, je členství v Zeleném kruhu přínosnější, než pro organizace, které se zabývají jiným typem činností, např. EVVO?

Domníváte se, že pro vás, jako organizaci, jejíž hlavní náplní je EVVO, představuje členství větší problém, respektive je méně přínosné, než pro organizace, zabývající se hlavně advokací?

8. Jaké hlavní výhody, přínosy plynou v současné době pro vaši organizaci z členství v Zeleném kruhu?
9. A jaké hlavní nevýhody, náklady plynou v současné době pro vaši organizaci z členství v Zeleném kruhu?
10. Domníváte se, že Zelený kruh by měl hrát roli reprezentanta neziskových organizací, nebo může být reprezentační role pro neziskové organizace potencionálním problémem, jelikož se mohou obávat zneužití delegované pravomoci?
11. Kolik má vaše organizace profesionálních zaměstnanců? Byli byste schopni se zapojit do Zeleného kruhu bez profesionálních zaměstnanců?
12. Je pro vás důležitým aspektem sídlo vaší organizace? Představuje pro vás vzdálenost od Prahy, kde Zelený kruh sídlí, nějaký problém?

9.4. Seznam respondentů

Jméno respondenta	Datum rozhovoru	Způsob rozhovoru
Černohous Pavel	16.3.2006	osobně
Činčera Pavel	3.5.2006	osobně
Daďourek Milan	3.5.2006	telefonicky
Kulich Jiří	25.5.2006	e-mail
Merhaut Karel	12.5.2006	osobně
Nekudová Šárka	4.5.2006	e-mail
Petrlíková Lenka	28.3.2006	osobně
Příbyl Pavel	26.4.2006	osobně
Valentová Michaela	16.3.2006	osobně

9.5. Popis vybraných zastřešujících organizací

Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina (SSEV Pavučina)

Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina je celostátní síť organizací specializovaných na ekologickou výchovu, vzdělávání a osvětu. Sdružení bylo založeno v dubnu 1996 a má 30 členů. Pavučina se zaměřuje hlavně na oblast ekologických výukových programů pro školy a na oblast vzdělávání pedagogických pracovníků. Na základě svých stanov sdružení Pavučina mimo jiné podporuje vzájemnou výměnu zkušeností svých členů v oblasti praktické ekologické výchovy, zprostředkovává příjem a šíření aktuálních informací zvenčí, zastupuje, obhajuje a prosazuje společné zájmy členů ve vztahu k ústředním

orgánům státní správy, k partnerským organizacím, k dárcům a sponzorům a dbá na kvalitu činnosti a důvěryhodnost svých členů. (SSEV Pavučina, 2005)

Unie pro řeku Moravu

Občanské sdružení Unie pro řeku Moravu vzniklo roku 1993 a sdružuje jednotlivce a 19 organizací, které se zabývají ochranou toků a povodí. Unie je zakládajícím členem mezinárodní nevládní organizace s názvem Dunajské environmentální fórum, sdružující ekologické organizace ze všech států v povodí Dunaje. Ke vzájemné informovanosti je vydáván Bulletin DEF v angličtině a ve všech národních jazycích. Sekretariát unie zabezpečuje Ekologický institut Veronica. (Unie pro řeku Moravu, 2005)

Síť ekologických poraden

Síť ekologických poraden České republiky (STEP) byla založena v září 1997. Ekologické poradny již po tři předcházející roky (1995-1997) spolupracovaly na společném projektu, zaměřeném na vzájemnou komunikaci a společné vzdělávání, a to zejména v oborech komunikativních. Společně rovněž vytvořily publikaci "Ekologické poradenství", popisující některé základní projekty ekologických poraden. V současné době jsou členy ekologické poradny: Kosenka - Valašské Klobouky, Rosa - České Budějovice, Veronica - Brno, Vítá - Ostrava, Ekologický právní servis - Brno a Tábor, Bílé Karpaty - Veselí nad Moravou a Podblanické ekocentrum ČSOP Vlašim. Poslání a cíle sdružení jsou: prosazování preventivní ochrany životního prostředí jako princip při rozhodování jednotlivých občanů, orgánů státní správy a samosprávy i podnikatelské sféry, podpora vzájemné spolupráce, výměna zkušeností a informací svých členů v oblasti ekologického poradenství, napomáhá udržování pospolitosti a poskytování vzájemné podpory mezi členy STEP. (STEP, 2005)

9.6. Popis členských organizací Zeleného kruhu

Arnika - je ekologické sdružení občanů, založené skupinou lidí, oddělenou od sdružení Děti Země, s kterými se již nadále neshodovala na tématech o budoucí činnosti. Posláním Arniky je zlepšení stavu životního prostředí, jeho obrana před znečišťováním, ochrana a obnova přírodních hodnot na území ČR, a to i v evropském kontextu. (Arnika, 2005)

AŽP – agentura pro životní prostředí se zabývá pořádáním seminářů pro občanská sdružení, výcvikem občanů v monitorování úředních desek a vyhodnocení jejich obsahu, názornými publikacemi se vzory potřebných písemných podání, s návodem na zakládání občanských sdružení, podmínek petičních akcí, vzory přihlašování ke správním řízením, vydáváním separátů poskytujících návody jak jednat s úřady a vydáváním informačních letáků. AŽP také sleduje činnost vlády a Parlamentu České republiky a připomínkuje projednávané návrhy zákonů, aby podpořili možnost veřejnosti podílet na se ochraně životního prostředí (například účastí na rozhodování, přístupem k informacím aj.). (AŽP, 2005)

Beskydčan – je sdružení pro obnovu a udržení kvality životního prostředí Moravskoslezských Beskyd.

Na území CHKO Beskydy sledují členové sdružení stav životního prostředí a dodržování zákonů v oblasti ochrany přírody. Sdružení se zaměřuje na ekologickou výchovu, osvětovou a komunitní práci ve vztahu k rozvoji turistického ruchu. (Beskydčan, 2005)

Brontosaurus Praha 7 - je dobrovolnou organizací, která se zaměřuje hlavně na ekologickou výchovu, ochranu přírody a kampaně. Brontosaurus vidí smysl své činnosti v pořádání letních akcí a víkendů pro různá CHKO a již od 80. let spolupracuje s Pražskou botanickou zahradou v Troji. V průběhu 90. let se činnost sdružení soustředila na dvě lokality, o které se pravidelně stará - Haltýř a Černou rokli, které jsou součástí NPP Havránka a Podhoří. Nejtypičtější činností v těchto lokalitách je pravidelné vysekávání náletových dřevin a stavba a údržba naučné

stezky. Ekologická výchova je zaměřena na převážně mladé lidi ve věku 15-25 let. (Brontosaurus, 2005)

Calla - sdružení Calla se zabývá metodickou i právní pomocí občanům a občanským aktivitám při rozhodování o stavbách a činnostech ovlivňující životní prostředí, zapojením veřejnosti do procesů posuzování vlivů staveb na životní prostředí, využíváním zákonů o poskytování informací, zakládáním občanských sdružení, organizováním občanských aktivit, zprostředkováním posudků (Calla, 2005)

Centrum SOS Praha - je volné společenství pražských občanských sdružení, jimž záleží na historických a přírodních hodnotách Prahy. Jednotlivá občanská sdružení jsou samostatná a zabývají se mnoha dalšími činnostmi. SOS Praha umožňuje vzájemnou pomoc, výměnu zkušeností a vytvoření silnějšího vlivu veřejnosti ve prospěch dobrého životního prostředí. Cílem sdružení je podpořit účast občanů v plánovacích a rozhodovacích procesech, zlepšit praktickou komunikaci občanů se samosprávou a státní správou, zlepšit spolupráci soukromého, veřejného a neziskového sektoru. SOS Praha organizuje společenská setkání, tiskové konference, protestní akce a petice. Snaží se o všestrannou a včasnou informovanost veřejnosti - tiskovými zprávami, pořádáním výstav a vydáváním tiskovin. (Centrum SOS, 2005)

Centrum pro dopravu a energetiku - hlavní náplní tohoto sdružení je ovlivňování dopravní a energetické politiky a legislativy, s důrazem na životnímu prostředí příznivá a zároveň realistická řešení, organizování výměny informací mezi nevládními organizacemi a organizování mezinárodní spolupráce; propagace ekologicky šetrné dopravy, úspor energie a obnovitelných zdrojů energie, zpracování a vydávání odborných studií (CEPO, 2005)

Děti Země - posláním Děti Země je chránit přírodu a životní prostředí člověka a posilovat pouto mezi lidmi a krajinou. Sdružení se soustředí na práci v regionech a podporuje ty, kteří chtějí hájit své životní prostředí. Klade důraz na řešení

příčin, nejen následků, na svoji nezávislost a názorovou pestrost. (Děti země, 2005)

Econnect – občanské sdružení poskytuje hlavně internetové služby, hlavní činností je provozování zpravodajského a informačního portálu, kde zprostředkovává informace z občanského sektoru z celé ČR veřejnosti a médiím. Hlavním posláním sdružení je podpora a posilování činnosti a spolupráce NNO a všech, kteří usilují o dosažení udržitelného rozvoje a o aktivní zapojení veřejnosti. (Econnect, 2005)

Ekologická společnost – sdružení se zabývá osvětovou a publikační činností (Zelený kruh, 2005)

EPS Tábor - nevládní, nekomerční a nepolitická organizace právníků a studentů práv, EPS se věnuje otevření diskuse o palčivých tématech právní ochrany veřejných zájmů, jejich postupného řešení, bezplatné právní pomoci veřejnosti v ochraně životního prostředí, prosazování precedentálních výkladů, tvorbě a připomínkování legislativních návrhů, kampaním za prosazení kvalitní legislativy. (EPS Tábor, 2005)

Greenpeace – sdružení využívá práce aktivistů, vědců, politických lobbistů a ekonomů, aby zaručilo, že kampaň bude probíhat na mnoha úrovních rozhodování a že se tím maximalizuje tlak na účinnou změnu. Má aktivisty působící na souši i na moři na lodích, kteří „přinášejí svědectví“ o ničení životního prostředí. Má aktivisty kampaní a lobbisty, kteří se setkávají s vládními ministry a se zástupci průmyslu, aby přinášeli hlas za životní prostředí do světa politiky a průmyslových seskupení. Organizuje rozsáhlé mediální kampaně, ve kterých přináší novinářům představy a zprávy o jejich práci a zajišťuje tak skutečnost, že je jejich hlas slyšet. Má i vědce, kteří pro ně pracují v laboratořích a kteří zkoumají příčiny a následky znečišťování prostředí. (Greenpeace, 2005)

Hnutí Brontosaurus – občanské sdružení, jehož hlavním cílem je vychovávat sebe i ostatní k trvale udržitelnému způsobu života, uvědomění si vlastní odpovědnosti a posílení vlastní angažovanosti. Velký důraz je kladen na práci, jejíž prostřednictvím člověk pomáhá chránit přírodu a historické a kulturní památky; hru a hlavně kontakt s přírodou. Hnutí Brontosaurus se soustředí hlavně na mladé lidi, kterým pomáhá vytvářet kolektivy, soustředí se na pořádání různých akcí, které přispívají k ochraně životního prostředí. (Hnutí Brontosaurus, 2005)

Hnutí Duha – občanské sdružení, které jedná s úřady i politiky, připravuje a prosazuje legislativní návrhy, připomínkuje návrhy vládních činitelů, působí na spotřebitele a průmysl, vydává studie i menší analýzy, spolupracuje s experty, zajišťuje právní kroky, spolupracuje s obcemi. Hnutí Duha se dlouhodobě věnuje vybraným klíčovým ekologickým oblastem: energetice, lesům, těžbě nerostných surovin, zemědělství či odpadům. (Hnutí Duha, 2005)

Konopa - nejvyšším cílem občanského sdružení je ekologizace společnosti, tedy její zušlechťení v duchu zásad trvale udržitelného způsobu života, hlavní náplní je shromažďování a zprostředkovávání informací, vyvíjení osvětové a vzdělávací činnosti, účastnění se prodejních výstav, festivalů a veletrhů, spolupráce se státními i nestátními, ziskovými i neziskovými organizacemi, pořádání workshopů, seminářů, konferencí a jiných akcí pro veřejnost. (Konopa, 2005)

Liga ekologických alternativ - občanské sdružení systematicky propaguje možnosti využití obnovitelných zdrojů energie, jejich úspor, ekologicky odpovědný životní styl člověka a holistický přístup jedince i společnosti k hospodaření v krajinném prostoru ČR. Systematicky rozvíjí všestranné osvětové, tj. vzdělávací, výchovné, popularizační, propagační, příp. reklamní aktivity, zejména besedy, semináře, výstavy, prohlídky pro školy a skupiny, kurzy, videoprojekce, prezentace ekologicky progresivních produktů firem a kulturní a společenské akce. (LEA, 2005)

Oživení – Bohemian Greenways - od počátku se sdružení věnuje propagaci a rozvoji cyklostezek a cyklistických tras, vzniku Zelených koridorů (Greenways) a obecně podpoře trvale udržitelné dopravy. Oživení se zabývá systematickým

odhalováním střetu zájmů a korupce ve veřejné správě a zvyšováním transparentnosti veřejného sektoru. V této oblasti se věnuje především monitorování případů střetu zájmů a korupce a následně informování veřejnosti, přípravě systémových opatření včetně ovlivňování legislativy, prosazování práva na informace. V obou oblastech poskytuje občanům zdarma poradenství a medializaci výsledků jejich práce. (Oživení, 2005)

Pražské matky - občanské sdružení, které usiluje o odpovědnější přístup občanů i veřejné správy. První akce Pražských matek začaly v zimě 1988-89, kdy bylo potřeba reagovat na kritické hodnoty znečišťujících látek v pražském ovzduší a na nevyhovující smogovou vyhlášku. V květnu 1989 uspořádaly Pražské matky první demonstraci v tehdejším Československu upozorňující na neřešené environmentální problémy a požadovaly pravdivé informace o stavu životního prostředí. V současné době se mnozí ze zakládajících členů věnují i dalším společenským problémům a tato skutečnost dala podnět k vytvoření Středisek rané péče, která poskytují expertní pomoc rodinám s dětmi se zrakovým handicapem. Také vznikla Síť občanských poraden a svépomocná mateřská centra, kterých dnes existuje více než 100 a v roce 2001 se osamostatnila. Snahy o zlepšení péče o matku a dítě před porodem i po něm vedly k založení Hnutí za aktivní mateřství. (Pražské matky, 2005)

Pro-bio svaz ekologických zemědělců - je celostátní nevládní organizace sdružující rolníky, zpracovatelské a obchodní organizace, spotřebitele, školy a podniky služeb orientující se na ekologické zemědělství a uplatnění jeho produktů svým členům, počínaje pomocí s přechodem na ekologický systém hospodaření, přes pomoc při řešení odborných i administrativních problémů, až po podporu prodeje, propagaci bioproduktů, vzdělávání a zastupování zájmů vůči kontrolní organizaci či státním orgánům. (PRO-BIO, 2005)

Přátelé Jeseníků – SOJKA - hlavním cílem sdružení je ochrana přírody a krajiny v CHKO Jeseníky. Sdružení se účastní všech správních řízení v NPR Praděd v souvislosti se sjezdovým lyžováním. Hlavní náplní tohoto sdružení je správní činnost. (Zelený kruh, 2005)

Rosa – o.p.s. - strategickým cílem environmentální výchovy, vzdělávání, osvěty v Jihočeském kraji je dosažení významných pozitivních změn v myšlení a chování lidí, které odpovídají požadavkům udržitelného života a rozvoje, a které se projeví šetrnějším přístupem obyvatel k životnímu prostředí. Takové změny budou významné pro prevenci škod na životním prostředí, jeho postupném zkvalitňování a pro aktivní zapojování veřejnosti do řešení všech uvedených aspektů životního prostředí. (Rosa, 2005)

SEVER - středisko ekologické výchovy a etiky – celoročně zajišťuje výchovné a školící akce, konzultace, prodej a půjčování literatury, zpracování odborných studií o ekol. výchově, ekol. poradenství a další. (SEVER, 2005)

Sdružení jihočeské matky - vzniklo nejprve jako volné neformální sdružení lidí v jižních Čechách, z nichž mnozí se již před rokem 1989 zajímali o ochranu přírody a krajiny. V období změn kolem roku 1989 spojila tyto lidi myšlenka společných aktivit za zachování přírodních a kulturních hodnot jihočeské krajiny. Převážnou část aktivistů v té době tvořily ženy. Činnost sdružení byla nejprve omezena na organizování veřejných vystoupení - demonstrací v době výročí katastrofy v Černobylu. Sdružení je známé hlavně svou neúnavnou kampaní proti jaderné elektrárně Temelín a snaží se hlavně o přiblížení veřejnosti odvrácené tváře jaderné energetiky. (Jihočeské matky, 2005)

Sdružení Krajina – se zabývá třemi hlavními tématy: ochranou živočichů a rostlin (Natura 2000, obojživelníci, netopýři, lesní mravenci), péčí o krajinu (kosení luk, vyřezávání náletů, krajinný spolek, výsadby stromů) a ekologickou výchovou a osvětou (SEV Krajinka). Sdružení Krajina pravidelně působí na území čtyř krajů (Vysočina, Olomoucký, Jihomoravský a Pardubický) a snaží se neproaktivovat ochranu přírody na dálku. Klade důraz na spolupráci s místními lidmi. (Sdružení Krajina, 2005)

Společnost pro zvířata - občanské sdružení, jehož cílem je informovat veřejnost o problémech z oblasti ochrany zvířat a to nejlépe formou výchovy dětí, ale i dospělé části společnosti. Cesty, které pro dosažení svých cílů volí jsou informování a vzdělávání široké veřejnosti prostřednictvím časopisu,

internetových stránek, letáků, brožur, videokazet a jiných materiálů, účasti na celostátních i lokálních výstavách, účasti na mezinárodních i národních konferencích a seminářích; jednání se státními institucemi, univerzitami i soukromými podniky. (Společnost pro zvířata, 2005)

STUŽ - občanské sdružení, které vzniklo z iniciativy prvního ministra životního prostředí Československa Josefa Vavrouška. Základním cílem Společnosti je hledání cest směřujících k trvale udržitelnému vývoji lidské společnosti, k přiblížování se ideálům humanismu a zároveň ideálům harmonie vztahů mezi člověkem a přírodou, s cílem zachovat život ve všech jeho formách a chránit přírodu jako celek, a to s vědomím odpovědnosti vůči dnešním i budoucím generacím. Svou činnost sdružení zaměřuje na zkoumání a vytváření předpokladů trvale udržitelného způsobu života na místní, regionální, národní i globální úrovni. (STUŽ, 2005)

9.7. Databáze členských organizací Zeleného kruhu

Název	Adresa	Web
Arnika	Chlumova 17, 130 00 Praha 3	www.sdruzeniarnika.cz
Ateliér pro životní prostředí	Ve Svahu 1, 147 00 Praha 4	www.atelier.ecn.cz
Beskydčan	Muchovice 393, 739 14 Ostravice	nemá webové stránky
Brontosaurus Praha 7	Malířská 6, 170 00 Praha 7	www.brontosauri.cz
Calla – sdružení pro záchranu prostředí	Fr.Šrámka 35, 370 01 České Budějovice	www.calla.cz
Centrum pro dopravu a energetiku	Jičínská 8, 130 00 Praha 3	www.cde.ecn.cz
Centrum SOS Praha	Lublaňská 18, 120 00 Praha 2	www.sosp Praha.cz
Děti Země	Tylova 23, 301 25 Plzeň	www.detizeme.cz
Econnect	Českomalínská 23, 160 00 Praha 6	www.ecn.cz
Ekologická společnost	Kamenická 45, 170 00 Praha 7	nemá webové stránky
Ekologický právní servis Tábor	Převrátilecká 330, 390 01 Tábor	www.eps.cz
Greenpeace CZ	1.pluku 12/143, 186 00 Praha 8	www.greenpeace.cz
Hnutí Brontosaurus	Michalova 4, 628 00 Brno	www.hnutibrontosaurus.cz
Hnutí Duha	Bratislavská 31, 602 00 Brno	www.hnutiduha.cz
Konopa	Chvaleč 198, 542 11	www.konopa.cz
Liga ekologických alternativ	Chlumova 17, 130 00 Praha 3	www.lea.ecn.cz
Oživení – Bohemian Greenways	Sněmovní 7, 118 00 Praha 1	www.greenways.cz
Pražské matky	Lublaňská 18, 120 00 Praha 2	www.pmatky.ecn.cz
Přátelé Jeseníků – SOJKA	Tichá 74, 790 81 Česká Ves	www.pj-sojka.webzdarma.cz
PRO - BIO	Nemocniční 53, 787 01 Šumperk	www.pro-bio.cz
Rosa – o.p.s. jihočeská společnost pro ekologické informace a aktivity	Nádražní 55, 370 01 České Budějovice	www.zelenabrana.cz
Sdružení Jihočeské matky	B. Smetany 19, 370 01 České Budějovice	www.jihoceskematky.cz
Sdružení Krajina	Dolní 3, 591 01 Žďár nad Sázavou	www.sdruzenikrajina.cz
SEVER– středisko ekologické výchovy a etiky výchovy	542 26 Horní Maršov	www.sever.ecn.cz
Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ)	Krátká 26, 100 00 Praha 10	www.stuz.cz
Společnost pro zvířata	P.O.Box 121, 140 21 Praha 4	www.spolecnostprozvirata.cz

10. Summary